

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ.
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

2014

Η Σημασία των Φεστιβάλ ως πολιτιστικές εκδηλώσεις στην
προώθηση του Ελληνικού Τουρισμού.

Άννα Νικολακάκη

Καθηγητής: Κος Απλαδάς

Γεώργιος

Ηράκλειο-Κρήτης

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΡΗΤΗΣ**

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: « Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ
ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.»**

Επιβλέπων Καθηγητής: Κος Γεώργιος Απλαδάς

Σπουδάστρια : Άννα Νικολακάκη

ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	6
Εισαγωγή.....	8
Περίληψη.....	9
Abstarct –Περιγραφή Πτυχιακής Στην Αγγλική Γλώσσα.....	10
1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγή στον Τουρισμό	
1.1. Η έννοια του Τουρισμού.	11
1.2. Διακρίσεις του Τουρισμού.	11
1.3. Κατηγορίες του Τουρισμού.	12
1.4. Χαρακτηριστικά Γνωρίσματα του Τουρίστα.	13
1.5. Διαχρονική Εξέλιξη του Παγκόσμιου Τουρισμού.....	14
1.6. Διαχρονική Εξέλιξη του Ελληνικού Τουρισμού.....	16
1.7. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν.....	17
1.8. Η ελληνική τουριστική βιομηχανία.....	18
1.9. Τα οφέλη της τουριστικής βιομηχανίας στην Ελλάδα.....	21
1.10. Τουρισμός και Ελληνική οικονομία.....	23
1.11. Σημαντικά στατιστικά στοιχεία για την Ελληνική Τουριστική Βιομηχανία...24	
2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ.....	29
2.1. Πολιτισμός και Τουρισμός – Εισαγωγή.....	29
2.2. Πολιτιστικά Αγαθά – Πολιτιστική Ταυτότητα – Πολιτιστική Δημοκρατία.....	33
2.3. Ο Πολιτιστικός Τουρισμός.....	35.
2.4. Χαρακτηριστικά Πολιτιστικού Τουρισμού.....	38
2.5. Χαρακτηριστικά Πολιτιστικού Προϊόντος.....	41
2.6. Η Σημασία Του Πολιτιστικού Τουρισμού.....	42
2.7. Η Έννοια Του Φεστιβάλ.....	42
2.8. Η Διαχρονική Εξέλιξη Του Φεστιβάλ.....	45
2.9. Πολιτιστικά Φεστιβάλ Στην Ελλάδα.....	48
2.10. Η Έκρηξη Των Φεστιβάλ.....	49
2.11. Οι κυριότερες Κατηγορίες Των Φεστιβάλ.....	50
2.12. Εκδηλώσεις Που Χαρακτηρίζουν Ένα Φεστιβάλ.....	50

2.13.	Οι Σημαντικότερες Εκδηλώσεις Που Χαρακτηρίζουν Ένα Οργανωμένο Φεστιβάλ.....	52
2.14.	Τα Πολιτιστικά Στοιχεία Της Ελλάδας Τα Οποία Συμβάλλουν Στον Φεστιβαλικό Τουρισμό.....	54
2.15.	Οι Γνωστότερες Ελληνικές Πολιτιστικές Εκδηλώσεις Και Φεστιβάλ Ανά Κατηγορία.....	55
2.16.	Τα Σημαντικότερα Ελληνικά Φεστιβάλ Ανά Νομό.....	59
2.17.	Ενδιαφέροντα Στοιχεία Για Τα Ελληνικά Φεστιβάλ.....	61
2.18.	Οι Εθνικές Ελληνικές Εορτές Ως Σύγχρονα Ελληνικά Φεστιβάλ.....	63
2.18.1	Τα Πανηγύρια.....	64
2.18.2	Τα Ελληνικά Χριστούγεννα.....	64
2.18.3	Τα Θεοφάνεια.....	69
2.18.4	Οι Απόκριες.....	73
2.18.5	Τα Καρναβάλια.....	79
2.18.6	Τα Κούλουμα Και Η Καθαρή Δευτέρα.....	79
2.18.7	Το Ελληνικό Πάσχα.....	79
2.18.8	Η Πρωτομαγιά.....	86
2.18.9	Η Γιορτή Του Αγίου Πνεύματος.....	89
2.18.10	Η Κοίμησης Της Θεοτόκου.....	90
2.19	Το Πατρινό Καρναβάλι.....	96
2.19.1	Πατρινό Καρναβάλι – Ιστορική Αναδρομή.....	97
2.19.2	Ενδιαφέροντα Στοιχεία Για Το Καρναβάλι Της Πάτρας.....	100
2.20.	Φεστιβάλ Αθηνών Και Επιδαύρου.....	102
2.20.1	Φεστιβάλ Αθηνών Και Επιδαύρου – Ιστορική Αναδρομή.....	103
2.20.2	Φεστιβάλ Αθηνών Και Αριθμητικά Στοιχεία.....	109

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

3.1	Ο Καταλυτικός Ρόλος Των Φεστιβάλ Στην Προώθηση Του Τουρισμού.....	112
3.2	Ποιοί Επιλέγουν Τον Πολιτιστικό Τουρισμό.....	114
3.3	Τάσεις οι Οποίες Θα Επηρεάσουν Την Πολιτιστική Αγορά Στο Άμεσο Μέλλον.....	116
3.4	Τουριστική Ανάπτυξη Και Πολιτισμικές Εκδηλώσεις.....	117

3.5 Η Πολιτισμική Εκδοχή Της Τοπικής Ανάπτυξης.....	119
3.6 Πολιτιστικός Προγραμματισμός Στην Αρχαία Ελλάδα.....	121
3.7 Τοπική Αυτοδιοίκηση Και Φεστιβάλ.....	124
3.8 Ο Θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας Της Ευρώπης.....	125
3.9 Τρόπος Προσέλκυσης Πολιτιστικού Τουρισμού Στην Ελλάδα.....	128
3.10 Παράγοντες Οι Οποίοι Θα Επηρεάσουν Τον Τουρισμό στο Μέλλον.....	129
3.11 Σύνδεση Πολιτιστικού Τουρισμού Με Άλλες Μορφές Τουρισμού.....	130
3.12 Ερωτήματα Που Προάγουν Την Εξέλιξη Του Πολιτιστικού Τουρισμού.....	131
3.13 Συμπεράσματα Εργασίας.....	133
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	136
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	139

Ευχαριστίες.

Τελικά οι ευχαριστίες δεν είναι ή τουλάχιστον δεν θα έπρεπε να είναι κάτι προαιρετικό όπως περιγράφεται στην δομή της πτυχιακής εργασίας. Αντίθετα θα έπρεπε ν'αντιμετωπίζεται από τον κάθε φοιτητή ως μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία να κάνει μια αναδρομή στο φοιτητικό του παρελθόν και ν'ανακαλέσει στην μνήμη του πρόσωπα, καταστάσεις, αποτυχίες ,επιτυχίες, παράπονα, απογοητεύσεις ,την αναμονή, την επιμονή έννοιες δηλαδή που συναντώνται με την έναρξή των σπουδών ,αποκτούν βάθος κατά την διάρκεια τους, και γίνονται στέρεη βάση εφόδιο και πολύτιμη εμπειρία για τα τον πρώην πια σπουδαστή και πλέον μελλοντικό εργαζόμενο.

Η αλήθεια είναι πώς η εμπειρία φοίτησης σε ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα είναι εφόδιο ζωής και νομίζω πώς μοιραία σε προετοιμάζει ομαλά για καταστάσεις που κάποτε, κάπου στο μέλλον θα ξανασυναντήσεις.

Το εκπαιδευτικό ίδρυμα λοιπόν ως μια μικρογραφία της κοινωνίας σε βοηθάει να συνειδητοποιήσεις γεγονότα που στο γυμνάσιο – λύκειο απλώς γνώριζες, υποψιαζόσουν, είχες βιώσει προσωπικά ή απλώς αδιαφορούσες γι'αυτά. Κάποια από αυτά είναι:

- Η συνέπεια, το ενδιαφέρον, η συμμετοχή αναγνωρίζονται καθώς δημιουργούν την απόλυτη σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ καθηγητή και φοιτητή η οποία πάνω από όλα είναι ανθρώπινη και έχει ανάγκη την εμπιστοσύνη για να βασιστεί.
- Ευκαιρίες που δίνονται - όχι ωστόσο ανεξάντλητες- και στα πλαίσια του νόμιμου και του δυνατού κάθε φορά.
- Μόνο ο φοιτητής μπορεί να αδικήσει τον εαυτό του παραβιάζοντας δικαιώματα τα οποία θεωρεί δικά του.
- Η αποτυχία στις περισσότερες περιπτώσεις λειτουργεί σαν προστασία για το μέλλον και συνήθως δημιουργεί τις βάσεις για κάτι καλύτερο όσο κοινότυπο κι αν ακούγεται αυτό.
- Δημιουργούνται ευκαιρίες για κοινωνικότητα η οποία τις περισσότερες φορές τίθεται σε νέες βάσεις είτε εντός είτε εκτός εκπαιδευτικού ιδρύματος.
- Συνεχίζεται η ελευθερία της έκφρασης η οποία γίνεται γνωστή στους φοιτητές από τα νηπιακά τους κιόλας χρόνια.

- Ανακαλύπτεις, ότι σημασία πάντα έχει το αποτέλεσμα.
- Η προσπάθεια δεν αγνοείται ,μετουσιώνεται σε εμπειρία και θέτει τις βάσεις για ένα επιτυχημένο αποτέλεσμα στο μέλλον.
- Η συνεχής μάθηση δημιουργεί τις προϋποθέσεις για γνώση και η συνεχής γνώση για μια ολοκληρωμένη άποψη η οποία μπορεί και κάποια στιγμή ν'αμφισβητηθεί.
- Η μάθηση για να έχει αποτέλεσμα πρέπει να είναι μια εμπειρία συνεχόμενη και όχι διαλειμματική.
- Η μάθηση είναι κυρίως προϊόν διαλόγου και όχι απλής εκπαιδευτικής παρακολούθησης, επιπλέον όταν συνδυάζεται με εμπειρική προσέγγιση τα αποτελέσματα είναι ακόμα καλύτερα.
- Η κάθε προσπάθεια ενός φοιτητή θα πρέπει να προσεγγίζεται από διαφορετική οπτική κάθε φορά.
- Η απόλυτη πειθαρχία προς τις απαιτήσεις ενός καθηγητή μπορεί και να είναι ενδείξεις ετοιμότητας , ατομικής ευελιξίας ,ενδιαφέροντος, και όχι συμβιβασμού.
- Οι απουσίες δεν είναι ποτέ δημιουργικές.

Έτσι λοιπόν με την ολοκλήρωση της εκπόνησης της παρούσας εργασίας κλείνει ο κύκλος όλων των παραπάνω εμπειριών και σύντομα θ'αρχίσει ο κύκλος της αμφισβήτησης γιατί απ'όλα τα προηγούμενα λίγα θα προσεγγίσουμε χωρίς εμπόδια .

Ευχαριστώ λοιπόν όλους τους καθηγητές που έτυχε να μοιραστώ μαζί τους εκπαιδευτικά πρωινά ή απογεύματα ενώ είναι αδύνατον σχεδόν να μην ξεχωρίσω τον κ. Απλαδά για το προσωπικό του ενδιαφέρον , την φιλική διάθεση, την προσφορά για βοήθεια όποτε χρειαζόταν,την οργανωτικότητα και ενημέρωση του αλλά και δύο επιπλέον χαρακτηριστικά που προσωπικά μ'ενθουσιάζουν .....την όρεξη για ζωή και το ταλέντο να βρίσκεται μπροστά από τις εξελίξεις.

Ευχαριστώ

Άννα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στα ισπανικά ονομάζεται *fiesta*, στα γαλλικά *fete*, στα γερμανικά *das fest*, στα ιταλικά *fiesta*, στα τούρκικα *yortu*, στα φιλανδικά *juhlat* και στα ελληνικά **γιορτή** ή **πανηγύρι**. Ο λόγος φυσικά για τις γνωστές σε όλους μας εορταστικές εκδηλώσεις οι οποίες λαμβάνουν χώρα καθ' όλη την διάρκεια του έτους σε ολόκληρο τον κόσμο και διαθέτουν άλλοτε χαρακτηριστικά γιορτής, πανηγυριού, φεστιβάλ, φιέστας ή τελετής εξυπηρετώντας σκοπούς - έμμεσα- κοινωνικούς, εμπορικούς, ιστορικούς αλλά και άμεσα θρησκευτικούς, ψυχαγωγικούς, αθλητικούς, τουριστικούς και άλλους.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι αρχικά να υπογραμμίσει το γεγονός ότι **φεστιβάλ, εορταστικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, τελετές, καρναβάλια, ήθη και έθιμα** παρουσιάζουν ακριβώς τα ίδια χαρακτηριστικά χωρίς να υπάρχει εννοιολογικός ή πολιτιστικός διαχωρισμός.

Παράλληλα η καταγραφή πληθώρας φεστιβάλ τα οποία πραγματοποιούνται ετησίως στην Ελληνική επικράτεια μας βοηθάει να συνειδητοποιήσουμε την επιρροή την οποία ασκούν στον Ελληνικό Τουρισμό. Επιπλέον ο μεγάλος αριθμός των φεστιβάλ εντυπωσιάζει και δημιουργεί ελπίδες όσον αφορά την προώθηση του Ελληνικού τουρισμού.

Θα ήταν πράγματι πολύ ελπιδοφόρο η ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα να βασιστεί στον πυλώνα ο οποίος λέγεται **Πολιτιστικός Τουρισμός**. Η Ελλάδα είναι ήδη γνωστή εδώ και χρόνια για τον πλούτο του πολιτισμού, των ηθών και εθίμων, θρησκευτικών και άλλων δεν μένει λοιπόν παρά να εκμεταλλευτεί το όνομα αυτό προσπαθώντας να δημιουργήσει ξεκάθαρους στόχους και να κατευθυνθεί προς την πραγματοποίησή αυτών.

Πιο συγκεκριμένα, βασιζόμενη η Ελλάδα στον πολιτιστικό τουρισμό θα καταφέρει να προσελκύσει διαχρονικά καλύτερης ποιότητας τουρίστες, ενώ μοιραία θ' αναβαθμιστούν και οι υπόλοιπες υπηρεσίες καθώς και υποδομές και η χώρα θ' αποκτήσει ξανά το όνομα και την θέση που της αξίζει.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία ουσιαστικά αποτελεί συνδυασμό πολιτικής αλλά και ιστορικής μελέτης γεγονότα που γίνονται αντιληπτά στο πρώτο και δεύτερο κεφάλαιο αντίστοιχα. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αρχικά μια επιγραμματική αναφορά στην έννοια , την ιστορία, τις διακρίσεις , τις υποδομές και την επιρροή του τουρισμού στην Ελληνική κοινωνία και κυρίως στον οικονομικό τομέα. Παράλληλα παρουσιάζονται κάποια στατιστικά στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζουν τον ελληνικό τουρισμό τα τελευταία χρόνια.

Στην συνέχεια στο δεύτερο κεφάλαιο εστιάζουμε στην αλληλεπίδραση η οποία προκύπτει από την σχέση πολιτισμού και τουρισμού στην Ελλάδα. Δίνεται ο ορισμός των εορταστικών εκδηλώσεων , αναλύεται η έννοια φεστιβάλ- συνδυαστικά με την αντίστοιχη ιστορική αναδρομή- τονίζοντας την μακράιωνη παρουσία και πορεία τους στην ιστορία της ανθρωπότητας. Αυτή ακριβώς η μακράιωνη πορεία καταδεικνύει την ανάγκη για εορτασμούς τελετές, δημιουργία εκδηλώσεων (των ανθρώπων) ενώ παράλληλα τονίζει και την σημερινή αξία των εορταστικών εκδηλώσεων τόσο γενικά αλλά και ειδικότερα στον τομέα του τουρισμού. Επιπλέον γνωρίζουμε τα φεστιβάλ και πολιτιστικές εκδηλώσεις διακρίνοντας τα στις αντίστοιχες κατηγορίες. Συγκεντρώνουμε τα χαρακτηριστικά του επιτυχημένου φεστιβάλ, αναλύουμε το προφίλ του πολιτιστικού τουρίστα ενώ προχωρώντας συνειδητοποιούμε τον πολύπλευρο ρόλο των φεστιβάλ και πολιτιστικών εκδηλώσεων .Στην πορεία της εργασίας υπενθυμίζεται η εννοιολογική ταύτιση μεταξύ φεστιβάλ, πολιτιστικών και εορταστικών εκδηλώσεων

Τέλος η συγκεκριμένη εργασία μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβάλλει στην προώθηση της γνώσης γύρω από το συγκεκριμένο θέμα εφόσον κατά κοινή ομολογία το θέμα των φεστιβάλ δεν έχει τύχει της ανάλογης προβολής ή ενδιαφέροντος. Επίσης διχάζει εξαιτίας της πολυπλοκότητας του και της πολυπαραγοντικής φύσης του, γεγονός το οποίο δεν βοηθάει στον καθορισμό μιας συγκεκριμένης ταυτότητας.

Abstract

Περιγραφή Πτυχιακής Στην Αγγλική γλώσσα.

This work is essentially a combination of political and historical study, a fact that is perceived in the first and second chapter respectively. In the beginning of the first chapter ,there is a succinct reference to the meaning, history, discriminations, infrastructure and influence of tourism on Greek society , especially on the economic sector.At the same time ,some statistical data , which describe Greek tourism during the recent years ,are presented.

Moving on, in the second chapter we focus on the interaction between culture and tourism in Greece. The definition of festivals is given , the concept of the " festival "is analyzed .The latter is achieved through a historical overview, highlighting the festivals' long presence and course in the history of mankind.

This long course demonstrates people's need for celebrations, ceremonies and the creation of events .It simultaneously stresses the current value of celebrations both generally and specifically in the field of tourism. We also get acquainted to festivals and cultural events distinguishing them in the respective categories.

We mention the characteristics of a successful festival ,analyze the profile of the cultural tourist while ,as we proceed,we realize the multifaceted role of festivals and cultural events. During the course of this work, the conceptual match between festivals and cultural celebrations is restated.

Finally, this work can be considered to contribute to the enhancement of knowledge on this issue since, admittedly, the festivals issue has not received the interest and exposure it deserves. What's more,it is clearly a controversial issue due to the complexity and the multifactorial nature of the event that is an obstacle to helping define a specific identity.

1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

1.1 Η Έννοια Του Τουρισμού.

Ο πρώτος ορισμός αποδόθηκε το 1942 από τους **Hunziker** και **Krapf** σύμφωνα με τους οποίους « ο τουρισμός είναι το σύνολο των φαινομένων που δημιουργούνται από ένα ταξίδι και από την παραμονή σ' ένα μέρος ατόμων που δεν είναι μόνιμοι κάτοικοι, εφόσον αυτοί δεν πάρουν άδεια παραμονής εκεί και δεν λαμβάνουν μέρος σε καμία εκδήλωση εκεί».

«Ο τουρισμός αποτελεί φαινόμενο κοινωνικό, ψυχολογικό και οικονομικό που προκύπτει από την δράση και αντίδραση των παραγόντων τουρίστας επισκέπτης, κοινωνία προορισμού ,τουριστική επιχείρηση ,κράτος.» Ανέφεραν οι **Makintosh** και **Goeldner** το 1990.

Άλλη πηγή αναφέρει πως.... τουρισμός είναι το αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σε αυτούς επί τουλάχιστον ένα 24ώρο με σκοπό την ικανοποίηση των ψυχαγωγικών τους αναγκών.

Ένας χρήσιμος ορισμός όσον αφορά την έννοια του τουρισμού είναι εκείνος του (**Chadwick 1994:65**):

.....οι ανθρώπινες και επαγγελματικές δραστηριότητες που συνδέονται με μια ή περισσότερες όψεις της προσωρινής μετακίνησης των ατόμων μακριά από το κοντινό κοινωνικό περιβάλλον και από το καθημερινό εργασιακό περιβάλλον τους για δουλειές, απόλαυση και προσωπικούς λόγους.

Οι παραπάνω ορισμοί περιγράφονται ως προσπάθειες για την απόδοση ενός ολοκληρωμένου ορισμού ο οποίος θα περιγράψει αποτελεσματικά και εύστοχα την έννοια του τουρισμού. Η περιγραφή της συγκεκριμένης έννοιας ωστόσο δεν καθίσταται χωρίς εμπόδια καθώς το φαινόμενο του τουρισμού χαρακτηρίζεται από πολυπλοκότητα άλλα και πληθώρα άλλων συνιστωσών. Προσπάθειες για την απόδοση ενός ενιαίου και κατά κοινή ομολογία αποδεχόμενου ορισμού πραγματοποιούνται μέχρι και σήμερα.

1.2 Διακρίσεις Του Τουρισμού.

Ο τουρισμός διακρίνεται σε έξι κατηγορίες οι οποίες είναι οι παρακάτω:

- **Εγχώριος τουρισμός** (domestic tourism): ο τουρισμός των κατοίκων μιας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν μόνο εντός αυτής
(π.χ ένας Κρητικός επισκέπτεται την Αθήνα)
- **Εξερχόμενος τουρισμός** (outbound tourism): σχετίζεται με τους μόνιμους κατοίκους μιας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε μια άλλη χώρα
(π.χ ένας Έλληνας επισκέπτεται την Αγγλία)
- **Εισερχόμενος τουρισμός** (inbound tourism): ο τουρισμός των αλλοδαπών οι οποίοι ταξιδεύουν σε μια συγκεκριμένη χώρα
(π.χ. ένας Άγγλος επισκέπτεται την Ελλάδα)
- **Διεθνής τουρισμός** (international tourism) : το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού
- **Εσωτερικός τουρισμός** (internal tourism): το σύνολο του εγχώριου και εισερχόμενου τουρισμού
- **Εθνικός τουρισμός**(national tourism): το σύνολο του εγχώριου και εξερχόμενου τουρισμού

1.3 Κατηγορίες Του Τουρισμού.

Τα τελευταία χρόνια μετά την ραγδαία ανάπτυξη αλλά και κορεσμό του μαζικού τουρισμού έχουν αρχίσει να κάνουν την εμφάνισή τους σταδιακά νέα είδη και κατηγορίες τουρισμού τα οποία χρωματίζουν διαφορετικά την παραπάνω έννοια δίνοντας της νέα πνοή, ώθηση και δημιουργώντας συγκεκριμένη ταυτότητα. Οι κατηγορίες συνολικά διακρίνονται στους εξής:

- **Μαζικός τουρισμός**
- **Βιώσιμος τουρισμός**
- **Εναλλακτικός τουρισμός**
- Αγροτουρισμός
- Αθλητικός τουρισμός
- Αρχαιολογικός τουρισμός
- Εκπαιδευτικός τουρισμός

- Θρησκευτικός-Προσκυνηματικός τουρισμός
- Ιαματικός-Θερμαλιστικός τουρισμός
- Οικοτουρισμός - Φυσιολατρικός τουρισμός
- Ορειβατικός - περιπατητικός τουρισμός
- Πολιτιστικός τουρισμός
- Συνεδριακός τουρισμός
- Τουρισμός περιπέτειας
- Τουρισμός των υδροβιότοπων
- **Γαστρονομικός τουρισμός**
- **Οινοτουρισμός**
- **Τουρισμός για άτομα με ειδικές ανάγκες**
- **Καταδυτικός τουρισμός**
- **Διαστημικός τουρισμός**
- Χειμερινός τουρισμός –Χιονοδρομικός τουρισμός
- **Μορφωτικός ή γνωστικός τουρισμός**
- **Περιηγητικός τουρισμός**
- **Θεραπευτικός τουρισμός ή τουρισμός υγείας.**
- **Αστικός τουρισμός**
- **Κοινωνικός τουρισμός**
- **Τουρισμός τρίτης ηλικίας**
- **Πολιτιστικός τουρισμός**
- **Επαγγελματικός τουρισμός**
- **Ηφαιστιακός –Γεωλογικός τουρισμός**
- **Θαλάσσιος Τουρισμός**
- **Τουρισμός Περιπέτειας**

1.4 «Χαρακτηριστικά» Γνωρίσματα Του Τουρίστα.

Η λέξη **τουρισμός** προέρχεται από τη γαλλική λέξη **tour** και την αγγλική **touring**, που σημαίνουν **γύρος, περιήγηση**. Και οι δύο λέξεις προέρχονται από τη λατινική λέξη **tornus**. Χρησιμοποιώντας εύστοχα τις παραπάνω πληροφορίες θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε και τον ορισμό του τουρίστα ο οποίος αν όχι συμπληρωματικός ταυτίζεται με την έννοια του

τουρισμού, άρα λοιπόν τουρίστας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί το άτομο εκείνο το οποίο.....

- **Μετακινείται μεμονωμένα ή ομαδικά σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς.**
- **Διαμένει σε τουριστικούς προορισμούς επί τουλάχιστον 24 ώρες με σκοπό την ικανοποίηση ψυχαγωγικών κυρίως αναγκών.**
- **Χρησιμοποιεί τουριστικές υπηρεσίες και μέσα με σκοπό να μετακινηθεί ,να διαμείνει, να ψυχαγωγηθεί, και γενικά να δραστηριοποιηθεί στον τόπο προορισμού.**
- **Επισκέπτεται κάποιον προορισμό με σκοπούς οι οποίοι δεν έχουν σχέση με την εξασφάλιση μόνιμης εργασίας η οποία θ 'αμείβεται από πηγές εντός των επισκεπτόμενων τόπων.**

Επιπλέον η επιστροφή του τουρίστα βραχυπρόθεσμα στο σημείο απ 'όπου προήλθε κρίνεται απαραίτητη για να συμπληρωθεί σωστά ο ορισμός του τουρίστα και του τουρισμού.

Τέλος ο τουρίστας θα πρέπει να μετακινείται σε προορισμούς εκτός του μόνιμου τόπου διαμονής έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η έννοια του τουρισμού ολοκληρωμένα, εφόσον φυσικά θα λαμβάνει μέρος σε δραστηριότητες αποκλειστικά τουριστικές οι οποίες διαφέρουν από αυτές των μόνιμων κατοίκων μιας περιοχής.

1.5 Διαχρονική Εξέλιξη Του Παγκόσμιου Τουρισμού.

Δεν θα ήταν υπερβολή εάν χαρακτηρίζαμε τον τουρισμό μια από τις **αρχαιότερες οικονομικές «βιομηχανίες»** κι αυτό γιατί ενώ η παρουσία του όρου χρονολογείται ήδη από τον **19^ο αιώνα** το συγκεκριμένο φαινόμενο από κοινωνικής άποψης λαμβάνει χώρα πολύ νωρίτερα ιστορικά. Από την πρωτόγονη εποχή ακόμη οι μετακινήσεις ταυτίζονταν με την ανακάλυψη καινούργιων περιοχών με πλούσια αποθέματα τροφής αλλά και τις προϋποθέσεις δημιουργίας ασφαλούς κατοικίας. Το ταξίδι είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, το οποίο προκαλεί εικόνες, βιώματα και εμπειρίες όπως αυτή της περιπέτειας, της ψυχικής ηρεμίας και του μυστηρίου. Αν επιχειρήσουμε μια ιστορική αναδρομή, χιλιετηρίδες πριν, θα διαπιστώσουμε ότι ο άνθρωπος πάντοτε έψαχνε νέους ορίζοντες, καινούριους τόπους και νέες πατρίδες. Σε αναζήτηση νερού, φαγητού, κυνηγιού ή απλώς από περιέργεια ήθελε πάντα να

δει τι υπήρχε πέρα από τους ορίζοντές του. Στη συνέχεια οι διάφορες πολεμικές συγκρούσεις μεταξύ των λαών, των κρατών ή των εθνών προκαλούσαν πάλι ένα είδος μετακίνησης πληθυσμών.

Ιστορικά ο τουρισμός, ιδίως αυτός της αναψυχής, αποτελεί ένα **ταξικό** φαινόμενο, αφού η οικονομική δυνατότητα του καθενός καθορίζει τον αν θα κάνει τουρισμό, που, πόσες μέρες κλπ. Στην αρχαιότητα οι **Φοίνικες** και οι **Σουμέριοι** διοργανώνουν ταξίδια στην **Μεσόγειο**, την **Κίνα** και την **Ινδία** ως έμποροι και οι **Ευρωπαίοι** ταξίδευαν για **θρησκευτικούς** κυρίως λόγους, στη **Μέση Ανατολή**. Οι **Αρχαίοι Ρωμαίοι** ταξίδευαν στην τότε αυτοκρατορία τους και κυρίως στην Ελλάδα και την Αίγυπτο για λόγους αναψυχής αλλά και επαγγελματικούς. Στην αρχαία Ελλάδα τα ταξίδια, για λόγους **αθλητικούς** άρχισαν με τους Ολυμπιακούς Αγώνες (776 π.χ.) Στα προ Χριστού χρόνια οι οικονομικά εύρωστοι έκαναν ταξίδια για να επισκεφθούν τα επτά θαύματα του τότε γνωστού κόσμου (200-400 χρ. π.χ.).

Αναφέρεται ότι την αρχαία **Έφεσο** της εποχής του **Μ.Αλεξάνδρου** (334 π.χ.) επισκέπτονταν ετησίως **700.000** τουρίστες, για διασκέδαση και πολιτιστικές δραστηριότητες. Στα χρόνια του **Μεσαίωνα** αναπτύχθηκαν ιδιαίτερα τα **θρησκευτικά** ταξίδια – οι *Μουσουλμάνοι στη Μέκκα*, οι *Χριστιανοί στην Ιερουσαλήμ*. Στην **Ευρώπη** του **17ου** και του **18ου** αιώνα οι διπλωμάτες, οι διανοούμενοι και οι επιχειρηματίες ταξίδευαν στα πολύ γνωστά τότε κέντρα γραμμάτων και εμπορίου όπως π.χ. *Παρίσι, Ρώμη, Φλωρεντία*.

Η δυναμική ανάπτυξη του τουρισμού έγινε μετά το τέλος του **Β Παγκοσμίου Πολέμου** με την ανασυγκρότηση της Ευρώπης που ακολούθησε. Η μετακίνηση των ατόμων από τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους στους τουριστικούς τόπους γινόταν στην αρχή με το σιδηρόδρομο και αργότερα με τουριστικά λεωφορεία και ιδιωτικά αυτοκίνητα και πολύ αργότερα με αεροπλάνα. Έτσι λοιπόν ο τουρισμός αρχίζει να αποκτά τη σύγχρονη μορφή του. Με το πέρασμα του χρόνου ο τουρισμός άρχισε να αναπτύσσεται και να μεγεθύνεται, ώσπου εμφανίστηκαν στην αγορά διεθνείς οργανισμοί όπως ο **Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε)** και ο **Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.)**.

Δημιουργείται ένα συνεχώς διογκωμένο τουριστικό ρεύμα για την εξυπηρέτηση του οποίου εμφανίστηκαν στη διεθνή τουριστική αγορά νέες αεροπορικές εταιρίες και μεγάλες τουριστικές επιχειρήσεις. Τόσο τα σύγχρονα όσο και τα μνημεία του αρχαίου κόσμου που έχουν απομείνει μαζί με τα μουσεία αποτελούν παγκοσμίως τους σημαντικότερους πόλους έλξης των επισκεπτών.

Ο τουρισμός με τα σημερινά του μεγέθη αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο το οποίο δεν είναι εύκολο να ελεγχθεί και το οποίο έχει άμεσες καταλυτικές επιπτώσεις σε κοινωνικό, πολιτιστικό και οικονομικό επίπεδο.

1.6 Διαχρονική Εξέλιξη Του Ελληνικού Τουρισμού.

Η Ελλάδα αρχίζει να δέχεται τα μεγάλα τουριστικά ρεύματα από το **1950**, όμως δεν είναι μια καινούργια χώρα για τον τουρισμό, γιατί εκτός από τον ήλιο και την θάλασσα προσφέρει τον πολιτισμό και την ιστορία της. Η **Ρόδος** και η **Κέρκυρα** εξοπλισμένες από την **Ιταλική** κατοχή δέχτηκαν τα πρώτα ρεύματα και ακολούθησαν άλλες περιοχές της χώρας ιστορικού ενδιαφέροντος.

Η **Ελλάδα** προσφέρει πλούσιο παραλιακό τουρισμό και είναι σημαντικό το ότι ακόμα και σήμερα υπάρχουν ζώνες που δεν τις έχει αγγίξει ο τουρισμός της μάζας, όπως η **Δ. Πελοπόννησος** η **Νότια Κρήτη** και τα νησιά κοντά στην **Τουρκία**. Ιστορική εξέλιξη της τουριστικής δραστηριότητας. Από τον εσωτερικό τουρισμό σε όλη τη χώρα του **1900** στον παραλιακό της μεταπολεμικής περιόδου. Από τα αρχαία χρόνια υπάρχει ο ομαδικός τουρισμός στην Ελλάδα με αφορμή τις γιορτές και τα προσκυνήματα. Οι πρώτες οργανωμένες εκδρομές αρχίζουν το **1900** όμως οι δύο πόλεμοι εξαφάνισαν αυτές τις διοργανώσεις. Το **1950** η **Ελλάδα** τελείως εξαντλημένη από τους πολέμους βρίσκεται χωρίς πρόγραμμα, η βιομηχανοποίηση απαιτεί χρόνο και έτσι ο τουρισμός δίνει γρήγορες λύσεις στο οικονομικό πρόβλημα της χώρας που διαθέτει τις κατάλληλες προϋποθέσεις όπως το καλό κλίμα, τις φυσικές καλλονές, την τέχνη και την ιστορία. Από το **1950** με την βοήθεια του κράτους αρχίζει η τουριστική ανάπτυξη, κατασκευάζονται δρόμοι καλυτερεύουν οι επικοινωνίες και αρχίζουν οι δανειοδοτήσεις για την κατασκευή ξενοδοχείων, **BANGALOUS, MOTELS, CAMPINGS** και ιδρύονται σχολές τουριστικών επαγγελματιών, διοργανώνονται κρουαζιέρες στα νησιά, φεστιβάλ και αρχίζει η παραγωγή έργων **Λαϊκής Τέχνης**. Από το **1953** αρχίζει μια συνεχής αύξηση του τουριστικού ρεύματος προς την **Ελλάδα** που σταθεροποιείται από το **1965** και μετά. Το **1963** αναπτύσσεται και ο εσωτερικός τουρισμός που βοηθά την περιφερειακή ανάπτυξη. Ο εξωτερικός τουρισμός εξαρτάται από την νοοτροπία και τις συνήθειες των τουριστών, αν κάθε περιοχή προσπαθεί να προσαρμοσθεί στην ζήτηση, για να προσφέρει τις κατάλληλες συνθήκες στους τουρίστες που δέχεται. Η ανάπτυξη του παραλιακού τουρισμού παίρνει

μεγάλες διαστάσεις και αρχίζει η χώρα να αξιοποιεί με κατάλληλες εγκαταστάσεις τις παραλίες της τις οποίες εκμεταλλεύονται.

1.7 Το Ελληνικό Τουριστικό Προϊόν.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του ελληνικού τουριστικού προϊόντος παραμένουν αναλλοίωτα από τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Το μοντέλο του Ελληνικού Τουρισμού εξακολουθεί να βασίζεται στα εξής γνωστά:

- **Ήλιος –Κλιματολογικές συνθήκες**
- **Θάλασσα**
- **Εποχικότητα**
- **Πλούσια πολιτιστική κληρονομιά των αστικών κέντρων**
  - Μνημεία
  - Οικιστικά σύνολα
  - Μουσεία
  - Πολιτιστικές εκδηλώσεις
  - Γαστρονομία
  - Ποιότητα ζωής στην πόλη
- **Φημισμένη Ελληνική Φιλοξενία**
- **Φημισμένη νυχτερινή ζωή**
- **Εναλλαγή και ποικιλία τοπίων και περιοχών.**

Τα παραπάνω όπως γίνεται αντιληπτό αποτελούν τα γνωρίσματα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Ωστόσο δεν λείπουν και κάποιες κατά κοινή ομολογία αδυναμίες οι οποίες το χαρακτηρίζουν:

- **Η εξάρτηση από το μοντέλο ήλιος – θάλασσα**
- **Η έλλειψη ειδικών τουριστικών υποδομών και η ύπαρξη δυσλειτουργιών σε μερικούς προορισμούς που πολλές φορές οφείλονται στην διάχυση χωροθέτησης των τουριστικών μονάδων (χωρική ανισοκατανομή) .**
- **Το γενικά χαμηλό επίπεδο των υπηρεσιών**
- **Η ελλιπής τουριστική προβολή και προώθηση**
Παρουσιάζεται αλλοίωση και υποβάθμιση του περιβάλλοντος (φυσικού και ανθρωπογενούς) σε μερικούς αναπτυγμένους τουριστικά προορισμούς.

- **Ενώ προσφορά και ζήτηση είναι γεωγραφικά συγκεντρωμένες σε λίγες χώρες προέλευσης και συγκεκριμένους προορισμούς**

Τέλος μορφές εναλλακτικού τουρισμού, που θα μπορούσαν να μειώσουν την ένταση της εποχικότητας, παραμένουν ουσιαστικά αναξιοποίητες με αποτέλεσμα την επικράτηση του μαζικού τουρισμού καθιστώντας περιορισμένη την ανάπτυξη άλλων μορφών τουρισμού.

1.8 Η Ελληνική Τουριστική Βιομηχανία.

Η ελληνική τουριστική βιομηχανία διαθέτει ορισμένα χαρακτηριστικά τα οποία έχουν αποτελέσει αντικείμενο έρευνας και σύμφωνα με τ'αποτελέσματα έχουν κατηγοριοποιηθεί συγκριτικά με 124 χώρες ως εξής:

Συγκριτικά Πλεονεκτήματα Και Μειονεκτήματα

Συγκριτικά πλεονεκτήματα Θέση/124

- **Ασφάλεια**
- Κόστος στις επιχειρήσεις από τη βία και την εγκληματικότητα 16
- **Υγεία και υγιεινή**
- Πρόσβαση σε καλού επιπέδου υπηρεσίες υγείας και υγιεινής 1
- Πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας πόσιμο νερό 1
- Αναλογία ιατρών στον πληθυσμό 3
- **Προτεραιότητα τουριστικού τομέα**
- Συμμετοχή σε εκθέσεις του τουριστικού τομέα.....4
- Προτεραιότητα κυβέρνησης στον τουριστικό τομέα.....18
- **Τουριστικές υποδομές**
- Ύπαρξη μεγάλων επιχειρήσεων ενοικίασης αυτοκινήτων 1
- Δωμάτια ξενοδοχείων 4
- Αυτόματες Ταμειακές Μηχανές που δέχονται κάρτες visa.....20
- **Υποδομές τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας**
- Τηλεφωνικές γραμμές.....11
- **Ανταγωνιστικότητα τιμών**

- Φόροι εισιτηρίων και έξοδα αεροδρομίων.....9
- **Ανθρώπινοι πόροι**
- Συμμετοχή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση 1
- Κρούσματα ελονοσίας.....1
- Προσδόκιμο ζωής 15
- **Στάση έναντι τουριστών**
- Προτροπή για παράταση επαγ/κών επισκέψεων προς αναψυχή 11
- Εξωστρέφεια τουριστικού τομέα 18
- Συμπεριφορά απέναντι στους τουρίστες 23
- **Φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι**
- Κίνδυνος ελονοσίας και κίτρινου πυρετού.....1
- Αριθμός μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς 12

Συγκριτικά Μειονεκτήματα Θέση/124

Κανόνες και ρυθμίσεις

- Ρυθμίσεις σχετικά με τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις 89
- Περιορισμοί στην ξένη ιδιοκτησία 61
- Βαθμός ελευθερίας σε διμερείς συμφωνίες αερ/κών υπηρεσιών 50
- Απαιτήσεις για την έκδοση visa 43
- Δικαιώματα ιδιοκτησίας 37
- **Περιβαλλοντικοί κανονισμοί**
- Σαφήνεια και σταθερότητα περιβαλλοντικών ρυθμίσεων 55
- Αυστηρότητα περιβαλλοντικών ρυθμίσεων.....50
- Προτεραιότητα κυβ/σης στη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού 24
- **Ασφάλεια**
- Αξιοπιστία υπηρεσιών της αστυνομίας..... 34
- Κόστος στις επιχειρήσεις από την τρομοκρατία 24
- **Υγεία και υγιεινή**
- Προσπάθειες κυβ/σης για μείωση κινδύνων υγείας από πανδημίες.....25
- **Προτεραιότητα τουριστικού τομέα**

• Δαπάνες κυβέρνησης στον τομέα του τουρισμού.....	49
• Αποτελεσματικότητα marketing και branding	32
• Υποδομές αερομεταφορών	
• Πυκνότητα αεροδρομίων	59
• Δίκτυο διεθνών αερομεταφορών	40
• Ποιότητα υποδομών αερομεταφορών	36
• Διαθεσιμότητα επιβατοχιλιομέτρων.....	31
• Αναχωρήσεις ανά 1.000 κατοίκους.....	27
• Αριθμός αερογραμμών	24
• Υποδομές οδικών μεταφορών	
• Σιδηροδρομικές υποδομές	44
• Οδικές υποδομές	42
• Λιμενικές υποδομές.....	41
• Εγγύριο δίκτυο μεταφορών	29
• Υποδομές τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας	
• Έκταση χρήσης διαδικτύου από τις επιχειρήσεις	88
• Χρήστες διαδικτύου	51
• Ανταγωνιστικότητα τιμών	
• Επίπεδα τιμών καυσίμων.....	113
• Μονάδες αγοραστικής δύναμης	94
• Έκταση και επιπτώσεις φορολογίας.....	76
• Ανθρώπινοι πόροι	
• Πρακτικές πρόσληψης και απόλυσης	108
• Ποιότητα εκπαιδευτικού συστήματος	60
• Διαθεσιμότητα υπηρεσιών έρευνας και κατάρτισης	59
• Ευκολία στην πρόσληψη ξένου εργατικού δυναμικού	57
• Έκταση κατάρτισης προσωπικού	52
• Αναφορές κρουσμάτων HIV	48
• Συμμετοχή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.....	38
• Κρούσματα φυματίωσης	31
• Φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι	
• Προστατευόμενες περιοχές σε εθνικό επίπεδο	90

- Ενδιαφέρον επιχειρήσεων για τα οικοσυστήματα 48
- Καταστροφές από διοξείδιο του άνθρακα 43

Πηγή: WEF - **The Travel and Tourism Competitiveness Report 2007.**

1.9 Τα Οφέλη της Τουριστικής Βιομηχανίας Στην Ελλάδα .

Ο «τουρισμός είναι η βαριά βιομηχανία της Ελλάδος» είχε πει κάποτε η αείμνηστη **Μελίνα Μερκούρη** και ενδεχομένως η μοναδική ας συμπληρωθεί σε αυτό το σημείο γι 'αυτό λοιπόν τα οφέλη τα οποία προσφέρει είναι πολλαπλά και υψίστης σημασίας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι:

- Δημιουργεί απασχόληση σε ένα ευρύτατο φάσμα δραστηριοτήτων.
- Στις υπηρεσίες του αντίστοιχου τομέα χρησιμοποιούνται διαφορετικά επίπεδα γνώσεων και ειδίκευσης.
- Παρέχεται επαγγελματική απασχόληση στους νέους.
- Στην ενίσχυση του ελληνικού τουρισμού συμμετέχει δυναμικά και η ελληνική περιφέρεια στοιχείο αξιοσημείωτα σημαντικό για την προώθηση των τοπικών οικονομιών.
- Ένας (1) στους (5) πέντε κατοίκους της Ελλάδας απασχολείται έμμεσα ή άμεσα στον τουριστικό κλάδο.

Όλα τα παραπάνω αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα στον οποίο εκτιμάται η τουριστική απασχόληση ως προς την κύρια θέση εργασίας για το 2011.

Έτσι λοιπόν στον κλάδο της **εστίασης** το **94.7%** απασχολείται σε τουριστικές επιχειρήσεις.

Το **64%** των απασχολουμένων στα **καταλύματα** σχετίζεται με τον **τουρισμό**.

Το **57%** των εργαζομένων στις **οδικές μεταφορές** εξυπηρετεί τουριστικούς σκοπούς.

Στη συνέχεια το **27.5%** του εμπορικού κλάδου εξαρτιέται από τον τουρισμό.

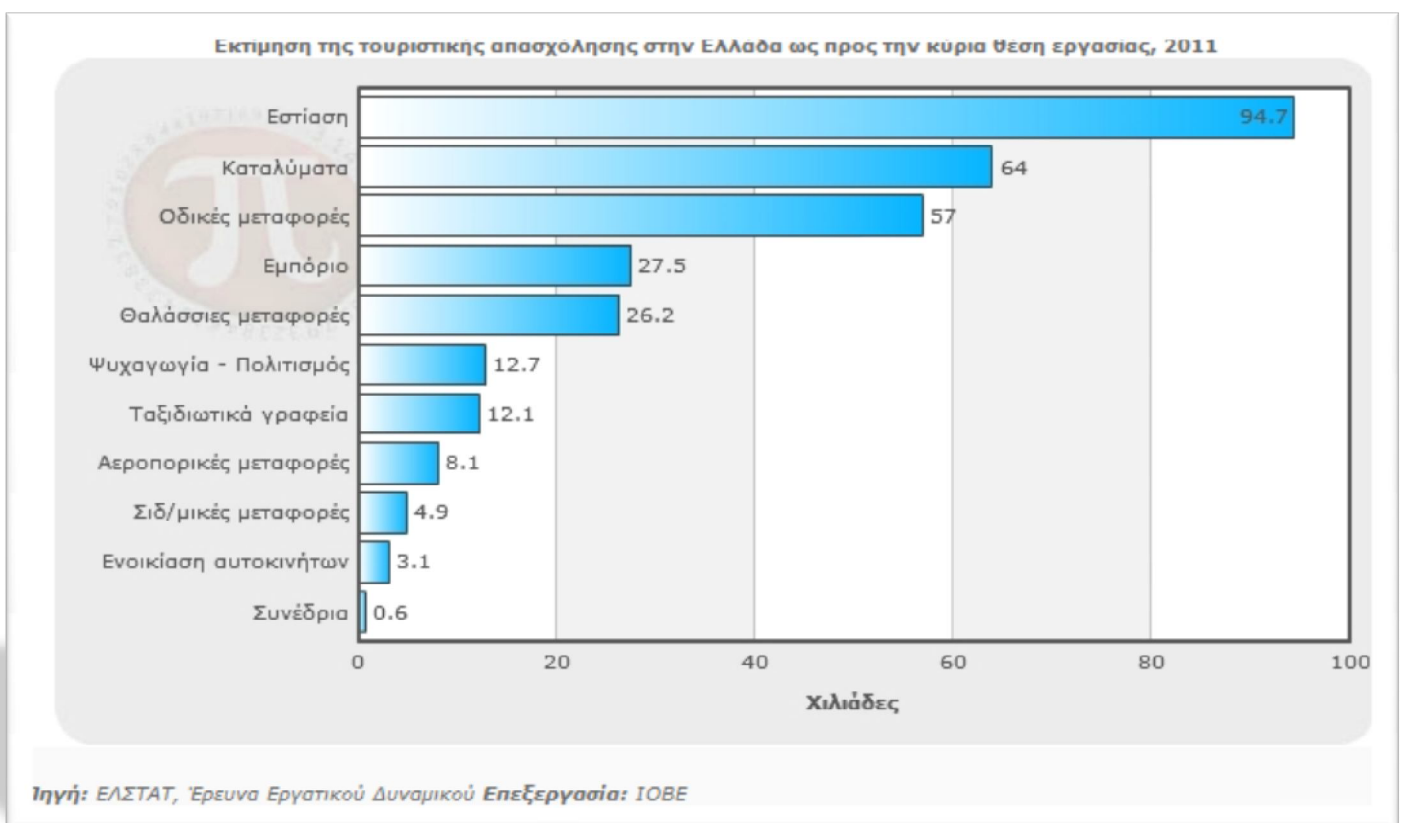
Το **26,2%** των **θαλάσσιων μεταφορών** έχει ως στόχο την μεταφορά αποκλειστικά των τουριστών.

Στην ψυχαγωγία το **12,7%** των επιχειρήσεων αποσκοπεί στην διασκέδαση των τουριστών.

Τα **ταξιδιωτικά γραφεία** διακρίνονται για το **12.1%**.

Στις **αεροπορικές εταιρείες** αντιστοιχεί το **8,1%**, στις **σιδηροδρομικές μεταφορές** το **4.9%** ενώ στην **ενοικίαση των αυτοκινήτων** το **3,1%**

Τέλος το **0,6%** του **συνεδριακού κλάδου** προφανώς ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του συνεδριακού τουρισμού.

1.10 Τουρισμός Και Ελληνική Οικονομία.

Η έντονη επιρροή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία δεν θα πρέπει να μας ξαφνιάζει, δεδομένων των παραπάνω στοιχείων αντίθετα θα πρέπει να μας εκπλήσσει το γεγονός πως μια τόσο μικρή χώρα καταφέρνει να ξεχωρίζει στον τομέα του τουρισμού διαχρονικά και ν'ανεβάζει τον πήχη της ανταγωνιστικότητας ανάμεσα σε ένα σημαντικό ποσοστό χωρών όπως καταδεικνύουν τα παρακάτω στοιχεία.

- Ανάμεσα σε **194** χώρες η **Ελλάδα** καταλαμβάνει για το **2011** την **19ή** θέση ως προς τα έσοδα και **17ή** ως προς τις διεθνείς αφίξεις
- Απασχολεί περισσότερα από **900.000 άτομα**
- Είναι η μεγαλύτερη πηγή άδηλων πόρων της χώρας(**36% το 2007**)
- Κάθε ευρώ που καταναλώνεται στον τουρισμό δημιουργεί υπερδιπλάσια δευτερογενή κατανάλωση στην υπόλοιπη οικονομία.
- Το πρωτογενές ελληνικό τουριστικό προϊόν είναι εξαιρετικό, η προστιθέμενη αξία ωστόσο δεν είναι καλή με αποτέλεσμα το τελικό προϊόν να είναι μέτριο, υπερτιμημένο και μη ανταγωνιστικό.
- Η διάθεση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος γίνεται κυρίως από ξένα κανάλια διανομής τα οποία σε καμία περίπτωση δεν επηρεάζουμε.
- **Κάθετη ενοποίηση.** Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιούνται συγχωνεύσεις και εξαγορές μεταξύ τουριστικών επιχειρήσεων με στόχο την κάθετη ενοποίηση των επιχειρήσεων του κλάδου. Η ενοποίηση αυτή δίνει την δυνατότητα της προσφοράς από ένα προμηθευτή ολόκληρου ή μεγάλου μέρους του φάσματος των υπηρεσιών που απαρτίζουν το τουριστικό πακέτο. Με άλλα λόγια ....η κάθετη ενοποίηση επιτρέπει την αξιοποίηση των οικονομιών κλίμακας, οι οποίες οδηγούν στην μείωση του κόστους προσφοράς του τουριστικού πακέτου, αλλά και στη συγκέντρωση της αγοράς σε μικρό αριθμό επιχειρήσεων.
- Το επενδυτικό περιβάλλον είναι κάθε άλλο παρά ιδανικό, όπως φαίνεται και από τους σχετικούς δείκτες των μελετών ανταγωνιστικότητας, σύμφωνα με τους οποίους η Ελλάδα βρίσκεται πάντα στις χαμηλότερες θέσεις της κατάταξης
- Οι τουριστικές αγορές στις χώρες προέλευσης κυριαρχούνται από λίγες μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες – τουριστικούς πράκτορες (Tour Operators, T.O.), οι οποίοι πλέον έχουν επεκταθεί και στους τομείς των μεταφορών και της διαμονής. Η ολιγοπωλιακή δύναμη των εταιρειών αυτών, ενισχύθηκε σημαντικά και από τις

συνεχείς εξαγορές και συγχωνεύσεις στον κλάδο τα τελευταία χρόνια. Η εξάρτηση του ελληνικού τουρισμού από τον μαζικό τουρισμό, που οι Tour Operators ελέγχουν, κάνουν τις σχέσεις των ελληνικών τουριστικών επιχειρήσεων με αυτές κρίσιμο σημείο προς διερεύνηση. Εκμεταλλευόμενοι τη μεγάλη διαπραγματευτική τους δύναμη, οι Tour Operators πιέζουν για μειώσεις τιμών αλλά και για περισσότερες και καλύτερες υπηρεσίες, δυσκολεύοντας έτσι την επικερδή λειτουργία των ελληνικών τουριστικών επιχειρήσεων.

1.11 Σημαντικά Στατιστικά Στοιχεία Για Την Ελληνική Τουριστική Βιομηχανία.

Διακρίσεις

- Η Ελλάδα κατατάσσεται στους **Top 10** τουριστικούς προορισμούς για το **2010** σύμφωνα με το **Lonely planet**.
- Βρίσκεται στην **δεύτερη** θέση στην κατηγορία **καλύτερης Ευρωπαϊκής Χώρας** σύμφωνα με τα **Telegraph Travels Awards 2008**.
- Η Ελλάδα βρίσκεται στην **8η θέση**, πίσω από όλους τους αναδυόμενους μεσογειακούς τουριστικούς προορισμούς. Η Ελλάδα κατατάσσεται στην **24η θέση** στη συνολική κατάταξη **124** χωρών σύμφωνα με τον **Δείκτη Ταξιδιωτικής και Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας**.

Γεωγραφικά στοιχεία

- Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερα από **15.000 χιλιόμετρα παραλίας**
- Επιπλέον κατέχει **190.000 ακτές**
- Στην θάλασσα της είναι «διασκορπισμένα» **6000** μικρά και μεγάλα νησιά

Επισκεψιμότητα

- **14.200.000** τουρίστες επισκέφτηκαν την Ελλάδα το **2004**

- Στο τρίμηνο **Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος** εξακολουθούμε να υποδεχόμαστε περισσότερο από το **50%** των διεθνών αφίξεων.
- την περίοδο **Μαΐου – Σεπτέμβριου** έρχεται στη χώρα περίπου το **70%** των τουριστών. Η Ελλάδα παραμένει πάντοτε προορισμός καλοκαιρινών διακοπών.
- Η συντριπτική πλειοψηφία των τουριστών έρχονται στην Ελλάδα για τον ήλιο και τη θάλασσα. Μορφές τουρισμού όπως ο συνεδριακός ή ο αγροτουρισμός δεν έχουν σημαντικά μερίδια αγοράς, εντείνοντας το πρόβλημα της εποχικότητας. Το κυριότερο μέσο ταξιδιού παραμένει το αεροπλάνο.
- Πάνω από **80%** των τουριστών φτάνει στην Ελλάδα αεροπορικώς, οδικώς περίπου το **14%** και δια θαλάσσης το **4,5%**.
- Το **65%** της τουριστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα (υπερ-) συγκεντρώνεται σε 4 περιοχές. **Κρήτη (21% των κλινών), Δωδεκάνησα (17%), Ιόνια Νησιά (12%), Αττική (9%), Χαλκιδική (6,5%) και Κυκλάδες (6%).**
- **17.000.000** την επισκέφτηκαν το **2008**
- Ενώ στα αμέσως επόμενα χρόνια ο τουρισμός αναμένεται να φτάσει έως και τα **20.000.000**
- Το **85%** των επισκεπτών καταφθάνει από την **Δυτική Ευρώπη**
  - 21,2% από το **Ηνωμένο Βασίλειο**
  - 17,5% από την **Γερμανία**
  - 8,8% από την **Ιταλία**
  - 5,3% από την **Γαλλία**
  - 5,2% από την **Ολλανδία**
  - 7,5% από **Σκανδιναβικές Χώρες**
- Τα μερίδια χωρών, όπως οι **ΗΠΑ** και η **Ιαπωνία** παραμένουν εξαιρετικά χαμηλά ,ενώ χώρες προέλευσης από την πρώην **ΕΣΣΔ** παραμένουν ουσιαστικά αναξιοποίητες.
Αντίθετα, στην **Τουρκία** οι χώρες της πρώην **ΕΣΣΔ** αποτελούν την δεύτερη μεγαλύτερη πηγή προέλευσης των αφίξεων.
- **1.000.000** Ευρωπαίοι θεωρούν την **Ελλάδα** ως *υποψήφιο προορισμό δεύτερης κατοικίας*
  - Το 70% των επισκέψεων λαμβάνει χώρα μεταξύ **Μαΐου** και **Οκτωβρίου**
  - Το 21% (των συνολικών κλινών) επιλέγει την **Κρήτη**
  - Το 17% προτιμά τα **Δωδεκάνησα**

- Το 12% τα **Επτάνησα**
- Το 9% διαμένει στην **Αττική**
- Στην **Χαλκιδική** το 6,5 %
- Ενώ το 6% καταλήγει στις **Κυκλάδες** Παλαιότερα έρχονταν πολλοί γερμανοί τουρίστες, σήμερα έρχονται και πολλοί ανατολικοευρωπαίοι.
- Οι **Ρώσοι** δεν ξοδεύουν μεν τόσα χρήματα όσα οι υπερπόντιοι τουρίστες από τις **ΗΠΑ** ή τη **Νέα Ζηλανδία**.
- Οι νέοι τουρίστες ενδιαφέρονται λιγότερο για το όρος των θεών ή άλλες αρχαίες ατραξιόν. Θέλουν να διασκεδάσουν και να κάνουν πολλά ψώνια.
- οι **Γερμανοί** εξακολουθούν να έρχονται αγοράζοντας περισσότερα πακέτα **all-inclusive**.

Υποδομές

- Το 2009 ο **Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών** ήταν ο μόνος ο οποίος παρουσίασε αύξηση των πτήσεων σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο.
- **12** νέες εταιρείες προσέλκυσαν τα προγράμματα marketing του διεθνούς αερολιμένα Αθηνών
- **40** αεροδρόμια εκ των οποίων τα **15** είναι *διεθνή* αναβαθμίζονται με σκοπό την εξυπηρέτηση των πτήσεων τσάρτερ οι οποίες με την σειρά τους αυξάνονται κι αυτές.
- Στην **Ελλάδα** υπάρχουν **9.670** ξενοδοχεία που διαθέτουν **771.271** κλίνες .
- Το μέσο μέγεθος ενός Ελληνικού ξενοδοχείου είναι **76** κλίνες
- Τα επώνυμα ξενοδοχεία στην **Ελλάδα** αποτελούν το **4%** στο σύνολο των ξενοδοχείων
- Το **19%** των παραπάνω αντιστοιχεί στην συνολική διαθεσιμότητα κλινών όταν στο εξωτερικό το ανάλογο ποσοστό είναι ίσο με **20 - 40 %**
- Τα περισσότερα ξενοδοχεία στην **Ελλάδα** εντάσσονται στα καταλύματα **1** και **2** αστέρων
- Η σημερινή υπερπροσφορά ανέρχεται σε **400.000** κλίνες περίπου ή το **30%** του συνολικού δυναμικού της χώρας σε κλίνες..

Δραστηριότητες

Γκόλφ

- **5** γήπεδα γκόλφ **18** οπών υπάρχουν σήμερα στην Ελλάδα σε σχέση με τα **250** στην *Ισπανία* και τα **50** στην *Πορτογαλία*

Κέντρα Θαλασσοθεραπείας

- 700 θερμομεταλλικές πηγές διαθέτει η Ελλάδα συνολικά

Εσωτερικός Τουρισμός

- Ένα στα δύο νοικοκυριά στην Ελλάδα πραγματοποιεί ταξίδια αναψυχής/τουρισμού.
- Περίπου **€2,156 δις.** δαπανήθηκαν για τουρισμό-αναψυχή το **2004** (1,3% του ΑΕΠ), εκ των οποίων το **72%** εντός της χώρας.
- Ο τουρισμός είναι αγαθό πολυτελείας: Για κάθε **1%** αύξηση του συνολικού εισοδήματος των νοικοκυριών, οι δαπάνες τουρισμού- αναψυχής αυξάνονται κατά **1,6%**.
- Το **64%** των ταξιδιών πραγματοποιείται τους μήνες **Ιούλιο** και **Αύγουστο**.

Αξιοσημείωτες παρατηρήσεις

- Με τις σημερινές συνθήκες ο ελληνικός τουρισμός λειτουργεί σχεδόν στο **80%** των δυνατοτήτων του.
- Η σύγκυση μεταξύ πνεύματος εξυπηρέτησης και αίσθησης δουλοπρέπειας δημιουργεί το σύνδρομο του **anti-service**, το οποίο διακατέχει σημαντικό τμήμα των άμεσα κι έμμεσα ασχολουμένων με το τουρισμό.
- **48** διαφορετικά πρόσωπα πέρασαν από την πολιτική ηγεσία του ελληνικού τουρισμού στο διάστημα **1992-2010**.
- Τέλος, όπως και σε όλους σχεδόν τους τομείς της ελληνικής οικονομίας, υπάρχει μεγάλη καθυστέρηση στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών.
- Η διάρκεια παραμονής στην **Ελλάδα** διαφοροποιείται σημαντικά ανάλογα με τη χώρα προέλευσης του τουρίστα. Οι Ιταλοί για παράδειγμα πραγματοποιούν διακοπές που δεν ξεπερνούν τις 7 ημέρες κατά τους χειμερινούς και τις 12 ημέρες τους καλοκαιρινούς μήνες. Αντίθετα, οι Αμερικάνοι παρατείνουν την παραμονή τους περισσότερο από τους επισκέπτες κάθε άλλης εθνικότητας, ακόμα και κατά τους χειμερινούς μήνες. Οι Ρώσοι εμφανίζουν τις μικρότερες διαφοροποιήσεις στη διάρκεια παραμονής τους από μήνα σε μήνα. Χωρίς να εμφανίζονται εξάρσεις αντίστοιχες με την εποχική κατανομή των αφίξεων, είναι σαφής η τάση των τουριστών να παραμένουν περισσότερο στην Ελλάδα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

- Οι γερμανοί τουρίστες θεωρούν την **Ελλάδα** «αδύναμο» προορισμό, αλλά τον επισκέπτονται λόγω των προσφορών της τελευταίας στιγμής. Τα συμπεράσματα αυτά προέκυψαν από έρευνα που έκανε το γερμανικό **Ινστιτούτο Διοίκησης Επιχειρήσεων και Τουρισμού της Ανώτατης Σχολής Εφαρμοσμένων Επιστημών WestkUste**, η οποία παρουσιάστηκε σε ειδική εκδήλωση στο **Μουσείο της Ακρόπολης**.

2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ : ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

2.1 Πολιτισμός Και Τουρισμός- Εισαγωγή

Ο όρος «Πολιτισμός» είναι σχετικά νέος. Προέρχεται από μετάφραση του αγγλικού όρου “civilization”, του γαλλικού “civilisation”, και του γερμανικού “zivilisation”. Ακόμη, με τη λέξη «Πολιτισμός» αποδόθηκε και ο όρος “culture” στα γαλλικά, “culture” στα αγγλικά, “kultur” στα γερμανικά. Ο όρος “culture” αποδίδεται συνήθως με τη λέξη «κουλτούρα», χωρίς ωστόσο να λείπουν οι περιπτώσεις μετάφρασης του όρου και ως «πολιτισμός», γεγονός που συνεπάγεται συγχύσεις εννοιολογικού τύπου και προβλήματα αποσαφήνισης και διατυπώσεων. **Οι δύο όροι, “civilization”(πολιτισμός) και “culture”(κουλτούρα) χρησιμοποιούνται αντίστοιχα για τη διάκριση του «πολιτισμού» σε α) «υλικό πολιτισμό»(civilization), που περιλαμβάνει τα υποσύνολα επιστήμη, τεχνολογία κτλ. (Deez 1977) και β) «πνευματικό πολιτισμό»(culture), που περιλαμβάνει τα υποσύνολα τέχνη, θρησκεία, παιδεία, φιλοσοφία κτλ. (Ρόζενταλ 1976, 706).**

Ο Γ. Μπαμπινιώτης, με τον όρο «Πολιτισμός» αναφέρεται στα εκλεπτυσμένα ήθη και στην και στην πνευματική ανάπτυξη, στη συμπεριφορά, στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, στην αισθητική έκφραση και στον τρόπο ζωής ενός κοινωνικού συνόλου. (Μπαμπινιώτης, 2006, 1441). Ο πολιτισμός μπορεί να θεωρηθεί σαν τη δεύτερη φύση που δημιουργήθηκε από τους ανθρώπους μέσω της εργασίας και των γνώσεών τους (Βερνίκος 2005, 61). Χάρη δε στον πολιτισμό, τα μέλη του κοινωνικού συνόλου αναγνωρίζονται μεταξύ τους, εντάσσονται στο κοινωνικό σύνολο, αποκτώντας έτσι την ατομική τους ταυτότητα και συμμετέχουν στη ζωή μέσα από την ένταξή τους σε αυτή (Cuche 2001, 26-29).

Ωστόσο Ο όρος «Πολιτισμός», αν και χρησιμοποιείται ευρύτατα, δεν έχει σαφές και ξεκάθαρο περιεχόμενο. Είναι επιδεικτικός πλήθους ερμηνειών, δεδομένου του εύρους του πεδίου των στοιχείων-συνιστωσών που καλύπτουν το εννοιολογικό του πλαίσιο. **Αναφέρεται κυρίως «στο σύνολο των υλικών και πνευματικών αξιών και επιτευγμάτων που κληροδοτούνται από γενιά σε γενιά στο πέρασμα των χρόνων διαμορφώνοντας μια κοινή μνήμη-εικόνα για ένα σύνολο ατόμων και δημιουργώντας κατ’ επέκταση το αίσθημα μιας κοινής αφετηρίας, κοινών αναφορών και βιωμάτων, παραπέμποντας σε μια πορεία σταθερής προόδου, κοινωνικής και οικονομικής» (Μπιτσάνη 2004, 29).**

Πολιτισμός είναι η κατάσταση κατά την οποία ο άνθρωπος έχει αναπτύξει ηθική, κοινωνική, πνευματική, τεχνική, πολιτική και καλαισθητική ζωή, σε αντίθεση με τους απολίτιστους και άγριους ανθρώπους που έχουν πρωτόγονη ή άγρια ζωή. Σύμφωνα δε με τους Κ. Μαρξ και Φ. Έγκελς, ο **όρος πολιτισμός αποδίδεται με τον ελληνικό όρο «υπερδομή» ή «εποικοδόμημα», και χαρακτηρίζει τη χρονική περίοδο κατά την οποία ο**

άνθρωπος γίνεται κύριος της γνώσης, της απώτερης (δευτερογενούς) επεξεργασίας των φυσικών προϊόντων, της βιοτεχνίας και της τέχνης. Τα προηγούμενα στάδια της χρονικής αυτής περιόδου χαρακτηρίζονται ως «άγρια κατάσταση» και «βαρβαρισμός» (Δωρής 1981,33-34)

Σύμφωνα με το διεθνή όρο (Σφακιανάκης 2000) που χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό της έννοιας πολιτισμός είναι όρος κουλτούρα που ορίζεται ως το σύνολο των προτύπων συμπεριφοράς και σκέψης των ανθρώπων που ζουν στις ανθρώπινες κοινωνίες, που προσδιορίζουν τα πιστεύω, τη συμπεριφορά, τη γλώσσα, τη τέχνη και τη τεχνολογία, τη θρησκεία, τα πολιτικά και οικονομικά συστήματα, το τρόπο έκφρασης, ένδυσης, διατροφής, κλπ.

Εμφανίζεται τον 18ο αιώνα για υποδηλώσει τη διάκριση ανάμεσα στον «πολιτισμένο» και τον «βάρβαρο» αποτελώντας έκφραση της δυτικής συνείδησης. Αναφέρεται στην κοινωνική οργάνωση και τις τεχνικές, και χαρακτηρίζει ένα σύνολο λαών και κοινωνιών (Βρύζας,2005).

Πολιτισμός είναι το σύνολο των πνευματικών εκδηλώσεων (ήθη, έθιμα, τέχνες, γράμματα, τεχνικά, επιστημονικά και καλλιτεχνικά επιτεύγματα) μια κοινωνίας ή ενός έθνους (Καραγιάννης, 2011).

Οι ανθρωπολόγοι συνδέουν τον πολιτισμό με την εμφάνιση του έθνους- κράτους και την ανάπτυξη των πολιτισμικών και καλλιτεχνικών παραδόσεων που συνοδεύουν τις κοινωνίες με τη συγκεκριμένη πολιτική οργάνωση. Η έννοια αυτή συνδέεται με την εμφάνιση και την ανάπτυξη των πόλεων, δηλαδή μέσω της αστικοποίησης. Πρωταρχικά κέντρα πολιτισμού θεωρούνται η Αίγυπτος, η Μεσοποταμία, η Αρχαία Ελλάδα, η Βόρειος Κίνα και η Κεντρική Αμερική λόγω αναπτυγμένης γραφής, σύνθετης οργάνωσης σε πόλεις και αρδευτική γεωργίας. Οι περισσότεροι μελετητές ισχυρίζονται ότι ο πολιτισμός αποτελείται από δεδομένα και αλληλένδετα πρότυπα παραδόσεων, τα οποία μεταβιβάζονται στο χρόνο και το χώρο και βασίζονται στη γλωσσική και μη γλωσσική ικανότητα του ανθρώπου να

χρησιμοποιεί σύμβολα. Τα χαρακτηριστικά του πολιτισμού είναι ότι αποτελεί ένα αυτοτελές όλον (αυτόνομο και μοναδικό), τον μοιράζονται από κοινού όλα τα μέλη του, και τέλος παρουσιάζει ανθεκτικότητα στο χρόνο (Γκέφου-Μαδιανού, 1999). Σύμφωνα με τους MacDonal & Jolliffe (2003) ο πολιτισμός περιλαμβάνει οικογενειακά πρότυπα, λαογραφία, κοινωνικά έθιμα, μουσεία, μνημεία, ιστορικές κατασκευές, έργα τέχνης, φυσική ιστορία ακόμη και περιοχές άγριας φύσης.

Η έννοια της «ταυτότητας» είναι διττή. Πέρα από τη σημασία της ομοιότητας ή της ισότητας ανάμεσα σε άτομα, απόψεις ή πράγματα (όταν αυτά ταυτίζονται μεταξύ τους), υποδηλώνει και το σύνολο των χαρακτηριστικών που διαφοροποιούν κάποιον ή κάτι από κάτι άλλο (Βρύζας, 2005).

Η ταυτότητα σχηματίζεται κατά την «αλληλεπίδραση» του εγώ με την κοινωνία (Hall et al, 2003). Η έννοια της συλλογικής ταυτότητας συνδέεται στενά με την έννοια της κουλτούρας, διότι η κουλτούρα συγκροτεί μια συλλογική ταυτότητα.

Ο όρος «**κουλτούρα**» είναι ασαφής. Στα τέλη του **12ου** αιώνα εμφανίζεται με την έννοια της καλλιεργημένης γης μαζί με την θρησκευτική λατρεία, ενώ στα μέσα του 16ου αιώνα εμφανίζεται με την έννοια της καλλιέργειας του πνεύματος. Υποδηλώνει τις εκφράσεις της ζωής (ιδεολογίες, θρησκείες, τέχνες). Για τους ανθρωπολόγους η «κουλτούρα» είναι ταυτόχρονα ένα σύστημα σκέψης, αξιών και κανόνων. Η έννοια της κουλτούρας σήμερα δεν περιορίζεται στα παραπάνω **αλλά υποδηλώνει ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής. Έτσι, ο πολιτισμός ταυτίζεται με ένα ανώτερο επίπεδο κουλτούρας (Βρύζας, 2005).** Όσον αφορά την εθνική πολιτιστική ταυτότητα, ο εθνικός πολιτισμός είναι μία από τις κύριες πηγές της πολιτιστικής ταυτότητας. **Η εθνική ταυτότητα δεν υπάρχει εκ γενετής αλλά διαμορφώνεται και μεταβάλλεται. Ένα έθνος δεν είναι απλά μια πολιτική οντότητα, αλλά παράγει ένα σύστημα πολιτιστικής αναπαράστασης. Οι άνθρωποι δεν είναι μόνο πολίτες ενός έθνους, αλλά συμμετέχουν στην ιδέα του έθνους όπως αναπαρίσταται στην εθνική κουλτούρα (Hall et al, 2003).**

Η έννοια «**Πολιτισμός**» έχει ταυτιστεί κατά καιρούς με την έννοια «**Τέχνη**», όχι όμως με το περιεχόμενο που σήμερα αποδίδουμε στον όρο «**Τέχνη**», αλλά με την έννοια της τέχνης ως μέσο για την επίτευξη κάποιου δημιουργικού στόχου. **Ως τέτοια, η τέχνη περιλαμβάνει το σύνολο των επιστημών και των τεχνών που ασκούσαν στην αρχαιότητα και συγκροτούσαν τις κατηγορίες του πολιτισμού, όπως γραπτός λόγος, ρητορική, διαλεκτική, μουσική, ζωγραφική, ιατρική, φιλοσοφία, κτλ (Μπιτσάνη 2004, 31).** Οι κατηγορίες αυτές αποτελούσαν μορφές πνευματικής εργασίας που εξέφραζε τους «ελεύθερους» ανθρώπους, σε αντίθεση με τη χειρονακτική εργασία που χαρακτήριζε τους «δούλους» και τους «βάρβαρους».

Πρόκειται για μια αντίληψη για τον πολιτισμό που διαμορφώθηκε εντός των πλαισίων της αστικής ιδεολογίας, η οποία διαχωρίζει την «ανώτερη» ποιοτικά ζωή των κατοίκων της πόλης από την «κατώτερη» ποιοτικά κοινωνική ζωή της υπαίθρου. Ο όρος λοιπόν “**civilisation**” υποδηλώνει το σύνολο των υλικών και πνευματικών αξιών που χαρακτηρίζουν τον τρόπο ζωής στις πόλεις. Ακολούθως, **το τμήμα εκείνο του πολιτισμού που αναφέρεται στις πνευματικού περιεχομένου λειτουργίες, οι οποίες προαπαιτούν πνευματική καλλιέργεια και εκπαίδευση, χαρακτηρίζεται με τον όρο “culture” (Δωρής 1981, 35).**

Κατά τον *Denys Cuche*, η ιστορική διαμόρφωση της διάκρισης μεταξύ των εννοιών «πολιτισμός» και «κουλτούρα» ανάγεται στη Γαλλία και τη Γερμανία από τον 18ο έως τον 20ο αιώνα. Στη Γερμανία του 19ου αιώνα, η κουλτούρα εξελίσσεται υπό την επίδραση του εθνικισμού και εμφανίζεται ως το σύνολο των ηθικών, καλλιτεχνικών και διανοητικών κατακτήσεων που συνιστούν την κληρονομιά του έθνους. **Ως τέτοια, η κουλτούρα θεμελιώνει την ενότητα του έθνους και διαχωρίζεται από την έννοια του πολιτισμού, η οποία συνδέεται με την βιομηχανική και υλική πρόοδο, με την οικονομική και τεχνική ανάπτυξη και συνιστά το σύνολο των τεχνικών επιτευγμάτων του λαού (Cuche 2001, 26).**

Στη Γαλλία του 19ου αιώνα αντιθέτως, η έννοια της κουλτούρας εμπλουτίζεται με μια

συλλογική διάσταση και υποδηλώνει όχι μόνο τη διανοητική ανάπτυξη του ατόμου, αλλά και το σύνολο των γνωρισμάτων που χαρακτηρίζουν μια κοινότητα, συχνά ωστόσο με ένα ευρύ και όχι απολύτως σαφές νόημα. Οι Γάλλοι διανοούμενοι δεν αποδέχονται τη σύλληψη της «εθνικής» κουλτούρας και αρνούνται το διαχωρισμό των Γερμανών μεταξύ «κουλτούρας» και «πολιτισμού». Η γαλλογερμανική διαμάχη έχει στην ουσία αρχετυπικό χαρακτήρα σχετικά με τις δύο αντιλήψεις περί κουλτούρας, την οικουμενιστική και την επιμεριστική. **Πρόκειται για τις δύο αντιλήψεις που θεμελίωσαν τους δύο τρόπους ορισμού της έννοιας της κουλτούρας στις σύγχρονες κοινωνικές επιστήμες (Cuche 2001, 27-29).**

Η κουλτούρα αποτελεί μια κοινωνική διαδικασία που παράγει συγκεκριμένους και διαφορετικούς τρόπους ζωής και συνδέεται αφενός με την έννοια της «δημιουργικής δραστηριότητας» (όπου η διαδικασία της επικοινωνίας μετατρέπει την ατομική εμπειρία σε κοινή εμπειρία και οδηγεί σε ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής) και αφετέρου με την έννοια του «γενικού τρόπου ζωής» (που περιλαμβάνει συγκεκριμένα νοήματα και αξίες που εκφράζονται όχι μόνο με την τέχνη και τη μάθηση, αλλά και με τους θεσμούς και την καθημερινή συμπεριφορά μέσα στο αδιαίρετο πλέγμα της κοινωνίας) (Williams 1994, 46-49).

Στην Ελλάδα οι όροι “civilization” και “culture” αποδίδονται ως «παιδεία» ή «πολιτισμός», αλλά συχνά και ως «παράδοση», «πνευματική καλλιέργεια», «τέχνη», «γράμματα», «εκπαίδευση», «αισθητική» κτλ. **Συνήθως δε, ο όρος “civilization” αποδίδεται ως «πολιτιστικό μόρφωμα» ή «πολιτισμικό σύστημα» (Γκιζέλης 1980, 6) ενώ ο όρος “culture” ως «ανώτερος πολιτισμός» (Εμμανουήλ 1979, 309).** Η μεγάλη ωστόσο πολυσημία των δύο αυτών όρων έχει καταστήσει δυσχερή την ακριβή απόδοσή τους στην ελληνική γλώσσα.

Γενικότερα, το βασικό στοιχείο διαφοροποίησης μεταξύ πολιτισμού και κουλτούρας είναι ότι **ο μεν πολιτισμός αναφέρεται στα τεχνικά και τεχνολογικά επιτεύγματα του ανθρώπου (τεχνικός πολιτισμός), η δε κουλτούρα στον εσωτερικό πνευματικό του κόσμο, καθώς και στο σύνολο της πνευματικής παράδοσης και δημιουργίας ενός λαού (πνευματικός πολιτισμός) (Badie 1995, 31).** Τα συμπεράσματα ποικίλων απόψεων και εκτιμήσεων, γύρω από το ζήτημα της εννοιολογικής διάκρισης των δύο όρων, συγκλίνουν σε έναν κοινό τόπο: Η έννοια της κουλτούρας ερμηνεύεται ως ένα ιδιαίτερο, μεταβλητό κι αμεταβίβαστο χαρακτηριστικό ενός κοινωνικού συνόλου που συνδέεται άμεσα με το θεσμό της παιδείας και με αξίες και παραδόσεις κυρίως ηθικές και πνευματικές. **Κατ’ αναλογία ο όρος πολιτισμός ερμηνεύεται ως ένα μεταβιβάσιμο στοιχείο από το ένα κοινωνικό σύνολο στο άλλο, μη αναστρέψιμο ωστόσο και με συγκριτικά περισσότερο διευρυμένο εννοιολογικό πλαίσιο, άμεσα συνδεδεμένο με τις τεχνολογικές εξελίξεις (Μπιτσάνη 2004, 33).**

Εν κατακλείδι, ίσως η διπλή χρήση της λέξης πολιτισμός στην ελληνική γλώσσα, τόσο ως “civilization” (ως δηλαδή κατάσταση, μέσο επίπεδο αισθητικής και τεχνολογίας του

καθημερινού βίου μιας εποχής και μιας κοινωνίας), όσο και ως “culture” (ως στάση, πνευματική καλλιέργεια, ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα γράμματα, τις τέχνες και την ιστορία), να αποτελεί ένα από τα πλεονεκτήματα της γλώσσας μας ως του βασικού πολιτιστικού πεδίου (Βενιζέλος 1999, 12).

2.2 Πολιτιστικά Αγαθά- Πολιτιστική Ταυτότητα-Πολιτιστική Δημοκρατία.

Όπως για την έννοια του πολιτισμού, έτσι και γι’ αυτή των πολιτιστικών αγαθών, έχουν διατυπωθεί ποικίλοι ορισμοί, με πολυσύνθετο περιεχόμενο. Ο ορισμός των πολιτιστικών αγαθών συνεπώς δεν απαντάται ενιαίος, ούτε στις συστάσεις και συμβάσεις που έχουν συναφθεί ανάμεσα στα κράτη, ούτε και στις εσωτερικές νομοθεσίες των κρατών (Μπιτσάνη 2002, 36).

Σύμφωνα με το Ν.1114/81, ως *πολιτιστικά αγαθά* θεωρούνται:

- Τα αγαθά, κινητά ή ακίνητα, τα οποία παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά των λαών, όπως τα μνημεία της αρχιτεκτονικής, της τέχνης ή της ιστορίας, εκκλησιαστικά ή κοσμικά, οι αρχαιολογικές τοποθεσίες, τα οικοδομικά σύνολα, τα οποία έτσι όπως είναι παρουσιάζουν ενδιαφέρον ιστορικό ή καλλιτεχνικό, τα έργα τέχνης, τα χειρόγραφα, βιβλία και άλλα αντικείμενα καλλιτεχνικού, ιστορικού ή αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, όπως η επιστημονική συλλογή βιβλίων, αρχείων ή πιστών αντιγράφων αγαθών, τα οποία περιγράφονται παρακάτω.
- Τα οικοδομήματα των οποίων κύριος και πραγματικός σκοπός είναι η διαφύλαξη ή η έκθεση των κινητών πολιτιστικών αγαθών, όπως τα μουσεία, οι μεγάλες βιβλιοθήκες και οι χώροι φύλαξης αρχείων.
- Τα κέντρα που περιέχουν σημαντικότατο αριθμό πολιτιστικών αγαθών, τα οποία ονομάζονται «κέντρα που περιέχουν μνημεία» (Τροβά 1992, 108).

Στη Σύμβαση του Παρισιού (Ν.1103/80) δίδεται ένας άλλος ορισμός των πολιτιστικών αγαθών σχετικά με την παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητάς τους. Σύμφωνα με το περιεχόμενο της Σύμβασης, ως πολιτιστικά αγαθά θεωρούνται εκείνα, τα οποία, θρησκευτικά ή κοσμικά, καθορίζονται από το καθένα από τα κράτη ως έχοντα σπουδαιότητα για την αρχαιολογία, την προϊστορία, την ιστορία, τη φιλολογία, την τέχνη ή την επιστήμη (Τροβά 1992, 102).

Τα πολιτιστικά αγαθά είναι συνυφασμένα με το προϊόν ή τα προϊόντα της ανθρώπινης δράσης, ενώ η έννοιά τους ενσωματώνει τη γλώσσα, τις παραδόσεις, τα συστήματα αξιών, τα

ήθη και τα έθιμα, τη μουσική, το χορό κτλ. Μεταξύ των κατηγοριών των πολιτιστικών αγαθών ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζουν οι εξής:

- α) *κινητά ή ακίνητα πολιτιστικά αγαθά,*
  - β) *με εύκολη ή δυσχερή αξιοποίηση,*
  - γ) *δημόσια ή ιδιωτικά,*
  - δ) *με διαρκή ή περιορισμένη χρήση,*
  - ε) *υλικά και άυλα- πνευματικά,*
- στ) *με ιδιωτική ή δημόσια χρήση κτλ (Μπιτσάνη 2004, 38).*

Γενικότερα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα πολιτιστικά αγαθά είναι «τα κινητά ή ακίνητα αγαθά που έχουν μεγάλη σημασία για την πολιτιστική ζωή (μνημεία, χειρόγραφα βιβλία, παραδόσεις, συστήματα αξιών, ήθη, έθιμα, μουσική, χορός κτλ) δηλαδή όλα τα αγαθά που παράγει η ανθρώπινη δραστηριότητα» (Κόνσολα 1982). Αυτό που τα διαφοροποιεί από τα άλλα αγαθά έγκειται στο ότι θεωρούνται από τους ανθρώπους ως σύμβολα κάποιου στοιχείου (έθνους, κοινότητας, παράδοσης, ιδέας, θρησκείας κτλ) . Ένα αγαθό, δηλαδή, έχει πολιτιστική αξία, όταν αποτελεί πηγή έμπνευσης ή σύμβολο διάκρισης (Klamer 2002, 56).

Σε γενικές γραμμές, τα πολιτιστικά αγαθά αναφέρονται στον πνευματικό πολιτισμό και συγκεκριμένα στους τομείς των τεχνών, των εκδηλώσεων, των επιστημών και του λαϊκού πολιτισμού. Η πολιτιστική δημιουργία προϋποθέτει την ταυτόχρονη ύπαρξη ποικίλων παραγόντων: πρώτα απ' όλα του δημιουργού, δηλαδή του παραγωγού των πολιτιστικών αγαθών, αλλά και της κατάλληλης υποδομής και του θεσμικού πλαισίου, της αναγκαίας οικονομικής βάσης, της εξειδικευμένης γνώσης, του υψηλού πολιτιστικού επιπέδου, της ελευθερίας άσκησης της πολιτιστικής δημιουργίας κτλ. Γι' αυτό και η πολιτιστική δημιουργικότητα αναπτύσσεται σε ορισμένες περιφέρειες και σε ορισμένη χρονική περίοδο, όταν υφίστανται συνθήκες δυναμικής συνένωσης των παραγόντων που προαναφέρθηκαν.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό η πολιτιστική δημιουργία συμβάλλει στη μεγιστοποίηση του πολιτιστικού κεφαλαίου μιας χώρας κι ενδυναμώνει την πολιτιστική ταυτότητα μιας κοινωνίας, στοιχεία που συνάδουν με τις πολιτιστικές επιδιώξεις των σύγχρονων κρατών
Ταυτόχρονα, παίζει πρωτεύοντα ρόλο στην καλλιέργεια και στην πνευματική ανάπτυξη των μελών της κοινωνίας (Μπιτσάνη 2002, 40).

Με τον όρο **πολιτιστική ταυτότητα** εννοούμε τη συλλογική ταυτότητα, δηλαδή τη συνείδηση που έχουν τα μέλη του κοινωνικού συνόλου ότι αποτελούν ένα ιδιαίτερο σύνολο, ξεχωριστό και διαφορετικό από τα άλλα. Η πολιτιστική ταυτότητα ενός λαού περιλαμβάνει τη γλώσσα, τις αξίες, τις ιδεολογίες, τα πρότυπα ατομικής και οικογενειακής συμπεριφοράς καθώς και την πολιτική και επιστημονική κληρονομιά. Έχει δε εξαιρετική σημασία, καθώς αποτελεί το στοιχείο με το οποίο προσδιορίζεται και η διαλεκτική σχέση του λαού στην κοινότητα

(Μπιτσάνη 2004, 37-42). Ο όρος αναφέρεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κοινωνικής ομάδας, τα οποία στην κοινή συνείδηση συνδέονται με την έννοια της ξεχωριστής εικόνας που διαμορφώνουν τα άτομα για κάθε κοινωνικό σύνολο. Στο πλαίσιο των δεδομένων της σύγχρονης πολιτιστικής ζωής και μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο ελευθερίας δράσης που τα άτομα απολαμβάνουν διατηρείται το δικαίωμα επιλογής της πολιτιστικής ταυτότητας και της κουλτούρας, η οποία υιοθετείται.

Πολιτιστική δημοκρατία: Η ιδέα της πολιτιστικής δημοκρατίας (cultural democracy) διατυπώθηκε για πρώτη φορά στη Διακυβερνητική Διάσκεψη για τις πολιτιστικές πολιτικές στην Ευρώπη (Ελσίνκι 1972), μετά τη διαπίστωση της αποτυχίας του λεγόμενου πολιτιστικού εκδημοκρατισμού (democratization of culture). Η γενική τάση για αυξημένη εξουσία των περιφερειακών διοικητικών μονάδων και πόρων ανάμεσα στις περιφέρειες συμβαδίζει με το σύστημα της πολιτιστικής δημοκρατίας, στο οποίο οι πολιτιστικές πρωτοβουλίες δεν εκπορεύονται από τις κεντρικές εξουσιαστικές αρχές, αλλά αποτελούν αποκεντρωμένες δραστηριότητες. **Η ενεργοποίηση και η άμεση συμμετοχή όσο το δυνατόν μεγαλύτερου μέρους του τοπικού πληθυσμού στον προγραμματισμό της πολιτιστικής δράσης, είναι το βασικό μέσο με το οποίο επιδιώκεται να πραγματοποιηθούν οι κύριοι σκοποί της περιφερειακής πολιτιστικής πολιτικής, δηλαδή η διευκόλυνση της ενδογενούς ανάπτυξης και η ενίσχυση της πολιτιστικής φυσιογνωμίας της περιφέρειας (Κόνσολα 1990, 28-29).**

2.3 Ο πολιτιστικός Τουρισμός.

Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι ο τουρισμός που γίνεται για πολιτιστικούς λόγους. Δηλαδή, έχει σαν κύριο τουριστικό προϊόν την επαφή, γνωριμία, γνώση και απόλαυση του πολιτιστικού πολιτισμού των τουριστικών προορισμών και τις διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες και περιλαμβάνει:

- **Επισκέψεις σε μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικά μνημεία, πινακοθήκες, βιβλιοθήκες, παραδοσιακούς οικισμούς, μοναστήρια, αξιοθαύμαστες φυσικές περιοχές, κτίρια με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική, κλπ.**
- **Παρακολουθήσεις συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων, όπερας, παραδοσιακών χορών και τραγουδιών, παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων και παραδοσιακών εθίμων, κλπ.**
- **Συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως πανηγύρια, φεστιβάλ, κοινωνικές και πνευματικές δραστηριότητες, εκδρομές, μαθήματα που αναφέρονται στον πολιτισμό, χορούς, κλπ.**

Μολονότι δεν υπάρχει ένας γενικά αποδεκτός ορισμός για τον πολιτιστικό τουρισμό, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τον ορισμό που δίνει η **Επιτροπή Καναδικού Τουρισμού (CTC)**. Σύμφωνα με αυτόν:

Μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ένα είδος τουρισμού ως πολιτιστικό όταν η συμμετοχή σε πολιτιστικές και εκπαιδευτικές εμπειρίες ή εμπειρίες που αναφέρονται στην πολιτιστική κληρονομιά αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα του ταξιδιού.

Ο **Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO)** θεωρεί πως πολιτιστικός τουρισμός είναι το ταξίδι που γίνεται με κίνητρο βασικά πολιτιστικό – περιλαμβάνοντας εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία, καθώς και τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι πολιτιστικό τουρισμό έχουμε όταν ο επισκέπτης θέλει να κατανοήσει και να εκτιμήσει τον βασικό χαρακτήρα ενός τόπου και τον πολιτισμό του ως σύνολο, περιλαμβάνοντας:

- **-την ιστορία και την αρχαιολογία**
- **-τον λαό και τον τρόπο ζωής του**
- **-την πολιτιστική εξέλιξη**
- **-τις τέχνες και την αρχιτεκτονική**
- **-το φαγητό, το κρασί και την τοπική παραγωγή**
- **-την κοινωνική, οικονομική και πολιτική δομή**
- **-τη μορφολογία της περιοχής**
- **-τα διάφορα φεστιβάλ και εκδηλώσεις**

Ο **Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού** εκτιμά ότι ο πολιτιστικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό **15%** τον χρόνο και ότι το **37%** όλων των διεθνών ταξιδιών περιλαμβάνει ένα πολιτιστικό στοιχείο. Από το άλλο μέρος, ο μαζικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό μόνο **8%** τον χρόνο.

- Ο Πολιτιστικός Τουρισμός αποτελεί το **37%** του παγκόσμιου Τουρισμού και **50%** των Ευρωπαϊκών Ταξιδιών
- Οι «**πολιτιστικοί τουρίστες**» ξοδεύουν περισσότερα χρήματα, δεδομένου ότι διαμένουν περισσότερες ημέρες σε μία περιοχή με πολιτιστικά ενδιαφέροντα

Η «ζωντανή» προσέγγιση του πολιτισμού

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει διεθνώς ένα συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για τηλεοπτικά προγράμματα που έχουν σχέση με την ιστορία και τον πολιτισμό. Η αύξηση στην κυκλοφορία ανάλογων περιοδικών και βιβλίων είναι εντυπωσιακή, όπως και η αύξηση στις επισκέψεις σχετικών ιστοσελίδων στο διαδίκτυο. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν και τις τάσεις στα ενδιαφέροντα όλο και μεγαλύτερου ποσοστού του πληθυσμού. Οδηγούν, όμως, και σε μεγάλες αλλαγές στον τρόπο που αντιμετωπίζεται η ιστορία και ο πολιτισμός.

Όπως ανακοίνωσε τον **Ιανουάριο του 2005** ο διευθυντής του μουσείου του Λούβρου, το μουσείο ετοιμάζεται για την υποδοχή ενός μεγάλου αριθμού επισκεπτών, που ενδιαφέρονται να δουν τους χώρους, τους οποίους περιγράφει ο Dan Brown στο βιβλίο του «Κώδικας Ντα Βίντσι» – το παγκόσμιο μπεστ σέλερ του 2004. Η ετοιμασία περιλαμβάνει και ορισμένες ενέργειες που θα κάνουν πιο «ζωντανό» το πιο παραδοσιακό μουσείο της Γαλλίας.

Η παθητική προσέγγιση μνημείων και έργων τέχνης δεν είναι πια ικανοποιητική. Ο πολιτιστικός τουρίστας δεν ικανοποιείται από αυτό που μέχρι σήμερα έχουμε συνηθίσει στην Ελλάδα. Δεν είναι αυτός που θα επισκεφθεί ένα μουσείο για να δει έργα τέχνης, διαβάζοντας απλώς κάποιες λεζάντες (συνήθως κακογραμμένες και με τόσο μικρά γράμματα, που χρειάζονται γυαλιά για να διαβαστούν). Δεν είναι αυτός που θα επισκεφθεί έναν αρχαιολογικό χώρο, μαζί με ένα γκρουπ, ακούγοντας στα πεταχτά κάποιες κοινότυπες κουβέντες από ένα ξεναγό. Δεν είναι αυτός που αρκείται σε μερικά ονόματα που συνοδεύονται από αντίστοιχες χρονολογίες. (Ξέρει ήδη πολύ περισσότερα πριν έρθει).

Πολιτιστικός τουρίστας είναι αυτός που όταν επισκέπτεται ένα έναν τόπο, θέλει πραγματικά να καταλάβει και να βιώσει την ιστορία του. Είναι αυτός που θέλει να αισθανθεί ότι ζει μέσα σε έναν άλλο πολιτισμό, που θέλει την εμπειρία μιας πολιτιστικής «περιπέτειας». Είναι αυτός που θέλει να συγκρίνει το σήμερα με το χθες, να κατανοήσει τους λόγους των αλλαγών και της εξέλιξης.

Ο πολιτιστικός τουρισμός παρουσιάζεται ως μια βιώσιμη εναλλακτική προοπτική από κοινωνικής, περιβαλλοντικής και οικονομικής σκοπιάς. Απαιτεί, όμως, μεγαλύτερες επενδύσεις στην προετοιμασία, την έρευνα και την επικοινωνία, καθώς και μια στενή συνεργασία ανάμεσα στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Φυσικά, ο πολιτιστικός

τουρισμός δεν αντιστρατεύεται τον τουρισμό «ήλιου και θάλασσας», αλλά αυτά τα δύο είδη τουρισμού είναι συμπληρωματικά.

Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί παράλληλα με άλλες τουριστικές δραστηριότητες άλλων μορφών τουρισμού όπως αγροτουρισμό, τουρισμό υπαίθρου, περιπατητικό τουρισμό, κλπ. Σε αυτές τις μορφές τουρισμού κάποιος μπορεί να βρει στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς και πλούτου. Αυτά τα στοιχεία μπορεί να περιλαμβάνουν αγροτικούς οικισμούς, ιστορικά μνημεία, χαρακτηριστικά αρχιτεκτονήματα (κάστρα, γέφυρες, κλπ), μοναστήρια, τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, κλπ.

2.4 Χαρακτηριστικά Πολιτιστικού Τουρισμού.

- Ο πολιτιστικός τουρισμός έχει οριστεί ως η μετακίνηση των ατόμων σε πολιτιστικά αξιοθέατα μακριά από τον συνήθη τόπο διαμονής τους με την πρόθεση να συλλέξουν νέες πληροφορίες και εμπειρίες προκειμένου να ικανοποιήσουν τις πολιτιστικές του ανάγκες (*Bachleitner & Zins, 1999, Shamsuddoha et al, 2011*)
- Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι ένα είδος τουρισμού ειδικού ενδιαφέροντος, βασισμένο στην αναζήτηση και τη συμμετοχή σε αισθητικές, πνευματικές, συναισθηματικές και ψυχολογικές εμπειρίες. Προσεγγίζεται ολιστικά αλλά με έμφαση στην κληρονομιά (μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία κ.α.), για παράδειγμα οι τέχνες του θεάματος είναι λιγότερο πιθανό να αναφέρονται ως μέρος του πολιτιστικού τουριστικού προϊόντος (*Keitumetse, 2009, Huibin et al, 2012, Hughes & Allen, 2005*).
- Ο πολιτιστικός τουρισμός περιλαμβάνει τον τουρισμό στις αστικές πόλεις (κυρίως ιστορικές και μεγάλες πόλεις) και τις ιστορικές παροχές τους (όπως μουσεία, θέατρα) καθώς αντικείμενό του είναι η ανακάλυψη μνημείων και αρχαιολογικών χώρων. Μπορεί επίσης να περιλαμβάνει τον τουρισμό στις αγροτικές και περιφερειακές περιοχές προβάλλοντας τις παραδόσεις των ιθαγενών κοινοτήτων (π.χ. φεστιβάλ, παρακολούθηση παραδοσιακών χορών ή τελετών, αγορές χειροποίητης τέχνης, τελετουργίες), τις αξίες τους και τον τρόπο ζωής (*Besculides et al, 2002, Shamsuddoha et al, 2011, Huibin et al, 2012*).
- Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να περιλαμβάνει επίσης την τοπική γλώσσα, τη γαστρονομία, την τεχνολογία του παρελθόντος, τα είδη ένδυσης και τις δραστηριότητες αναψυχής. (*Asplet & Cooper, 2000*). Στο άρθρο του *Stebbins (1996)* αναφέρεται ότι ο πολιτιστικός τουρισμός διαφέρει από τον «ψυχαγωγικό τουρισμό», στον οποίο οι

τουρίστες χρησιμοποιούν μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή για να εκφραστούν ή να υλοποιήσουν ένα ενδιαφέρον από ερασιτεχνία ή χόμπι. Ο πολιτιστικός τουρισμός δεν είναι χόμπι, διότι ένα χόμπι παρακινείται από έντονο ενδιαφέρον για να διατηρηθεί για πολλά χρόνια και όχι μόλις 2 ή 3 εβδομάδες το χρόνο στην περίοδο των διακοπών με 1 ή 2 πολιτιστικές περιηγήσεις

- **Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να συμβάλλει στην τοπική οικονομική αναζωογόνηση και την ευημερία, αφού συμβάλλει στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης (Besculides et al, 2002, Smith, 2004), στην αύξηση του εθνικού εισοδήματος, από εντατική αξιοποίηση του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού (Ioan-Franc & Istoc, 2007), ενθαρρύνει το άνοιγμα μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων με αυθεντικά τοπικά προϊόντα (Bachleitner & Zins, 1999), ενισχύει τη μάθηση των κατοίκων, την εκτίμηση, την ευαισθητοποίηση, την υπερηφάνεια της κοινότητας και την εθνική ταυτότητα (Burns & Sancho, 2003, Taylor, 2001).** Οι εκθέσεις αριστουργημάτων μεγάλων ζωγράφων συγκεντρώνουν συνήθως γύρω στις 500.000 επισκέπτες, μεγάλο μέρος τους είναι τουρίστες. Το Μητροπολιτικό Μουσείο Καλών Τεχνών της Νέας Υόρκης εισπράττει περίπου 110.000.000\$ ετησίως, το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων αυτών προέρχεται από τουρίστες. Ο πολιτισμός έχει ανάγκη τα έσοδα αυτά, τα οποία είναι και τα μόνα ή τα σημαντικότερα για μερικούς τομείς, όπως η πολιτιστική κληρονομιά. Ο πολιτιστικός τουρισμός προκύπτει ήδη ως προσφορά και ζήτηση από τις δύο πλευρές.
- **Μπορεί να προσφέρει οφέλη στους κατοίκους, όπως αμοιβαιότητα, τοπική υπερηφάνεια, ανοχή, ισχυρότερη αίσθηση της εθνικής ταυτότητας, ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας, συνοχή, υποστήριξη, ανταλλαγή ιδεών, αύξηση της γνώσης για τον πολιτισμό της περιοχής, κοινωνική αλληλεπίδραση, συντροφικότητα, κοινή χρήση ιδεών, αύξηση ζήτησης για παραγωγή τοπικών τεχνών (Besculides et al, 2002).** Τονώνει τις επενδύσεις (φαγητό, διαμονή, ψυχαγωγία) και όταν αυτές ανήκουν σε τοπικούς επενδυτές, το κέρδος παραμένει στην περιοχή και βοηθά στην περαιτέρω επένδυση. Η αύξηση της πρόσβασης στον πολιτισμό γίνεται ενεργό μέσο εκπαίδευσης και διευρύνει τις πληροφορίες των κατοίκων. Επιταχύνει τον αισθητικό σχεδιασμό του εδάφους με αποτέλεσμα μια πιο όμορφη περιοχή με θετική επίδραση στη διάθεση των ντόπιων που είναι ενεργοί και παραγωγικοί στη διαδικασία. Ο πληθυσμός των πόλεων και η τοπική συμμετοχή του πληθυσμού (διατηρώντας τα πολιτιστικά αξιοθέατα, διαθέτοντας κεφάλαια για επενδύσεις, κινητοποίηση των εθελοντών) παίζουν σημαντικό ρόλο στην επίτευξη υψηλότερης προστιθέμενης αξίας (Ioan-Franc & Istoc, 2007).

- Επίσης, ο πολιτιστικός τουρισμός παρέχει την ευκαιρία για δημιουργία ανάγκης στους τουρίστες να αποκτήσουν προϊόντα κατάλληλα για να προωθήσουν τον εναλλακτικό τρόπο ζωής (Boniface, 1998). Έτσι, ο σωστός σχεδιασμός και διαχείριση του πολιτιστικού τουρισμού έχει θετικές κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις και συμβάλει στη διατήρηση και την προστασία των πολιτιστικών πόρων (Ioan-Franc & Istoc, 2007). Οι κάτοικοι βλέπουν τον τουρισμό ως μέσο που τους βοηθά να μάθουν, να μοιραστούν και να διατηρήσουν τον πολιτισμό τους (διατήρηση της παραδοσιακής λαογραφίας και κουλτούρας), με αποτέλεσμα και ο τουρισμός να τους παρέχει το κίνητρο για τη φροντίδα και τη διατήρηση της πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Πιο συγκεκριμένα, εκείνοι οι οποίοι απασχολούνται στον τομέα του τουρισμού και εξαρτώνται οικονομικά από αυτόν, φαίνεται να έχουν θετική στάση απέναντι στον πολιτιστικό τουρισμό. Πρόκειται για μια εναλλακτική στρατηγική για τον τουρισμό με οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές, εκπαιδευτικές και οικολογικές διαστάσεις, με στόχο τη βιώσιμη τοπική ανάπτυξη (Besculides et al, 2002, Sdrali & Chazapi, 2007). Η ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού (εκθέσεις, εκδηλώσεις κλπ) εξαρτάται από την πολιτιστική προσφορά (ελκυστικότητα), την κοινωνική και οργανωτική δομή (τοπικό και περιφερειακό υπόβαθρο), την πολιτιστική εμπειρία, και το ψυχικό και κοινωνικό κύρος (διάκριση) (Bachleitner & Zins, 1999). Αυτού του είδους ο τουρισμός δικαιολογεί τις προσπάθειες της εν λόγω ζήτησης για διατήρηση και προστασία από τις κοινότητες εξαιτίας των κοινωνικο-πολιτιστικών και οικονομικών οφελών. Όποια και αν είναι τα κίνητρα και τα οφέλη που προκύπτουν, δεν μπορούμε να μην λάβουμε υπόψη στον πολιτιστικό τουρισμό τις αρνητικές ή καταστροφικές συνέπειες στα μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους λόγω μαζικής και ανεξέλεγκτης χρήσης (Shamsuddoha et al, 2011).
- Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι πιθανότερο να είναι επιτυχής όταν υπάρχει ρεαλιστική εκτίμηση της τουριστικής αξίας των περιουσιακών στοιχείων από τρισδιάστατες ενδιαφερόμενες και ανάγκη για διατήρηση βασικών πολιτιστικών αξιών (Mc Kercher et al, 2005). Σε γενικές γραμμές, απαιτείται περισσότερη έρευνα για τον πολιτιστικό τουρισμό των περιφερειακών περιοχών, ιδίως στους τομείς όπως η ανάπτυξη των αξιοθέατων, η ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας, η ενημέρωση των αγορών, η παροχή υπηρεσιών ποιότητας και η διατήρηση της ελκυστικότητας (Mac Donald & Jolliffe, 2003).
- Ο πολιτισμός αποτελεί έναν παράγοντα μεγάλης σημασίας για τον σχεδιασμό της εθνικής τουριστικής πολιτικής (Sdrali & Chazapi, 2007).

- Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελείται από αλληλοεξαρτώμενες δραστηριότητες και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας, ακόμη και στην αποκατάσταση και ανάκαμψη ορισμένων περιοχών, ζωνών, και πόλεων (*Ioan- Frank & Istoc, 2007*).

2.5 Χαρακτηριστικά Πολιτιστικού Προϊόντος.

- Τα πολιτιστικά προϊόντα διαφοροποιούνται σημαντικά από τα υπόλοιπα προϊόντα, όπως ήδη ανέφερα. Σε αντίθεση με τα βιομηχανικά προϊόντα, τα πολιτιστικά προϊόντα δεν καταναλώνονται ανά μονάδα σε μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή, αλλά κάθε μονάδα σχεδιάζεται για να χρησιμοποιηθεί επανειλημμένα από αρκετούς καταναλωτές, με αποτέλεσμα να αποκτούν μεγαλύτερη αξία κατά τη χρήση τους. Ενώ η προσέγγιση του πολιτισμού μπορεί να είναι αισθητική, ανθρωπολογική και εμπορική, πρέπει να παρατηρηθεί ότι το σημαντικότερο θέμα που αφορά τον πολιτισμό δεν είναι η κληροδότηση του παρελθόντος αλλά οι εφευρετικές και δημιουργικές δυνατότητες του παρόντος. Είναι η δυνατότητα που παρέχεται στα μέλη της κοινωνίας να συμμετάσχουν στη δημιουργία νέων μορφών πολιτισμού στο παρόν και το μέλλον.
- Με τον όρο «πολιτιστικός ή πολιτισμικός τουρισμός» εννοούμε τη μορφή τουρισμού όπου ο πολιτισμός αποτελεί τη βάση για προσέλκυση τουριστών, αλλά και δημιουργεί και τη διάθεση για να ταξιδέψουμε. Οι χώρες με πολιτιστική κληρονομιά θεωρούν ευκαιρία να διαφοροποιούν το τουριστικό τους προϊόν και να διεκδικούν μερίδιο αγοράς παρουσιάζοντας ολοκληρωμένες τουριστικές υπηρεσίες. Συνήθως στον πολιτιστικό τουρισμό ενός τόπου περιλαμβάνουμε: Την ιστορία και την αρχαιολογία, το λαό και τον τρόπο ζωής του, την πολιτιστική εξέλιξη, τις τέχνες και την αρχιτεκτονική, το φαγητό, το κρασί και την τοπική παραγωγή, την κοινωνική, οικονομική και πολιτική δομή, τη μορφολογία της περιοχής, τα διάφορα φεστιβάλ και εκδηλώσεις. Ο πολιτιστικός τουρισμός παρουσιάζεται ως μια βιώσιμη εναλλακτική προοπτική από κοινωνικής, περιβαλλοντικής και οικονομικής σκοπιάς. Απαιτεί όμως σοβαρή προετοιμασία με αντίστοιχες επενδύσεις, έρευνα, σωστή επικοινωνία και στενή συνεργασία ανάμεσα στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.
- Το κοινωνικό-ιστορικό υπόβαθρο του πολιτιστικού αγαθού (*sociolistorical setting*).

- Η θέση του πολιτιστικού αγαθού μέσα στο τοπικό πολιτιστικό περιβάλλον (physical setting).
- Η προσβασιμότητα του πολιτιστικού αγαθού (physical access).

2.6 Η Σημασία Του Πολιτιστικού Τουρισμού

Σύμφωνα με μελέτη για τη σημασία του πολιτιστικού τουρισμού που ανατέθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το **1992** στην ειδική επιτροπή για τη χωροταξία και τον τουρισμό (**GEATTE**),

- η Ευρώπη απορρόφησε το **1991** το **91%** του παγκόσμιου τουρισμού έναντι **72%** το **1975**.
- Πιο πρόσφατες μελέτες έδειξαν ότι τα κίνητρα των **Ιαπωνέζων** και των **Κινέζων** τουριστών είναι κυρίως πολιτιστικά.
- Παρατηρήθηκε επίσης ότι οι τουρίστες από την Ευρώπη αφιερώνουν το δεύτερο ετήσιο ταξίδι τους, πέρα από το βασικό ταξίδι των διακοπών, σε **πολιτιστικούς σκοπούς**.
- Στα **500 εκατομμύρια επισκεπτών** που δέχονται οι κοινοτικές χώρες ετησίως, το **20%** ενδιαφέρονται για τις πολιτιστικές επισκέψεις και εκδηλώσεις.
- Η Ευρώπη του διαθέτει στα **25** κράτη μέλη της τα **300** από τα **812** σε **137** χώρες χαρακτηρισμένα από την Ουνέσκο ως «μνημεία της ανθρωπότητας», έχει κορυφαίο συμφέρον να αναπτύξει τον πολιτιστικό τουρισμό ως **σημαντικό μοχλό ανάπτυξης**.

2.7 Η έννοια Του Φεστιβάλ.

Ως **Φεστιβάλ** ή αλλιώς **Πολιτιστικό γεγονός** ορίζεται κατά κανόνα μια εκδήλωση η οποία οργανώνεται από τον τοπικό Δήμο ή Κοινότητα του εκάστοτε νομού σε τακτική βάση που σκοπό πάντα έχει να προβάλλει οποιαδήποτε ιδιαιτερότητα της περιοχής δίνοντας κυρίως έμφαση στην παράδοση καθώς και την κουλτούρα.

Ουσιαστικά η λέξη Φεστιβάλ είναι η ελληνική καταγραφή της αγγλικής λέξης” **festival**” η οποία ετυμολογικά προέρχεται από την λέξη “**fest**”. Η συγκεκριμένη λέξη προέρχεται από τα Μεσαιωνικά Αγγλικά και ταυτόχρονα από την Μεσαιωνική Γαλλική Λέξη “**festivus**” η οποία με την σειρά της προσελκύει την «καταγωγή» της από την λατινική λέξη **festivus**.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι από τον 14^ο αιώνα και πιο πριν χρησιμοποιούνταν ως επίθετο και σήμαινε .....το να γιορτάζει κανείς μια θρησκευτική γιορτή ενώ ως ουσιαστικό καταγράφεται από το 1589. Ταυτόχρονα αποδεκτή γίνεται και η ερμηνεία της λέξης ως μουσική εορτή.

Σήμερα ή εκσυγχρονισμένη ερμηνεία της λέξης Φεστιβάλ ταυτίζεται με την έννοια της συναυλίας ή σειράς καλλιτεχνικών εκδηλώσεων με εξαιρετικό χαρακτήρα.

Ο ορισμός εννοιών όπως αυτής του φεστιβάλ δεν συνιστά απαραίτητα εύκολο εγχείρημα (Getz, 1991: 39-66), καθώς τόσο εμπορικά δημοφιλή γεγονότα με καλλιτεχνική επίφαση όσο και αυθόρμητες εκδηλώσεις εορτασμού μιας κοινότητας μπαίνουν κάτω από την ίδια ομπρέλα, με αποτέλεσμα ο όρος να θεωρείται από κάποιους σχεδόν ανούσιος (Klaic, 2006: 54). Για τους περισσότερους από εμάς ο όρος φεστιβάλ παραπέμπει σε έναν δημόσιο θεματικό εορτασμό που πραγματοποιείται ως επί το πλείστον μία φορά ετησίως εντός ορισμένης χρονικής περιόδου (Getz, 1991 στο D'Astous, 2006:14), για να εξυμνήσει μια ιδέα, ένα συμβάν ή ένα γεγονός (Janiskee, 1980:97).

Παρακάτω παρουσιάζονται κάποιες από τις ενδιαφέρουσες προσπάθειες ορισμένων σχετικών με το θέμα του φεστιβάλ ατόμων έτσι να δημιουργήσουν και ν'αποδώσουν μια καθολική ερμηνεία και ορισμό της έννοιας του φεστιβάλ.

Ο Λαϊκός Ορισμός.

Για τους περισσότερους από εμάς ο όρος φεστιβάλ παραπέμπει σε έναν δημόσιο θεματικό εορτασμό που πραγματοποιείται ως επί το πλείστον μία φορά ετησίως εντός ορισμένης χρονικής περιόδου (Getz, 1991 στο D'Astous, 2006:14), για να εξυμνήσει μια ιδέα, ένα συμβάν ή ένα γεγονός (Janiskee, 1980:97).

Ο Αφηρημένος Ορισμός.

Τι συνιστά όμως φεστιβάλ; **Κάτι εξαιρετικό, κάτι που ξεφεύγει από τα καθιερωμένα. Κάτι που πρέπει να δημιουργεί ειδική ατμόσφαιρα η οποία πηγάζει όχι μόνο από την ποιότητα της τέχνης και την παραγωγή, αλλά και από την ύπαιθρο, το κλίμα μιας πόλης και την παράδοση μιας περιοχής (Isar, 1976: 131).**

Ο Εύστοχος Ορισμός.

Με τον όρο Φεστιβάλ (Festival) εννοούμε την τυπική περίοδο ή το πρόγραμμα που απαρτίζεται από ευχάριστες δραστηριότητες, διασκέδαση ή εκδηλώσεις με εορταστικό χαρακτήρα και δημοσίως εξυμνεί μια ιδέα, ένα συμβάν ή ένα γεγονός (*Janiskee, 1980:97*).

Ο Εναλλακτικός Ορισμός.

Μια πλειάδα διαφορετικών γεγονότων, θρησκευτικών και κοσμικών, ιδιωτικών και δημόσιων, που επικυρώνουν την παράδοση και εισάγουν την καινοτομία, προτείνουν νοσταλγικές αναβιώσεις, παρέχουν τα εκφραστικά μέσα για την επιβίωση των περισσότερων αρχαϊκών παραδοσιακών εθίμων και τιμούν τη θεωρητική ή εμπειρική πρωτοποριακή μορφή της ελίτ των καλών τεχνών (*Falassi, 1987:1*).

Ο Αναλυτικός Ορισμός.

Ένας δημόσιος θεματικός εορτασμός που πραγματοποιείται συνήθως μια φορά ετησίως εντός προκαθορισμένης χρονικής περιόδου (*Getz, Το χρονικό διάστημα εορτασμού, ανάπαυλας και ανασύστασης, το οποίο συχνά έπεται μιας περιόδου σκληρής φυσικής εργασίας, επί παραδείγματι της σποράς ή της συγκομιδής. Το θεμελιώδες γνώρισμα αυτών των φεστιβάλ είναι ο εορτασμός ή η επικύρωση της κοινότητας ή της κουλτούρας. Το καλλιτεχνικό περιεχόμενο τέτοιων γεγονότων ποικίλει και πολλά από αυτά έχουν θρησκευτική ή τελετουργική υπόσταση, με τη μουσική, το χορό και το θέατρο να αποτελούν βασικά στοιχεία του εορτασμού (Rolfe, 1992:7)*).

Οι Λακωνικοί Ορισμοί.

Μια δέσμη τέχνης που μπορεί να προσφέρει διαφορετικές εμπειρίες και ένα εύρος επιλογών καθώς επίσης να προωθήσει την προστασία της ομάδας και του ύφους της (*Radbourne & Fraser, 1996:261*).1991 στο *D'Astous, 2006:14*).

Κάθε δημόσιος εορτασμός που μεταφέρει μέσω ενός καλειδοσκοπίου δραστηριοτήτων ορισμένα μηνύματα στους συμμετέχοντες και τους παρατηρητές (*International Dictionary of Event Management, 2001:78*).

Ο «Τυπικός» Ορισμός.

Κάθε δημόσιο γεγονός με συγκεκριμένο θεματικό προσανατολισμό, περιορισμένης χρονικής διάρκειας, που εξυμνεί σημαντικές πτυχές του τρόπου ζωής μια κοινότητας (*Douglas et al, 2001:358*).

Από την ταυτόχρονη μελέτη των ανωτέρω ορισμών προκύπτει ένας κοινός παρανομαστής: τα

φεστιβάλ χαρακτηρίζονται από ευθυμία. Ο όρος αγκαλιάζει οτιδήποτε υπόκειται διαφοροποίηση και απελευθέρωση από τις έγνοιες της καθημερινότητας (Meyer, 1950: 438).

Ο Πρόσφατος Ορισμός .

Σύμφωνα, τέλος, με τον πλέον πρόσφατο ορισμό, πρόκειται για συνεκτικό σύνολο συσχετιζόμενων καλλιτεχνικών γεγονότων, που επιδιώκει να μεταφέρει την αίσθηση του εξαιρετικού γεγονότος στην τρέχουσα ροή της πολιτιστικής υπερπαραγωγής (Klaic, 2006:54). Κάθε πολιτιστικό φεστιβάλ συνιστά πολιτιστικό γεγονός, χωρίς να ισχύει κατ' ανάγκη το αντίστροφο (Noordman, 2005).

Όπως γίνεται αντιληπτό οι παραπάνω ορισμοί έχουν αποδοθεί μεμονωμένα, χρησιμοποιώντας τους ωστόσο συγκεντρωτικά βγαίνει θα λέγαμε ένα ασφαλές συμπέρασμα για το τι είναι και τι αντιπροσωπεύει ένα φεστιβάλ.

Ο λόγος ωστόσο για τον οποίο έχουν εκφραστεί ποικίλες απόψεις για την ερμηνεία του φεστιβάλ και τι ακριβώς αυτό αντιπροσωπεύει συνίσταται στο γεγονός ότι τα φεστιβάλ ποτέ δεν άνηκαν σε αυτόνομη κατηγορία με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ,στόχους και οφέλη. Μάλιστα τις περισσότερες φορές ένα φεστιβάλ χαρακτηριζόταν άλλοτε ως **γιορτή , τελετή , επέτειος** και άλλοτε ως **εκδήλωση , party** κ.α .

Επιπλέον ένα φεστιβάλ διακρίνεται για την πλούσια , ποικιλόμορφη καλλιτεχνική και όχι μόνο δραστηριότητα του, γεγονός που το κάνει δύσκολο να προσδιοριστεί τι σκοπούς υπηρετεί

Τέλος η περιορισμένη βιβλιογραφία αλλά και προσοχή στην συγκεκριμένη δραστηριότητα δημιουργούν ασταθές προηγούμενο και αμφιβολίες ως προς την ορθότητα των ορισμών και την αξιοπιστία των συμπερασμάτων.

Κλείνοντας ένα μοιάζει σίγουρο, ότι ο συνεχής προσανατολισμός στην δημιουργία φεστιβάλ αλλά και η αποδοχή του κόσμου θα καταφέρουν να εδραιώσουν το φεστιβάλ σταθεροποιώντας τα χαρακτηριστικά του και δημιουργώντας την τελική ταυτότητα του.

2.8 Η Διαχρονική Εξέλιξη Του Φεστιβάλ .

Οι άνθρωποι, ανεξαρτήτως κουλτούρας και εποχής, αναγνωρίζουν την ανάγκη να αφιερώσουν χρόνο και χώρο για συλλογική δημιουργία και εορτασμό. **Τα φεστιβάλ έχουν επί μακρόν αποτελέσει**

όχημα έκφρασης της στενής σχέσης μεταξύ ταυτότητας και περιοχής (Turner, 1982:11), λειτουργώντας ως υποδείγματα πολιτιστικού κειμένου (Geertz,1993). Ως εκ τούτου, ο όρος φεστιβάλ χρησιμοποιείται εκατοντάδες χρόνια και καλύπτει ένα μεγάλο εύρος γεγονότων (Bowdin, Allen, O'Toole, McDonnell and Harris, 2006).

Τα Φεστιβάλ Στην Αρχαία Ελλάδα.

Επιχειρώντας μια σύντομη αναδρομή στην ιστορία του θεσμού, εντοπίζουμε την απαρχή των φεστιβάλ στην αρχαία Ελλάδα. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις φεστιβάλ κατά την περίοδο της αρχαιότητας θα μπορούσαμε να κατονομάσουμε τις παρακάτω:

Τα Ολύμπια (776π.χ.- τέλη 4^{ου} αιώνα)

- Ήταν αγώνες πεντετηρικοί (επαναλαμβανόμενοι δηλαδή ανά πενταετία).
- Τελούνταν κατά το μήνα **Απολλώνιο ή Παρθένιο** που αντιστοιχεί στην περίοδο Ιουλίου – Αυγούστου.
- Διαρκούσαν αρχικά μια μέρα και περιελάμβαναν ένα αγώνισμα(τον αγώνα δρόμου ενός σταδίου). Βαθμιαία, όμως, με την προσθήκη και άλλων αγωνισμάτων, η διάρκειά τους έφτασε τις πέντε ημέρες .
- Συνδύαζαν αρμονικά τον αθλητισμό με τις θρησκευτικές εορτές, αναγόμενοι εύλογα σε προγόνους των φεστιβάλ μεγάλου θεματικού εύρους και διεθνούς εμβέλειας.

Τα Μεγάλα ή εν άστει Διονύσια (534 π.Χ)

- Τελούνταν τον αττικό μήνα **Ελαφηβολιών** (μέσα Μαρτίου – Απριλίου) προς τιμή του **Θεού Διόνυσου** .
- Διαρκούσαν έξι μέρες και εκεί παρουσιάζονταν νέα δράματα.

Τα Ίσθμια.

- Ήταν οι σημαντικότεροι μετά τα **Ολύμπια** αθλητικοί αγώνες του αρχαίου κόσμου.
- Περιελάμβαναν αγώνες μουσικούς, κιθαρωδών, αοιδών και ποιητών, στους οποίους μετείχαν και γυναίκες, ενώ στα άλλα αγωνίσματα έπαιρναν μέρος παιδιά και έφηβοι.
- Τελούνταν ανά δύο χρόνια στην Ισθμία, κοντά στο ιερό του Θεού Ποσειδώνα και είχαν πανελλήνιο χαρακτήρα.

Τα Παναθήναια.

- Ήταν η μεγαλύτερη γιορτή της αρχαίας Αθήνας σε ανάμνηση της γέννησης της θεάς Αθηνάς.
- Διακρίνονταν σε Μεγάλα((μουσικοί και αθλητικοί αγώνες, μεγαλοπρεπής πομπή προς την Ακρόπολη και τέλεση θυσίας στο βωμό της **Αθηνάς Πολιάδος** ανά τέσσερα χρόνια).....
- Και..... Μικρά, που τελούνταν κάθε δύο χρόνια.

Τα **Δήλια** διοργανώνονταν κάθε 5 χρόνια προς τιμή του **Δήλιου Απόλλωνα**, της Λητούς και της Δήμητρας.

Τα **Πύθια** τελούνταν ανά τετραετία στο ιερό του **Απόλλωνα** στους **Δελφούς** προς τιμήν της νίκης του θεού επί του **δράκοντα Πύθωνα**.

Τα αστικά Φεστιβάλ

Τα αστικά φεστιβάλ, με τη μορφή που τα γνωρίζουμε σήμερα, είναι μάλλον προϊόντα των φεστιβάλ που άρχισαν να πραγματοποιούνται στη δυτική Ευρώπη και ιδιαίτερα στη Γερμανία και στις Αγγλοσαξονικές χώρες κατά το 19ο αιώνα (π.χ. φεστιβάλ της Βιέννης, 1811, προς τιμήν του Χέυδν, φεστιβάλ του Μονάχου, 1835, προς τιμήν του βασιλιά της Βαυαρίας, φεστιβάλ της Βόννης, 1845, για τα αποκαλυπτήρια του μνημείου του Μπετόβεν) (Quinn B2005, 929). Τα φεστιβάλ της περιόδου αυτής προωθούσαν την πολιτιστική ανάπτυξη σε συνάρτηση με την ανάπτυξη των πόλεων και των αστικών ελίτ. Ήδη από το πρώιμο αυτό στάδιο οι πόλεις είχαν αντιληφθεί, αν και χωρίς σχεδιασμό και θεωρητικό υπόβαθρο, ότι ένα φεστιβάλ μπορεί να αναδείξει τη διαφορετικότητά τους (Basset 1993, 1774).

Τα πολιτιστικά φεστιβάλ

Τα πολιτιστικά φεστιβάλ γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη κατά τον 20ο αιώνα, και συγκεκριμένα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, και είχαν κύριο στόχο την ανασυγκρότηση των κοινωνιών και την αναπτέρωση του ηθικού των πολιτών ώστε να αναπτυχθούν εκ νέου οι πόλεις με κίνητρο να παράγουν καλλιτεχνικά προϊόντα (Rolfe H. 1992, 7). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το φεστιβάλ του Εδιμβούργου στη Σκωτία (1947), το οποίο θέλησε να αποτελέσει την Αθήνα του Βορρά (Jamieson K. 2004, 66). Σημαντικό επίσης παράδειγμα αποτελεί και το φεστιβάλ της Αβινιόν (1947) στη Γαλλία, το οποίο, αν και φεστιβάλ τοπικό και όχι μητροπολιτικό, απέκτησε μεγάλη εμβέλεια και κύρος στο χώρο των καλλιτεχνικών διοργανώσεων και εκτός των γαλλικών συνόρων. Έθεσε μάλιστα σαν στόχο, την

αποκέντρωση της πολιτιστικής δημιουργίας και της καλλιτεχνικής έκφρασης εκτός των τειχών του Παρισιού, με σκοπό την ανάδειξη της περιφέρειας. Αν και τοπικό φεστιβάλ κατάφερε να ξεπεράσει τα γεωγραφικά του όρια, δικαιώνοντας τους οραματιστές του και εκπληρώνοντας τους στόχους του. **Άλλα παραδείγματα αποτελούν το φεστιβάλ του Wexford στην Ιρλανδία, του Άμστερνταμ στην Ολλανδία και του Σπολέτο στην Ιταλία (Quinn 2005, 929). Μετά τη δεκαετία του '80 έλαβε χώρα μια ραγδαία ανάπτυξη των φεστιβάλ στην Ευρώπη που περιγράφηκε ως “festival booming” (άνθηση των φεστιβάλ) (Frey B. 2000, 1)**

2.9 Πολιτιστικά Φεστιβάλ Στην Ελλάδα.

Ο αριθμός των φεστιβάλ στην Ελλάδα παρουσιάζει μεγάλη αύξηση στις αρχές της δεκαετίας του 1980, όταν η σοσιαλιστική κυβέρνηση αποφάσισε να βασίσει την πολιτιστική της πολιτική στην αποκέντρωση και την τοπική πολιτιστική ανάπτυξη. Οι χρηματικοί πόροι που αφορούσαν πολιτιστικά έργα κατευθύνθηκαν πλέον απευθείας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Ως αποτέλεσμα οι δημοτικές αρχές δραστηριοποιήθηκαν εντατικά στην εκπόνηση πολιτιστικών προγραμμάτων όπου τα διάφορα φεστιβάλ κατείχαν κεντρική θέση, χωρίς βεβαίως να σημαίνει ότι ο αριθμός τους συμβάδιζε πάντα με την ποιότητα. Τη δεκαετία του 1990 δόθηκε μια νέα ώθηση όσον αφορά την πολιτιστική ζωή των πόλεων της περιφέρειας με τη λειτουργία του Εθνικού Πολιτιστικού Δικτύου Πόλεων το οποίο δημιουργήθηκε με σκοπό την ίδρυση θεσμών υψηλού κύρους σε επιλεγμένες πόλεις μεσαίου μεγέθους.

Παρά την περιορισμένη επιτυχία του θεσμού, η κληρονομιά που άφησε σε ορισμένες πόλεις είναι αξιόλογη, με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα τα φεστιβάλ του Βόλου και της Καλαμάτας, που περιλαμβάνονται και στην παρούσα έρευνα. Μια άλλη σημαντική ευκαιρία για διοργάνωση πολιτιστικών φεστιβάλ μεγάλης κλίμακας αποτέλεσε η ανάληψη του τίτλου της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης από τη Θεσσαλονίκη (1997) και την Πάτρα (2006), ωστόσο η πραγματικότητα διέψευσε τις προσδοκίες για διεθνή προβολή των πόλεων αυτών. Τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε τη συνεχιζόμενη αύξηση του αριθμού των φεστιβάλ που διοργανώνονται στην Ελλάδα. Μολονότι δεν μπορεί να υπολογιστεί ο ακριβής αριθμός τους λόγω της μη καταγραφής τους, πρέπει να είναι πολύ μεγάλος δεδομένου ότι οι περισσότεροι δήμοι διοργανώνουν κάποιου είδους φεστιβάλ. Βεβαίως, τα φεστιβάλ τα οποία έχουν διεθνή προσανατολισμό και ευρύτερη δημοσιότητα, όπως τα Φεστιβάλ Αθηνών και το Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης, είναι ολιγάριθμα και πρέπει να λάβει κανείς υπόψη ότι αυτά οργανώνονται

στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, όπως και τα περισσότερα φεστιβάλ που χαρακτηρίζονται από ένα τολμηρό και καινοτόμο χαρακτήρα. Ο συγκεντρωτισμός του ελληνικού αστικού συστήματος με τις δύο μεγαλύτερες πόλεις να έχουν κυρίαρχο ρόλο σε κάθε τομέα οικονομικής δραστηριότητας αντανακλάται και στον πολιτιστικό τομέα όπου η κυριαρχία αυτή είναι ακόμη πιο εμφανής. Οι προσπάθειες δημιουργίας ενός βιώσιμου πολιτιστικού θεσμού στις μικρότερες πόλεις είναι πολύ δύσκολη, αφού όλες οι εταιρίες, οι οργανισμοί και οι μεσάζοντες (παραγωγοί, εταιρίες ηχογράφησης, κινηματογραφικές επιχειρήσεις, θεατρικές ομάδες, καλλιτέχνες κλπ.) καθώς και οι χορηγοί είναι συγκεντρωμένοι στις δύο μεγάλες πόλεις

2.10 Η Έκρηξη Των Φεστιβάλ .

Ο όρος φεστιβαλοποίηση εμφανίζεται στις αρχές της δεκαετίας του '80 και αναφέρεται αφενός στην αύξηση του αριθμού των φεστιβάλ που λαμβάνουν χώρα, αφετέρου στις οργανωμένες προσπάθειες των σύγχρονων πόλεων που αποσκοπούν στην αναβάθμιση του ρόλου τους ως προς τη φιλοξενία και την προώθηση πολιτιστικών γεγονότων (cultural events) όλων των τύπων, και οι οποίες συνδυάζονται με υψηλά επίπεδα επενδύσεων σε υποδομές, ανθρώπους, δεξιότητες και προγράμματα (*Thundering Hooves, 2006:16*)

- Το φαινόμενο αυτό, αδιαμφισβήτητο, δεν πρέπει να αξιολογείται μόνο στη βάση της αύξησης του αριθμού των πραγματοποιούμενων φεστιβάλ, αλλά και βάσει του βαθμού με τον οποίο οι πόλεις ανταγωνίζονται σήμερα η μια την άλλη για να προσελκύσουν, να διατηρήσουν και να αναβαθμίσουν το ρόλο τους ως προς τη διοργάνωση και προώθηση πολιτιστικών γεγονότων όλων των τύπων, με υψηλά επίπεδα επενδύσεων τόσο σε υποδομές όσο και σε ανθρώπους, ταλέντα και προγράμματα.

Κυριότερες αιτίες αυτού του φαινομένου θεωρούνται (*Quinn, 2005:927*):

- οι κυρίαρχες τάσεις στο μάνατζμεντ των πόλεων (urban management), βάσει των οποίων οι σύγχρονες πόλεις διοργανώνουν φεστιβάλ προκειμένου να διαφοροποιηθούν από τον ανταγωνισμό και να προσελκύσουν επενδύσεις και τουρισμό
- η θεώρηση του πολιτισμού ως μέσου ανακατανομής του πλούτου και δημιουργίας θέσεων εργασίας, καθώς τουλάχιστον κατά την τελευταία δεκαετία, η πολιτιστική απασχόληση, η οποία μάλιστα χαρακτηρίζεται ως υψηλής εξειδίκευσης και ανώτερου τεχνολογισιακού – επιστημονικού επιπέδου, αυξάνεται με ποσοστά σαφώς υψηλότερα από την αύξηση της συνολικής απασχόλησης και

- οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στον πολιτιστικό τομέα, με κυριότερη ανάμεσα στις οποίες τη μετάβαση από την παγκόσμια κουλτούρα σε πολλές μικρο – κουλτούρες, (*Streeten, 2000*) που φέρνει στο προσκήνιο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος πολιτιστικά πρότυπα μέχρι πρότινος περιορισμένα στα γεωγραφικά όρια μιας χώρας.).

Τέλος η **φεστιβαλοποίηση** συνδέθηκε στενά με την οικονομική αναδιάρθρωση των πόλεων, τον μεταξύ τους ανταγωνισμό και τις οργανωμένες προσπάθειες για την ανάπτυξη της πόλης ως πλατφόρμας μεγάλης κλίμακας στην οποία παράγεται και καταναλώνεται πολιτιστική εμπειρία.

2.11 Οι Κυριότερες Κατηγορίες Των Φεστιβάλ.

Τα φεστιβάλ διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες:

1. **Καλλιτεχνικά Φεστιβάλ** (τέχνης, κωμωδίας, κινηματογράφου, μουσικά, λογοτεχνίας, ροκ, παραμυθιού, θεάτρου, κουκλοθεάτρου, παντομίμας)
2. **Γαστρονομικά Φεστιβάλ** (κρασιού ,μπύρας, τροφίμων και προϊόντων τοπικής παραγωγής)
3. **Φεστιβάλ Οινοποσίας**(Δαφνές Ηρακλείου)
4. **Φεστιβάλ Ιστορίας Και Πολιτισμού**
(Ιαπωνικό Φεστιβάλ, Αναγεννησιακό φεστιβάλ)
5. **Θρησκευτικά Φεστιβάλ**
(Εορτή του Πάσχα, Χριστούγεννα, Δεκαπενταύγουστος)
6. **Εκπαιδευτικά-Λογοτεχνικά Φεστιβάλ**
7. **Αθλητικά Φεστιβάλ**
8. **Κοινωνικοπολιτικά Φεστιβάλ**
(Φολκλορικά φεστιβάλ ,Πρωτομαγιά, Αντιρατσιστικό φεστιβάλ)
9. **Επιστημονικά Φεστιβάλ**
10. **Ψυχαγωγικά Φεστιβάλ**
11. **Εποχικά φεστιβάλ**(Καλοκαιρινά φεστιβάλ)
12. **Διάφορα Φεστιβάλ** (Φεστιβάλ φωτιάς)

2.12 Εκδηλώσεις Που Χαρακτηρίζουν Ένα Φεστιβάλ

Οι εκδηλώσεις οι οποίες χαρακτηρίζουν ένα φεστιβάλ είναι ποικίλες και συναντώνται άλλοτε όλες μαζί είτε παρουσιάζονται κάποιες επιλεκτικά ανάλογα με την δυναμική του εκάστοτε φεστιβάλ. Παρακάτω παρουσιάζονται μια σειρά από εκδηλώσεις τις οποίες επιλέγουν να παρουσιάσουν οι διοργανωτές ενός φεστιβάλ:

- **Διάφορες Τελετές**
  - Έναρξης –Λήξης
  - Χαιρετισμοί
- **Συναυλίες**
  - Ρόκ
  - Έντεχνης Μουσικής
- **Διαγωνισμοί**
- **Μουσικοχορευτικά προγράμματα-Θεατρικά Δρώμενα**
  - Διαδραστικές Παραστάσεις
- **Παιχνίδια**
  - Διαδραστικά Παιχνίδια
  - Εργαστήρι χειροτεχνίας
  - Εργαστήρι ζογκλέρ- τσίρκου
  - Λούνα Πάρκ
- **Πανηγύρια-Παζάρια**
  - Hippies Bazaar
  - Δημιουργική Αγορά Τεχνών
- **Ομιλίες-Παρουσιάσεις-Προβολές**
  - Παρουσία ση Βιβλίων
  - Παρουσίαση Ντοκιμαντέρ
  - Ειδικές προβολές
  - Ανοιχτές συζητήσεις
- **Γαστρονομικές εκδηλώσεις**
  - Εργαστήρι Μαγειρικής
  - Δοκιμές Παραδοσιακών Προϊόντων
- **Εκδηλώσεις Οινοποσίας**
  - Δοκιμές Κρασιών

- **Παρελάσεις**
- **Ζωντανές Ομιλίες-Εκφωνήσεις**
- **Αθλητικά Γεγονότα**
  - Ποδηλατικοί Αγώνες
- **Απονομές**
- **Τραγούδι**
- **Κληρώσεις**
- **Διανομή Διαφημιστικών Δώρων-Φυλλαδίων**
- **Αφιέρωματα**
  - Τιμητικές εκδηλώσεις
- **Κοινωνικές Συγκεντρώσεις(Πάρτυ)**
  - Beach Party
  - Μουσικά “sets”
- **Μοντελισμός-Επιδείξεις**
- **Εκθέσεις**
  - Φωτογραφικές
  - Εικαστικές
- **Δημοπρασίες**
- **Περιφερειακές Εκδηλώσεις**
- **Παράλληλες Εκδηλώσεις**
- **Συνεντεύξεις**
- **Έρευνες**
- **Δραστηριότητες**
  - Χειροτεχνία
  - Κεραμικά
- **Αποκαλυπτήρια**
- **Performers Δρόμου**
- **Ανακοινώσεις**

2.13 Οι Σημαντικότερες Εκδηλώσεις Που Πλαισιώνουν Ένα Οργανωμένο Φεστιβάλ.

Σ' ένα οργανωμένο φεστιβάλ όπως αυτό των Καννών για παράδειγμα γίνεται αμέσως αντιληπτή η έννοια ενός μεγαλοπρεπούς και ολοκληρωμένου φεστιβάλ υψίστης αρτιότητας και ακριβούς οργάνωσης όπου όλα λειτουργούν άψογα. Συνήθως αυτού του είδους τα φεστιβάλ λειτουργούν και ως πρότυπα εκδηλώσεων δίνοντας το παράδειγμα για την δημιουργία ανάλογων οργανώσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η μεγάλη τους επιτυχία οφείλεται κυρίως στην εκπληκτική δομή τους η οποία δημιουργεί μια κλιμακωτή εμπειρία με αρχή ,μέση και τέλος. Την προαναφερόμενη εμπειρία συνθέτουν τα παρακάτω:

1. Τελετές(έναρξης-λήξης, χαιρετισμοί)
2. Συναυλίες-Κονσέρτα(ρόκ ,έντεχνα)
3. Διαγωνισμοί(Καραόκε ,μαγειρικής ,μαντινάδας)
4. Τραγούδι
5. Κληρώσεις(Λαχειοφόρος Αγορά)
6. Μουσικοχορευτικά Γεγονότα(Χορός Λυκείου Ελληνίδων)
7. Παιχνίδια-Διαδραστικά Εργαστήρια(Κινηματογράφου, Κεραμικά, Κοσμημάτων)
8. Πανηγύρια-θρησκευτικά κυρίως-(Αγίας Μαρίνας Βόνης ,Αγίου Παντελεήμων)
9. Παζάρια(Λαϊκής Τέχνης, φιλανθρωπικά,)
10. Ομιλίες
11. Εκδηλώσεις Γαστρονομίας(Γιορτή Πατάτας, Καρπουζιού, Καπρικού)
12. Εκδηλώσεις Οινοποσίας(Γιορτή Κρασιού, Τσίπουρου)
13. Παρελάσεις(Καρναβάλι Πάτρας ,Ρεθύμνου, Εθνικές Παρελάσεις, Περιφορές
14. Κοινωνικές Συγκεντρώσεις (Πάρτυ)
15. Παραστάσεις (Performances)
16. Επιδείξεις(Μοντελισμός ,Αεροπορικές πτήσεις)
17. Αθλητικά Γεγονότα (Ράλλυ, Ολυμπιακοί Αγώνες)
18. Απονομές(Ειδικών Βραβείων)
19. Αφιέρωματα (Πορτέτα)
20. Εκφωνήσεις
21. Αποκαλυπτήρια
22. Εκθέσεις (φωτογραφίας ,ζωγραφικής, παλαιών αυτοκινήτων)
23. Εικαστικές Εκδηλώσεις

24. Παρουσιάσεις
25. Συνεντεύξεις(Τύπου)
26. Λούνα Πάρκ
27. Αφηγήσεις
28. Πανοράματα
29. Κοινωνικοπολιτικές Εκδηλώσεις
30. Συναντήσεις
31. REUNION
32. Προβολές(Ταινιών ,Ντοκιμαντέρ ,Κοινωνικών Μηνυμάτων)
33. Παράλληλες Εκδηλώσεις
34. Περιφερειακές Εκδηλώσεις
35. Συνέδρια
36. Θεματικές Εκδηλώσεις(Ημέρα Γαλλοφωνίας)
37. Διανομή Διαφημιστικών (Παραδοσιακά Προϊόντα)
38. Φόρουμ
39. Εθελοντικά Προγράμματα

2.14 Τα Πολιτιστικά Στοιχεία Της Ελλάδας Τα Οποία Συμβάλουν Στον Φεστιβαλικό - Πολιτιστικό τουρισμό.

Είναι γεγονός πως η Ελλάδα δεν χρειάστηκε ποτέ ν' αποδείξει πως διαθέτει πολιτιστικά στοιχεία άξια αναφοράς αφού ο πλούτος αυτών ,η ποικιλομορφία και η μακραίωνη ιστορία τους καθιστούσαν το γεγονός ανταπόδεικτο. Στοιχεία όπως τα παρακάτω κάνουν την Ελλάδα ασυναγώνιστη στον τομέα του πολιτιστικού τουρισμού.

- Πολιτιστική κληρονομιά
- Αρχαιολογικοί χώροι - μνημεία
- Θρησκευτικοί χώροι – μνημεία - μοναστήρια
- Τέχνες και πολιτισμός
- Κάστρα- Ακροπόλεις
- Παραδοσιακοί Οικισμοί
- Γραφικές διαδρομές
- Φυσική κληρονομιά

- Εθνικοί δρυμοί
- Φαράγγια
- Σπήλαια
- Ποτάμια
- Λίμνες-Λιμνοθάλασσες
- Θαλάσσια Πάρκα
- Δάση - Αισθητικά δάση
- Ιαματικές πηγές
- Άλλες προστατευόμενες περιοχές
- Ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων διαδρομών ε4 και ε6
- Πολιτιστικές εκδηλώσεις
- Ο θεσμός της πολιτιστικής πρωτεύουσας Πολιτιστικές εκδηλώσεις – φεστιβάλ
- Πασχαλινά έθιμα
- Γαστρονομία
- Αθλήματα

2.15 Οι Γνωστότερες Ελληνικές Πολιτιστικές Εκδηλώσεις και φεστιβάλ

Ανά Κατηγορία.

Κάθε χρόνο στην Ελληνική επικράτεια παρουσιάζονται χωρίς υπερβολή χιλιάδες φεστιβάλ άλλα για πρώτη φορά ενώ άλλα όπως το φεστιβάλ Αθηνών ξεπερνούν το μισό αιώνα σε συμμετοχές, εντύπωση ωστόσο προκαλεί και η θεματολογία των φεστιβάλ η οποία παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία ενώ συχνά υπάρχουν εκπλήξεις όπως με το φεστιβάλ παντομίμας και κόμικς.

Διεθνή Φεστιβάλ και Εκδηλώσεις

- Διεθνές Κινηματογραφικό Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης
- Διεθνής Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης
- Διεθνής Εμπορική Έκθεση Θεσσαλονίκης
- Διεθνές Φεστιβάλ Μικρού Μήκους Δράμας
- Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Νάουσας
- Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας

- Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Αθήνας
- Το Rockwave festival της Αθήνας
- Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ολυμπίας για παιδιά και νέους
- Διεθνές Φεστιβάλ Θεάτρου Δρόμου
- Διεθνές Φεστιβάλ Φολκλόρ Λευκάδας
- Διεθνές Κινηματογραφικό Φεστιβάλ Ρόδου
- Διεθνές Κινηματογραφικό Φεστιβάλ Πάτμου

Φεστιβάλ σε Αρχαία Θέατρα

- Ελληνικό Φεστιβάλ
  - Φεστιβάλ Αθηνών Και Επιδαύρου
  - «Μουσικός Ιούλιος»
- Φεστιβάλ Ολύμπου Φεστιβάλ Φιλίππων – Θάσου
- Φεστιβάλ Αρχαίας Ήλιδας

Φεστιβάλ Δράμας

- Ελληνικό και διεθνές Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας

Φεστιβάλ Δωδεκανήσου

- Φεστιβάλ Σύμης

Φεστιβάλ Έβρου

- Samothraki dance Festival
- Thraki Ethnic Festival

Φεστιβάλ Ηλείας

- Earth and wind music festival

Φεστιβάλ στις Κυκλάδες

- Διαδρομές στην Μάρπησσα

Φεστιβάλ Ξάνθης

- Γιορτές παλιάς πόλης της Ξάνθης

Φεστιβάλ Αλφειού

- Eco – festival Αλφειού

Άλλες ενδιαφέρουσες Εκδηλώσεις!

- Φεστιβάλ μουσικής στο Κάστρο Χλεμούτσι
- Ιππική Έκθεση Ανδραβίδας
- Φεστιβάλ Νεολαίας Δήμου Τυχερού
- Φεστιβάλ Άρδα
- Πανελλήνιο Φεστιβάλ Παραδοσιακών Χορών
- Φεστιβάλ Κασσάνδρας Χαλκιδικής
- Φεστιβάλ Δήμου Βύρωνα « Στην σκιά των Βράχων»
- Αισχύλια Δήμος Ελευσίνας
- Δημήτρια Δήμου Θεσσαλονίκης

Θα ήταν παράλειψη ωστόσο να μην γίνει αναφορά και στις εκδηλώσεις -κυρίως καλλιτεχνικές- οι οποίες πραγματοποιούνται κάθε χρόνο στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών οπού υπάρχει μια από τις πιο σύγχρονες αίθουσες συναυλιών στον κόσμο αλλά και στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης.

Λαμπρές παραστάσεις λαμβάνουν χώρα όλο το χειμώνα άλλα και κατά την διάρκεια του καλοκαιριού στην Εθνική Λυρική Σκηνή ενώ στο χώρο του θεάτρου εκτός από τους ιδιωτικούς θιάσους ,μεγάλο ενδιαφέρουν παρουσιάζουν και οι τα κλασσικά θεατρικά και όχι μόνο που ανεβάζουν το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος (Κ.Θ.Β. Ε) στην Θεσσαλονίκη αλλά και το Εθνικό Θέατρο στην Αθήνα.

Τα Κινηματογραφικά Φεστιβάλ.

- Φεστιβάλ Κινηματογράφου Animation-Κέρκυρα (Κέρκυρα)
- Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης (Θεσσαλονίκη)
- Μεσογειακό Φεστιβάλ Νέων Κινηματογραφιστών Λάρισας (Λάρισα)
- Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας (Δράμα)

- Crashfest
- (Θεσσαλονίκη Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης (Θεσσαλονίκη)
- Φεστιβάλ Ελληνικού Ντοκιμαντέρ Χαλκίδας (Χαλκίδα)
- Φεστιβάλ Κινηματογράφου Αθήνας (Αθήνα)
- Διεθνές Πανόραμα Ανεξάρτητων Δημιουργών Φιλμ και Βίντεο (Πάτρα)
- Πλατφόρμα Βίντεο (Αθήνα)

- Φεστιβάλ Ταινιών Φιλμ και Βίντεο Μικρού Μήκους Νάουσας (Νάουσα)
- Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ολυμπίας για Παιδιά και για Νέους (Ολυμπία)
- Παράξενη οθόνη (Θεσσαλονίκη)
- Φεστιβάλ Κινηματογράφος και Πραγματικότητα (Αθήνα)
- Φεστιβάλ Κινηματογράφου και Εικαστικών Τεχνών Ρόδου (Ρόδος)
- Φεστιβάλ Cult Ελληνικού Κινηματογράφου (Αθήνα)
- Φεστιβάλ Animation Αθήνας (Αθήνα)
- Φεστιβάλ Ομοφυλοφιλικών Ταινιών Αθήνας (Αθήνα)
- Διεθνές Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης Ταινιών Μικρού Μήκους για την Ομοφυλοφιλία – Διαφυλικότητα (Θεσσαλονίκη).
- Φεστιβάλ Κινηματογράφου Πνευματικής Αναζήτησης (Θεσσαλονίκη)
- Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ecocinema Πειραιά (Πειραιάς)
- Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ και Αναπηρία Αθήνας (Αθήνα)
- Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ "Κινηματογράφος και Πραγματικότητα" (Αθήνα)
- Φεστιβάλ Φανταστικού Κινηματογράφου Αθήνας (Αθήνα)
- Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Καλαμάτας (Καλαμάτα)
- Φεστιβάλ Μεσογειακού Ντοκιμαντέρ (Σάμος, Λαύριο)

Τα οικολογικά Φεστιβάλ .

- Γιορτές της γής (Βλάστη Κοζάνης)
- Φεστιβάλ Οικολογικής Κίνησης Μιραμβέλλου (Λασιθί)
- Οικολογικό Φεστιβάλ «Παρ'όχθην Κερκίνης» (Λίμνη Κερκίνη)
- River Party(Νεστόριο Καστοριάς)
- Φεστιβάλ στην Βαρβάρα Χαλκιδικής

- Dramaica Youth Festival (Δράμα)

Τα Γαστρονομικά Φεστιβάλ .

- Thessaloniki Food Festival
- Φεστιβάλ Κυκλαδικής Γαστρονομίας
- Sani Gourmet Festival
- **Τα άγνωστα Φεστιβάλ .**
- Φεστιβάλ Animation «Animasyros, Animafest» σε Σύρο Και Αθήνα Αντίστοιχα
- Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Χαλκίδας
- Φεστιβάλ Κάστανου
- Fistiki Fest Αίγινα
- Διεθνές Φεστιβάλ Κόμικς (Αθήνα)
- Φεστιβάλ Φροντίδας Νερού (Αθήνα)
- Φεστιβάλ Ρακοσσυλεκτών (Αθήνα Γκάτζι)
- Φεστιβάλ Τεχνών Κέρκυρας
- Φεστιβάλ Φλυγόνιον (Βοιωτία)
- Φεστιβάλ Καφέ (Αθήνα)
- Seven Festival Κέρκυρα
- Διεθνής Τζάζ Συνάντηση Κώστας Κουβίδης(Ηράκλειο)

2.16 Τα σημαντικότερα ελληνικά φεστιβάλ ανά νομό.

1. Νομός Αττικής: **Ελληνικό Φεστιβάλ, Φεστιβάλ Ρεματιάς (Χαλάνδρι),Γαλλόφωνου Κινηματογράφου, Rockwave Festival,**
2. Νομός Εύβοιας: **Ελληνικό Ντοκιμαντέρ Χαλκίδας, Διεθνές Φεστιβάλ Κτήματος Μοντοφώλι**
3. Νομός Ευρυτανίας: **En’Oresi (Καρπενήσι), Διεθνές Χορωδιακό Φεστιβάλ**
4. Νομός Φωκίδας: **Ήχοι του Λάσους (Δελφοί), Φεστιβάλ Κίρρας**
5. Νομός Φθιώτιδας: **Φεστιβάλ Οίτης(Λουτρά Υπάτης), Νύχτες Φθιώτιδας**
6. Νομός Βοιωτίας: **Φεστιβάλ Φλυγόνιον, Φεστιβάλ Παραδοσιακών Χωρών**

7. Νομός Χαλκιδικής: **Sani Festival, Φεστιβάλ Κασσάνδρας Χαλκιδικής,**
8. Νομός Ημαθίας: **Φεστιβάλ Αλιάκμονα, Διεθνές Φεστιβάλ Γκάϊντας**
9. Νομός Κιλκίς: **Φεστιβάλ Κουκλοθεάτρου,**
10. Νομός Πέλλας: **Φεστιβάλ Πόζαρ**
11. Νομός Πιερίας: **Φεστιβάλ Ολύμπου, Φεστιβάλ Μουσών**
12. Νομός Σερρών: **ECO Festival, Διεθνές Φεστιβάλ Παιδικών Καλλιτεχνικών Ομάδων**
13. Νομός Θεσσαλονίκης: **Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης, Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης, Φεστιβάλ Γαστρονομίας, Φεστιβάλ Κινηματογράφου**
14. Νομός Ηρακλείου: **Πολιτιστικές Εκδηλώσεις, Φεστιβάλ Ματάλων, Υακίνθεια**
15. Νομός Λασιθίου: **Casa Dei Mezzo Music Festival, Μεσογειακό Φεστιβάλ Σητείας**
16. Νομός Ρεθύμνης: **Αναγεννησιακό Φεστιβάλ Ρεθύμνου, Γιορτή Κρητικής Διατροφής**
17. Νομός Χανίων: **Χανιά Ροκ Φεστιβάλ**
18. Νομός Δράμας: **Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους,**
19. Νομός Έβρου: **Φεστιβάλ Νεολαίας Τυχερού, Φεστιβάλ Νεολαίας Άρδα,**
20. Νομός Καβάλας: **Διεθνές Φεστιβάλ Φιλίππων και Θάσου, Wood Water Wild Festival Παλαιάς Καβάλας, Φεστιβάλ Κλασσικής Μουσικής «Γ.Α ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ»**
21. Νομός Ροδόπης : **Rodopi Nestos Open Bike Festival, Φεστιβάλ Αγριων Λουλουδιών Ροδόπη**
22. Νομός Ξάνθης : **Φεστιβάλ Κωμωδίας, Γιορτές Παλιάς Πόλης**
23. Νομός Άρτας : **Balkan June Festival, Potami Art Festival**
24. Νομός Ιωαννίνων: **Ioannina Rock City Fest, Θέατρο Δρόμου Φεστιβάλ Ιωαννίνων, ARK Festival**
25. Νομός Πρέβεζας: **Χωροδιακό Festival Πρέβεζας**
26. Νομός Θεσπρωτίας: **Πανελλήνιο Φεστιβάλ Σάτιρας Ερασιτεχνικών Θιάσων**
27. Νομός Κέρκυρας: **Φεστιβάλ Των Τεχνών Κέρκυρας,**
28. Νομός Κεφαλληνίας: **Φεστιβάλ Γυμναστικής Κεφαλλονιάς**
29. Νομός Λευκάδας: **Διεθνές Φεστιβάλ Φολκλόρ**
30. Νομός Ζακύνθου: **Φεστιβάλ Τζάζ Ζακύνθου, Φεστιβάλ Κλασσικής Μουσικής**
31. Νομός Χίου: **Μεσογειακό Φεστιβάλ Τέχνης, Φεστιβάλ Κάστρου**
32. Νομός Σάμου: **Μουσικό Φεστιβάλ Ηραίου, Φεστιβάλ Νέων Καλλιτεχνών Σάμου**
33. Νομός Αργολίδας: **Φεστιβάλ Επιδαύρου, Ναυπλίου**

34. Νομός Κορινθίας: **Green Festival (Αρχαίες Κλεωνές Νεμέας)**
35. Νομός Λακωνίας: **Φεστιβάλ Λακωνίας, Αγρομουσικό Φεστιβάλ**
36. Νομός Μεσσηνίας: **Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας,**
37. Νομός Κυκλάδων: **Διεθνές Φεστιβάλ Αιγαίου ,Φεστιβάλ Μεγάρου Γκύζη (Σαντορίνη), Γιορτή Παραμυθιών (Κέα),Φεστιβάλ Νάξου,**
38. Νομός Δωδεκανήσου: **Φεστιβάλ Θρησκευτικής Μουσικής (Πάτμος), Φεστιβάλ Σάμου «Μανώλης Καλομοίρης»**
39. Νομός Καρδίτσας: **Πανελλήνιο Φεστιβάλ Ερασιτεχνικού Θεάτρου, Διεθνές Φεστιβάλ Καρδίτσας**
40. Νομός Λάρισας :**Φεστιβάλ Πηνειού, Κινηματογραφικό Φεστιβάλ,**
41. Νομός Μαγνησίας: **Διεθνές Φεστιβάλ Πηλίου**
42. Νομός Τρικάλων: **Φεστιβάλ Νερού ,Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ**
43. Νομός Αχαΐας: **Φεστιβάλ Πάτρας**
44. Νομός Αιτωλοακαρνανίας: **Φεστιβάλ Φωτογραφίας Μεσολογγίου, Πολιτιστικό Φεστιβάλ, Φεστιβάλ Οινιάδων**
45. Νομός Ηλείας: **Φεστιβάλ Αρχαίας Ολυμπίας,**
46. Νομός Φλώρινας :**Φεστιβάλ Λόφου Φλώρινας,Φεστιβάλ Νεολαίας Πρεσπών**
47. Νομός Γρεβενών:**Outdoor Festival**
48. Νομός Καστοριάς: **River Party Νεστόριο Καστοριάς**
49. Νομός Κοζάνης: **Φεστιβάλ Αφήγησης Και Τεχνών, Truck Festival**
50. Νομός Αρκαδίας: **Φεστιβάλ Ερευνητικού Θεάτρου (Τρίπολη), Μελιτζάζ Φεστιβάλ**
51. Νομός Λέσβου:**Beach Street Festival, Ελληνοτουρκικό Φεστιβάλ Μυτιλήνης**

2.17 Ενδιαφέροντα Στοιχεία Για Τα Ελληνικά Φεστιβάλ .

- Πραγματοποιούνται ως επί το πλείστον τους θερινούς μήνες.
- Ορισμένα από τα φεστιβάλ, όπως της **Ιθάκης**, του **Ηρακλείου**, της **Πάτρας** κ.α., έχουν ξεφύγει πλέον από τα τοπικά πλαίσια και η ακτινοβολία τους έχει επεκταθεί σε εθνικό επίπεδο.
- Τα φεστιβάλ που διοργανώνονται από τις τοπικές αρχές βασίζουν το πρόγραμμά τους σε ποικίλες μορφές τέχνης (*Paraskevoulou, 2006:56*)

- Η ραγδαία ανάπτυξη των φεστιβάλ στην Ελλάδα οφείλεται στην ανάμιξη των τοπικών αρχών στη διοργάνωση γεγονότων και την πολιτιστική αναγέννηση (*Paraskevopoulou, 2006: 57*)
- Η πλειοψηφία τους ελέγχεται από δημοτικές επιχειρήσεις, το προσωπικό των οποίων είναι δημόσιοι υπάλληλοι (*Paraskevopoulou, 2006:57*)
- Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι η χρηματοδότηση, ο πληθωρισμός και οι υψηλές τιμές, η γραφειοκρατία, οι υποδομές, ο καιρός, το μάρκετινγκ και η προβολή των γεγονότων, η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού.

Τα περισσότερα πάντως αρκούνται, τουλάχιστον στον τομέα της μουσικής, σε μετακλήσεις συγκροτημάτων ή μεμονωμένων καλλιτεχνών από την πρωτεύουσα. Έτσι προσφέρουν κυρίως ψυχαγωγία κάποιου επιπέδου, αλλά δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι παράλληλα συντελούν στην καλλιέργεια της παραδοσιακής μουσικής έκφρασης κάθε περιοχής, ούτε και στην προβολή της σύγχρονης τοπικής μουσικής δημιουργίας ή εκτέλεσης (*Κόνσολα, 1990:47-48*)

Παράλληλα η ανεπάρκεια πολιτιστικής πολιτικής στην Ελλάδα σε σχέση με την νομοθεσία προώθηση και χρηματοδότηση των φεστιβάλ αλλά και οι ελλείψεις πρακτικές μανάτζμεντ παρουσιάζονται ως μέγιστα προβλήματα για το Ελληνικό Φεστιβάλ. (*Paraskevopoulou, 2006:57-58*).

Κλείνοντας αξίζει να σημειωθεί ότι η βιβλιογραφία σχετιζόμενη με τα φεστιβάλ είναι πράγματι ανεπαρκής και περιορισμένη. Αυτό από μόνο του καταδεικνύει ότι ο συγκεκριμένος τομέας δεν χαίρει ιδιαίτερης εκτίμησης από τα Μ.Μ.Ε, την κυβέρνηση, και το εγχώριο και διεθνές κοινό. (*Paraskevopoulou, 2006:58*). Κρίνεται λοιπόν απαραίτητη περαιτέρω έρευνα όσον αφορά την ανάπτυξη και την επιβίωση των φεστιβάλ στην Ελλάδα, των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών τους επιδράσεων, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο εκλαμβάνεται ο ρόλος τους από το ελληνικό κοινό και τους καλλιτέχνες (*Paraskevopoulou, 2006:63*).

2.18 Από Τις Εθνικές Ελληνικές Εορτές ως Τα σύγχρονα Εθνικά Φεστιβάλ.

Όπως σημειώθηκε σε προηγούμενο σημείο της εργασίας η ύπαρξη των φεστιβάλ αρχικά παρουσιάζεται πριν από χιλιάδες χρόνια με την μορφή τελετών εξυπηρετώντας σκοπούς κατά κύριο λόγο θρησκευτικούς και όχι αμιγώς ψυχαγωγικούς. Σήμερα η ύπαρξη εορτών όπως το Πάσχα και τα Χριστούγεννα με - σαφώς πιο σύγχρονη μορφή - υπάρχουν για να υπενθυμίζουν σε όλο τον κόσμο πώς ακόμα μπορούν να εξυπηρετούν τους θρησκευτικούς τους στόχους ανταποκρινόμενοι συνδυαστικά στον κοινωνικό οικονομικό και πολιτικό τους ρόλο. Επιπλέον μπορούν εύστοχα να συμμετέχουν και στην κατηγορία των Φεστιβάλ αφού πληρούν όλες τις προϋποθέσεις για ν' ανήκουν στην συγκεκριμένη κατηγορία χωρίς να χάνουν κάτι από την επισιμότητα και το κύρος τους.

Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με άλλες εθνικές εορτές όπως οι Απόκριες, Η Καθαρή Δευτέρα, Η Κοίμησης Της Θεοτόκου, Η Εργατική Πρωτομαγιά οι οποίες είναι γεμάτες από τελετουργικά με συγκεκριμένο θέμα συνδυάζοντας πάντα πλούσια πολιτισμικά στοιχεία με ιστορικά, θρησκευτικά ή πολιτικά γεγονότα εξυπηρετώντας και έμμεσα ψυχαγωγικούς σκοπούς και όχι μόνο.

Το Ελληνικό Έθνος δεν θα ήταν υπερβολή να χαρακτηριστεί ως πλούσιο σε εορτές με φεστιβαλικό χαρακτήρα εθνικό ή μη ,επίσημο ή λιγότερο επίσημο. Παρακάτω παρατίθεται στήλη με τις σημαντικότερες εορτές οι οποίες ανταποκρίνονται στον χαρακτήρα του φεστιβάλ.

Σημαντικό εορτολόγιο ελληνικού έθνους

- *Εορτή Αγ. Βασιλείου - Πρωτοχρονιά*
- *Άγια Θεοφάνια*
- *Τριών Ιεραρχών*
- *Απόκριες*
- *Καθαρά Δευτέρα*
- *Ευαγγελισμός Της Θεοτόκου – Εθνική επανάσταση 1821*
- *Το Άγιο Πάσχα*
- *Εργατική Πρωτομαγιά*
- *Εορτή Αγ. Πνεύματος*

- *Η κοίμησης της Θεοτόκου*
- *Η επέτειος του ΟΧΙ*
- *Χριστούγεννα*
- *Αγίου Μηνά (Πολιούχος Της Πόλης Του Ηρακλείου)*
- *17 Νοέμβρη (Πολυτεχνείο)*
- *Σύναξης της Θεοτόκου (δεύτερη μέρα Χριστουγέννων)*

2.18.1 Τα Πανηγύρια

Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει και στα ελληνικά πανηγύρια τα οποία χωρίς υπερβολή λαμβάνουν χώρα κατά χιλιάδες ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες στην νησιωτική και όχι μόνο επικράτεια. Συνήθως τα πανηγύρια είναι ένα σύνολο από εμπορικές δραστηριότητες πλαισιώνοντας συχνά θρησκευτική δραστηριότητα στο αντίστοιχο μέρος. Τις περισσότερες φορές συμπληρώνονται από τοπικά έθιμα και πάντα παρουσιάζουν χαρακτήρα γραφικό, κάτι όχι απαραίτητα κακό στην συγκεκριμένη περίπτωση. Τα πανηγύρια δεν θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχουν επίσημο χαρακτήρα ούτε ότι αποτελούν και πρότυπο πολιτιστικής οργάνωσης, διατηρούν ωστόσο ένα σταθερό χαρακτήρα και ξεχωριστή ταυτότητα για πολλά χρόνια στην ελληνική επικράτεια γεγονός που τα κάνει ιδιαίτερα δημοφιλή. Τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά συντηρούν την γραφικότητα και τον χαρακτήρα του πανηγυριού ο οποίος συνδυαστικά με τις θρησκευτικές τελετές αγγίζει τα όρια του φολκλόρ καθιστώντας το ένα θέαμα με μοναδικά πολιτισμικά στοιχεία.

2.18.2 Τα Ελληνικά Χριστούγεννα.

Στην Ελλάδα μιλάμε για τις «Γιορτές» κι αναφερόμαστε στην εορταστική περίοδο των **Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων (Θεοφάνεια).**

Παραδοσιακά η περίοδος αυτή διαρκεί **12** μέρες και υπάρχουν πολλά έθιμα συνδεδεμένα με αυτή, άλλα πολύ παλιά κι άλλα σχετικά πρόσφατα, όπως το στόλισμα του χριστουγεννιάτικου δέντρου και η γαλοπούλα στο χριστουγεννιάτικο τραπέζι.

Τα Χριστούγεννα είναι μια από τις μεγαλύτερες Θρησκευτικές εορτές των Ελλήνων. Το θρησκευτικό συναίσθημα κι η πρακτική στο παρελθόν ήταν σαφώς πιο έντονα και σχεδόν **40**

μέρες νωρίτερα ξεκινούσε η **Νηστεία Των Χριστουγέννων**. Οι πιστοί δεν κατανάλωναν καθόλου ζωικά προϊόντα: κρέας, γαλακτοκομικά, αυγά.

Η ευχή «*Καλές γιορτές*» είναι από τις πιο χαρακτηριστικές κατά τη περίοδο πριν και μετά τα **Χριστούγεννα** μέχρι τα **Θεοφάνια** (*Δωδεκαήμερο*).

Πλησιάζοντας προς τα **Χριστούγεννα**, άρχιζαν οι προετοιμασίες ώστε όλα να είναι έτοιμα για την μεγάλη γιορτή της *Γεννήσεως* του **Ιησού Χριστού**. Τα σπίτια καθαρίζονταν σχολαστικά και λίγες μέρες πριν τα Χριστούγεννα οι νοικοκυρές έφτιαχναν τα μελομακάρονα, τα οποία φυσικά τρώγονταν την ημέρα των Χριστουγέννων με την λήξη της νηστείας. Στο παρελθόν τα μελομακάρονα ήταν αποκλειστικά για τα Χριστούγεννα κι οι κουραμπιέδες για την **Πρωτοχρονιά**. Σήμερα όμως ο διαχωρισμός αυτός δεν τηρείται.

Σε όλη τη χώρα τα παιδιά τριγυρνούν από σπίτι σε σπίτι για να πουν τα κάλαντα τις παραμονές των **Χριστουγέννων**, της **Πρωτοχρονιάς** και των **Θεοφανίων**, ενώ στις **12.00** τα μεσάνυχτα ανάβουν φωτιές για να διώξουν τους καλικάντζαρους, έθιμο κυρίως της υπαίθρου. Επίσης οι εξώστες, τα παράθυρα, οι κήποι, αλλά και οι χώροι γύρω από το τζάκι σφύζουν από ανάλογη διακόσμηση γιορτινής ατμόσφαιρας.

Τρία στοιχεία απαρτίζουν γενικά τις λατρευτικές εκδηλώσεις του ελληνικού λαού: **το τρυφερό θρησκευτικό συναίσθημα, η αρχαία ελληνική καταγωγή και η επιδέξια προσαρμογή στις ψυχολογικές ανάγκες της καθημερινής ζωής**. Και αυτός ο σπουδαίος συνδυασμός καταφαίνεται σε όλες τις εκδηλώσεις του και τα έθιμά του τόσο τα **Χριστούγεννα**, και τη **Μεγάλη Εβδομάδα**, όσο και κατά την **Αγιολατρεία** κλπ. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτού του υπέροχου συνδυασμού βρίσκουμε στα κάλαντα Χριστουγέννων όπου στην ύπαιθρο τα παιδιά ψάλλοντας εκτός του μηνύματος της Γέννησης επιμένουν και σε λεπτομέρειες του τρόπου ανατροφής του «*Θείου Βρέφους*».

Ελληνικά Χριστουγεννιάτικα Έθιμα.

Η γουρουνοχαρά ή χοιροσφάγια

Έθιμο ιδιαίτερα δημοφιλές στη Θεσσαλία του προηγούμενου αιώνα, το σφάξιμο των γουρουνιών έχει τις ρίζες του στην αρχαία Ελλάδα: «*τα χοιροσφάγια έχουν θυσιαστικό*

χαρακτήρα και απηχούν αρχαίες εξιλαστήριες και καθαρτήριες θυσίες που συνοδεύονται από μαγικές και δεισιδαιμονικές πράξεις, όπως τα μαντέματα», διαβάζουμε στην περιγραφή του εθίμου από το **Κέντρο Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας**. Κάθε οικογένεια συγκεντρωνόταν με τις συγγενικές της και έσφαζαν κάθε μέρα και από έναν χοίρο. Η προετοιμασία απαιτούσε ιδιαίτερη φροντίδα και, φυσικά, γλέντι μέχρι το ξημέρωμα, όλο το δωδεκάημερο. Για τη σφαγή ακολουθούταν ιδιαίτερη εθιμοτυπία. Για παράδειγμα το σφάξιμο γινόταν με ειδικό μαυρομάνικο μαχαίρι και θύτης ήταν ο αρχηγός της οικογένειας. Με το αίμα του ζώου σχημάτιζαν σταυρό στο μέτωπο των μικρών παιδιών για τον πονοκέφαλο. Το ρύγχος του χοίρου καρφωνόταν στον τοίχο ή πάνω από την πόρτα για να διώχνει τους καλικαντζάρους, ενώ από τη σπλήνα και το συκώτι του μάντευαν το μέλλον της οικογένειας. Χαρακτήρα αλληλεγγύης είχε, τέλος, η συνήθεια να στέλνουν «**τα σκουτελικά για ψυχικό**» δηλαδή καλάθια με δώρα, κυρίως φαγώσιμα στα φτωχότερα μέλη της κοινότητας

Το Πάντρεμα της φωτιάς.

Την παραμονή των Χριστουγέννων σε πολλά μέρη της Ελλάδας "παντρεύουν", τη φωτιά. Παίρνουν ένα ξύλο με θηλυκό όνομα και ένα με αρσενικό όνομα, συνήθως από αγκαθωτά δέντρα. Τα αγκαθωτά δέντρα, κατά τη λαϊκή αντίληψη, απομακρύνουν τα δαιμονικά όντα, όπως τους καλικαντζάρους. Στη Θεσσαλία, επιστρέφοντας από την εκκλησία στο σπίτι, τα κορίτσια βάζουν παραδίπλα στο αναμμένο τζάκι κλωνάρια κέδρου που τα ξεδιαλέγουν, ενώ τα αγόρια τοποθετούν κλαδιά από αγριοκερασιά. Τα μικρά αυτά κλάδια δέντρων **αντιπροσωπεύουν τις προσωπικές τους επιθυμίες** για την πραγματοποίηση μιας όμορφης ζωής. Φροντίζουν μάλιστα τα κλαδιά αυτά να είναι λυγερά και παρακολουθούν με ενδιαφέρον ποιο κλωνάρι θα καεί πρώτο, καθώς λένε πως αυτό είναι καλό σημάδι για το κορίτσι ή το αγόρι, αντίστοιχα, και συγκεκριμένα πως θα είναι αυτό που θα παντρευτεί πρώτο.

Τα Πρωτοχρονιάτικα Μπαμπαλιούρια.

Οι γιορτές της Πρωτοχρονιάς ξεκινούν παραδοσιακά στη Λάρισα από την παραμονή, όπου τα παιδιά βγαίνουν στους δρόμους τραγουδώντας τα Αγιοβασιλιάτικα κάλαντα και φωνάζοντας **“Σουρβάσο”**. Την ημέρα της Πρωτοχρονιάς αναβιώνουν τα **“Μπαμπαλιούρια”**, είναι ένα Πρωτοχρονιάτικο έθιμο, που έχει τις ρίζες του στη Διονυσιακή λατρεία. Η στολή των Μπαμπαλιούρηδων, αποτελείται από το **“σαλβάρι”**, ένα **μάλλινο άσπρο παντελόνι**, το οποίο στερεώνουν στη μέση με μια μάλλινη άσπρη ζώνη. Το **πουκάμισο** που φορούν από πάνω είναι συνήθως **άσπρο με φαρδιά μανίκια** σαν εκείνο των τσολιάδων. Στα πόδια φορούν άσπρες καλτσοδέτες και **τσαρούχια**. Στη μέση φορούν ένα χοντρό μάλλινο ύφασμα, διπλωμένο πολλές φορές, όπου επάνω δένουν τα **μεγάλα και βαριά κουδούνια**. Στο κεφάλι φορούν **ειδική μάσκα, από προβιά ζώου**, τη λεγόμενη **“φουλίνα”**. Η μάσκα αυτή είναι άσπρη ή μαύρη και έχει τρία ανοίγματα, δύο στα μάτια και ένα στο στόμα. Στα χέρια κρατούν ένα ξύλινο κυρτό σπαθί που συμπληρώνει τη φορεσιά του κάθε **“Μπαμπαλιούρη”**.

Έτοιμα πλέον τα **“Μπαμπαλιούρια”** περιμένουν να τελειώσει η Θεία Λειτουργία για να ξεχυθούν στους δρόμους. Μαζί τους είναι πάντα ο **“αδελφογύρτης”** ο οποίος κρατάει έναν **κουμπαρά** και μαζεύει τα χρήματα που προσφέρει ο κόσμος. Πριν ακόμη τελειώσει η Πρωτοχρονιάτικη Θεία Λειτουργία οι **“Μπαμπαλιούρηδες”** έχουν πάρει θέση έξω από τις τρεις ενορίες του χωριού.

Βγαίνοντας ο κόσμος από την εκκλησία τους συναντά και αιφνιδιάζεται αφού περνούν το

σπαθί στη μέση τους και δεν αφήνουν κανέναν να περάσει αν δεν βάλει χρήματα επάνω σ' αυτό. Μόλις βάλουν τα χρήματα τα παίρνει ο αδελφογύρτης και τους εύχεται **Καλή Χρονιά**. Μετά τις εκκλησίες τα “Μπαμπαλιούρια” πηγαίνουν στην πλατεία, και με το δυνατό θόρυβο που προκαλούν τα κουδούνια τους, **τραβούν την προσοχή** των ντόπιων και ξένων επισκεπτών. Φεύγοντας από εκεί, περνούν από τα καφενεία και τις καφετέριες του χωριού και έπειτα ξεχύνονται στους δρόμους μέχρι αργά το βράδυ. Αυτό το έθιμο έχει σαν σκοπό να διώξει τα κακά πνεύματα, και να είναι ήσυχη και χαρούμενη η καινούρια χρονιά.

Το έθιμο της Καμήλας .

Κάθε χρόνο, την παραμονή της Πρωτοχρονιάς τα μέλη του πολιτιστικού συλλόγου ‘**Καβακλή**’ των Κουφαλιών Θεσσαλονίκης ξεχύνονται στους δρόμους της πόλης. Δεν λένε όμως τα κάλαντα, αλλά μεταμφιέζονται σε καμήλες και φωνάζουν δυνατά διάφορα συνθήματα. Σκοπός τους είναι να παραπλανήσουν τους στρατιώτες του Ηρώδη που ψάχνουν να βρουν το νεογέννητο Ιησού, ώστε να μην μπορέσουν να τον σκοτώσουν.

Τα Ρουγκάτσια , Θράκη

Ανήμερα τα Χριστούγεννα τα παλικάρια του κάθε χωριού χωρίζονταν σε **μικρές ομάδες** και γύριζαν όλα τα σπίτια. Την κάθε ομάδα την αποτελούσαν **τέσσερα** άτομα. Στο δρόμο λέγανε τραγούδια του δρόμου και μέσα στο σπίτι το: «*Σαράντα μέρις έχουμι Χριστό που καρτερούμε...*»

Τα **Ρουγκάτσια**, δηλαδή οι **παρέες** των παλικαριών, όταν έμπαιναν στο σπίτι κάθονταν, όπου τους έβαζαν οι νοικοκυραίοι, και τραγουδούσαν εναλλάξ δυο-δυο το παραπάνω τραγούδι. Κι αυτό για να “ξεκουράζουν” τη φωνή τους. Γιατί το τραγούδι ήταν πολύ μεγάλο, χωρίς ενδιάμεσα “ξεκουράσματα”, και θα δυσκολεύονταν να τα βγάλουν πέρα. Εξάλλου έπρεπε να **τραγουδήσουν σε πολλά σπίτια** και μέχρι αργά το βράδυ της μέρας των Χριστουγέννων. Όταν θα ’ρχονταν τα Ρουγκάτσια στο σπίτι έπρεπε όλα τα μέλη της οικογένειας να βρίσκονται εκεί. Σπίτι κλειστό τα Ρουγκάτσια δεν έπρεπε να βρουν. Το ’χανε σε κακό. Κάθονταν, τραγουδούσαν, έπαιρναν το κέρασμά τους, το φιλοδώρημά τους (χρήματα) και φεύγανε για άλλο σπίτι.

«Κόλιντα Μπάμπω», Πέλλα

Οι κάτοικοι της περιοχής το βράδυ της 23^{ης} Δεκεμβρίου ανάβουν φωτιές, φωνάζοντας «Κόλιντα Μπάμπω» που σημαίνει «σφάζουν, γιαγιά». Αυτό είναι ένα έθιμο που αναπαριστά την σφαγή των αρσενικών νηπίων από τον Ηρώδη. Έτσι η φωτιά ενημερώνει τους κατοίκους να προφυλαχθούν όχι μόνο από τον βασιλιά, αλλά και από τα κακά που ίσως φέρνει ο καινούριος χρόνος.

Ταΐζοντας την βρύση , Κεντρική Ελλάδα

Στην κεντρική Ελλάδα, παλαιότερα, οι νέες κοπέλες ξεκινούσαν αμίλητες το βράδυ της παραμονής των Χριστουγέννων και συγκεντρώνονταν στην πιο κοντινή βρύση του χωριού, για να την αλείψουν με βούτυρο και μέλι προτού πάρουν νερό. Το «τάισμα» της βρύσης γινόταν για να τρέχει η ευτυχία στο σπίτι τους σαν το νερό και να είναι η ζωή γλυκιά σαν το μέλι. Στην συνέχεια, γέμιζαν τις στάμνες τους με το νερό και επέστρεφαν στα σπίτια τους χωρίς να πουν λέξη, εξ' ου και η παράδοση του «αμίλητου νερού».

Οι κολόνιες , Επτάνησα

Από τα Επτάνησα προέρχεται το ευδιαστό αυτό έθιμο, σύμφωνα με το οποίο, οι νέοι κατεβαίνουν στους δρόμους την παραμονή της Πρωτοχρονιάς και ραντίζουν ο ένας τον άλλον με κολόνια και εύχονται «καλή αποκοπή», να αποχωριστούν δηλαδή με το καλό τον παλιό χρόνο. Οι στίχοι της Πρωτοχρονιάτικης καντάδας, την οποία παίζουν οι φιλαρμονικές στους δρόμους των νησιών λένε "Πάλιν ακούσατε άρχοντες πάλι να σας ειπούμε/ ότι και άύριον εστί ανάγκη να χαρούμε/ και να πανηγυρίζουμε Περιτομήν Κυρίου/ την εορτή του Μάκαρος Μεγάλου Βασιλείου".

2.18.3 Τα Θεοφάνεια.

Τα **Θεοφάνια** (ή *Θεοφάνεια*) είναι μεγάλη ετήσια χριστιανική εορτή της ανάμνησης της Βάπτισης του Ιησού Χριστού στον Ιορδάνη ποταμό από τον Άγιο Ιωάννη τον Βαπτιστή.

Εορτάζεται στις **6 Ιανουαρίου** και είναι η τρίτη και τελευταία εορτή του Δωδεκαημέρου (εορτών των Χριστουγέννων). Το όνομα προκύπτει από την φανέρωση των τριών προσώπων της Αγίας Τριάδας που συνέβη σύμφωνα με τρεις σχετικές ευαγγελικές περικοπές. Η εορτή των Θεοφανίων λέγεται επίσης και **Επιφάνια** και **Φώτα** (ή *Εορτή των Φώτων*). Σε αυτή την εορτή γιορτάζουν τα ονόματα Φωτεινή, Ουρανία, Ιορδάνης, Θεοφάνης και Θεοχάρης.

Ως κύρια έθιμα (ελληνικά) των Θεοφανίων θεωρούνται τα:

- Κάλαντα Φώτων που λένε τα παιδιά τη παραμονή της εορτής. Από τα κάλαντα αυτά μόνο το «κάλαντο» που λέγεται στη Πάτμο θεωρείται εξ ολοκλήρου θεολογικό απαλλαγμένο από κάθε άλλη επιρροή.
- **Η ανέλκυση του Σταυρού (το "πιάσιμο του Σταυρού") από κολυμβητές**, τους Βουτηχτάδες. Αυτός που πιάνει το Σταυρό αφού πρώτα το φιλήσει το περιφέρει στις οικίες και λαμβάνει πλούσια δώρα.
- **Ο Αγιασμός των οικιών από τους ιερείς,**
- **Το "Πλύσιμο" των εικόνων) και**
- **Ο χορός των καλικάντζαρων.**

Ενώ ως επίσημες τελετές των Θεοφανίων θεωρούνται οι παρακάτω:

- **Μέγας Αγιασμός** (Θρησκευτική τελετή που λαμβάνει χώρα εντός των Εκκλησιών).
- **Κατάδυση του Τιμίου Σταυρού** (Θρησκευτική τελετή που ακολουθεί του Μεγάλου Αγιασμού και γίνεται η κατάδυση του Σταυρού σε ακτή Θάλασσας, εντός λιμένων, όχθες ποταμών ή λιμνών και στην ανάγκη σε δεξαμενές νερού όπως στην Αθήνα
- **Επίσημη κατάδυση του Σταυρού:** Πολιτειακή, Πολιτική και Θρησκευτική (Αρχιερατική) εορτή της επίσημης κατάδυσης του Σταυρού όπου παρίστανται οι Αρχές της Χώρας. Από τις αρχές του 1900 επίσημη κατάδυση ορίστηκε να γίνεται στον Πειραιά έναντι της παλαιάς βασιλικής αποβάθρας ή του παλιού Δημαρχείου, σήμερα μπροστά από τον Ναό του Αγίου Σπυρίδωνα. Παρόμοιες τελετές γίνονται σε όλους τους Νομούς της Χώρας.

Από προπολεμικά απαγορεύτηκε στον Πειραιά η ανέλκυση του Σταυρού από βουτηχτές, μετά από θανάσιμη συμπλοκή αμφοτέρων κολυμβητών, σήμερα αυτή γίνεται με κορδέλα που φέρει ο Σταυρός.

Τα Ραγκουτσάρια (Καστοριά)

Μέσ' την καρδιά του χειμώνα και κατά τη διάρκεια των τελευταίων ωρών του δωδεκαήμερου, η πόλη της Καστοριάς παραδίνεται σ' ένα μοναδικό τριήμερο γλέντι χαράς και ξεφαντώματος, που γεννιέται αυθόρμητα μέσα στις αμέτρητες παρέες των μικρών και

μεγάλων που παίρνουν μέρος. Στις 6, 7 και 8 Ιανουαρίου, οι δρόμοι και τα σοκάκια της πόλης σφύζουν από τις συντροφίες των ραγκουτσάρηδων (μεταμφιεσμένων), που χαίρονται, γλεντούν

και
χορεύουν
στο
ρυθμό της
ξεγνοιασι
άς,
σκορπώντ
ας
ολόγυρα

χαρά και κέφι.

Όλοι οι κάτοικοι της πόλης παραδίνονται σ' ένα ξεχωριστό Διονυσιακό ξεφάντωμα, με τη συνοδεία των λαϊκών οργάνων που παινίζουν όλα τα παραδοσιακά μουσικά ακούσματα της περιοχής. Πρόκειται για πανάρχαιες συνήθειες, η προέλευση των οποίων χάνεται μέσα στο χρόνο.

Παρά τις δυσκολίες που συνάντησαν σε μια μακροχρόνια διαδρομή, πολλά από τα στοιχεία αυτών των λατρευτικών εκδηλώσεων, που είναι γνωστές από τα ελληνορωμαϊκά χρόνια, κατάφεραν να διατηρηθούν και να φτάσουν μέσω του Βυζαντίου και της Τουρκοκρατίας έως τις μέρες μας.

Στην **Νέα Καρβάλη**, ανατολικά της Καβάλας, κάθε χρόνο την παραμονή των Θεοφανείων αναβιώνουν τα «**Σάγια**», ένα έθιμο που τηρούνταν σε όλη την Καππαδοκία, όπου οι κάτοικοι τραγουδούν και χορεύουν γύρω από τη φωτιά

Το «**γιάλα - γιάλα**» αναβιώνει στην **Ερμιόνη της Αργολίδας** πάνω από **50 χρόνια**, όπως και στο **Πόρτο Χέλι** και την **Κοιλιάδα**. *Τα ξημερώματα των Φώτων, τα αγόρια που πρόκειται τη νέα χρονιά να παρουσιαστούν στο στρατό, συγκεντρώνονται, γευματίζουν όλοι μαζί και έπειτα γυρνούν σε όλα τα σπίτια της περιοχής από σοκάκι σε σοκάκι, φορώντας παραδοσιακές ναυτικές φορεσιές και τραγουδώντας το «γιάλα - γιάλα».*

.Στην **Γαλάτιστα Χαλκιδικής** ένα έθιμο αναβιώνει αδιαλείπτως από τα τέλη του 19ου αιώνα. Τότε, κάποιος ερωτευμένος προκειμένου να απαγάγει την αγαπημένη του κάτω από τα μάτια του Τούρκου επιτρόπου, σκαρφίστηκε ένα μοναδικό κόλπο. Έστησε ένα γλέντι στο χωριό και παράλληλα έφτιαξε το ομοίωμα μιας καμήλας μέσα στο οποίο κρύφτηκε ο ίδιος και οι απαγωγείς φίλοι του που μπήκαν στο σπίτι, έκλεψαν την κοπέλα και την φυγάδευσαν κάτω από το ομοίωμα της καμήλας. Σήμερα, το έθιμο αναβιώνει με το ομοίωμα της καμήλας να γυρνά στο χωριό και με 6 άνδρες να κρύβονται από κάτω χορεύοντας και τραγουδώντας.

Πλούσια σε έθιμα των Φώτων, η **Χαλκιδική** αναβιώνει το έθιμο των φούταρων στον **Άγιο Πρόδρομο**. Την παραμονή των Φώτων, **κάποια παλικάρια, οι φούταροι, λένε τα κάλαντα**

και αντί για χρήματα, οι νοικοκύρηδες τους δίνουν κρέας και λουκάνικα. Την ημέρα του Αϊ Γιαννιού, οι φούταροι χορεύουν στην πλατεία του χωριού. Όταν κάνουν διάλειμμα και βγαίνουν από τον κύκλο του χορού, αρπάζουν ένα ρόπαλο και μόλις ξαναπαίρνουν στο χορό, πετούν τα ρόπαλα ψηλά και σφυρίζουν για να σηματοδοτήσουν το τέλος των γιορτών.

2.18.4 Οι Απόκριες.

Απόκριες ονομάζονται οι τρεις εβδομάδες πριν από τη Μεγάλη Σαρακοστή. Ταυτίζονται με την περίοδο του Τριωδίου, μια κινητή περίοδο στην Ορθόδοξη Χριστιανική παράδοση από την Κυριακή του **Τελώνου** και του **Φαρισαίου** μέχρι την Κυριακή της **Τυροφάγου** ή **Τυρινής**. Η πρώτη εβδομάδα των Αποκριών που τελειώνει την Κυριακή του **Ασώτου**, λέγεται και **Προφωνή**, επειδή παλιά προφονούσαν, δηλαδή διαλαλούσαν ότι άρχιζαν οι Απόκριες. Η δεύτερη εβδομάδα λέγεται **Κρεατινή** ή της Κρεοφάγου, επειδή έτρωγαν κρέας και δεν νήστευαν ούτε την Τετάρτη ή την Παρασκευή. Η εβδομάδα αυτή γιορτάζεται με γλέντια και φαγοπότια χωρίς κανένα θρησκευτικό περιορισμό. Η Κυριακή της εβδομάδας αυτής, η Κυριακή της Απόκρεω -και συνεκδοχικά ολόκληρη η περίοδος από την είσοδο του Τριωδίου μέχρι την Καθαρά Δευτέρα ονομάστηκε έτσι, επειδή συνηθίζεται να μην τρώνε κρέας οι Χριστιανοί, δηλαδή «να απέχουν από το κρέας». Η τρίτη εβδομάδα λέγεται **Τυρινή** ή της Τυροφάγου, επειδή έτρωγαν γαλακτοκομικά προϊόντα σαν ενδιάμεση κατάσταση μεταξύ κρεοφαγίας και νηστείας, για να προετοιμαστούν σιγά - σιγά για τη νηστεία της Σαρακοστής. Ανάλογη με την ελληνική λέξη Αποκριά είναι και η λατινική λέξη Καρναβάλι (*Carneval, Carnevale*, από τις λέξεις *Carne=κρέας* και *Vale=περνάει*)

Απόκριες στην Ελλάδα .

Τις μέρες αυτές γίνεται το έθιμο του γλεντιού, της ψυχαγωγίας και του «μασκαρέματος», της μεταμφίεσης, που έχει παραμείνει από παλιές γιορτές της ρωμαϊκής εποχής, τις γιορτές αφιερωμένες στην έκπτωση του θεού Σατούρνους από τον Ήλιο τα Κρόνια «Λουπερκάλια» και «Σατουρνάλια» και από τις αρχαιότερες «Διονυσιακές γιορτές» των Ελλήνων, όπου οι άνθρωποι μεταμφιέζονταν, χόρευαν, τραγουδούσαν πίνοντας κρασί και το κέφι έφτανε στο κατακόρυφο προς τιμή του Διόνυσου.

Παλιότερα το καρναβάλι γινόταν παντού στην Ελλάδα με μασκαράτες ομαδικές, χορούς, γλέντια, σάτιρα και διάφορα ιδιαίτερα έθιμα σε κάθε μέρος. Ήταν ευκαιρία για ξεφάντωμα, κρασί και χίλια δυο πειράγματα. Μεγαλύτερα κέντρα τέτοιου ξεφαντώματος ήταν, όπως και σήμερα, η Πάτρα με το περιβόητο Πατρινό καρναβάλι, που έχει τις ρίζες του στις αρχές του 19ου αιώνα, η Ξάνθη με το ξακουστό πλέον Ξανθιώτικο Καρναβάλι, που γίνεται πόλος έλξης αφού έχει το μεγαλύτερο καρναβάλι των Βαλκανίων με πολλά λαογραφικά στοιχεία, η Πλάκα των Αθηνών, και η Θήβα με τον περίφημο «**βλάχικο γάμο**» της. Στη Θήβα γίνεται και σήμερα ο «βλάχικος γάμος» που αρχίζει από την Τσικνοπέμπτη και αποτελείται από το προξενιό, το γάμο δυο νέων και τελειώνει με την πορεία των προικιών της νύφης και το γλέντι των συμπεθερών. Όλες αυτές οι διαδικασίες είναι γεμάτες από σατυρική αθυροστομία, κέφι, γλέντι και χορό. Στην Πάτρα γίνεται το μεγαλύτερο καρναβάλι της Ελλάδας με διάρκεια δύο μηνών και τη τελευταία Κυριακή της αποκριάς γίνεται παρέλαση αρμάτων με επικεφαλής το ομοίωμα του θεού της αποκριάς του «Καρνάβαλου» και ακολουθία διάφορων άλλων έξυπνων μασκαρεμάτων, με τη συμμετοχή 40.000 καρναβαλιστών, και πλήθους επισκεπτών ενώ το κέφι δίνει και παίρνει. Στην Κοζάνη γίνεται το έθιμο του φανού, κατά το οποίο φωτιές και υπαίθρια γλέντια στήνονται σε διάφορες γειτονιές της πόλης. Ένα από τα πιο φημισμένα παραδοσιακά καρναβάλια στον ελλαδικό χώρο είναι και οι "Μπούλες" στη Νάουσα Ημαθίας. Το έθιμο έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα και πιθανότατα έχει σχέση με τελετές φυλετικής μύησης όπως η τελετή ενηλικίωσης κατά την οποία *ο νέος, ντυμένος με γυναικεία ρούχα και οδηγούμενος από ανύπανδρους άντρες της φυλής, θα μνηθεί με τη σειρά του στα μυστικά της, θα αποβάλλει τη γυναικεία ενδυμασία και θα μεταμορφωθεί σε άνδρα.* Σήμερα μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι στη μακραίωνη ιστορία του το έθιμο μεταπλάθει και παράλληλα ενσωματώνει στα επί μέρους στοιχεία του, την τοπική παράδοση, τους μύθους, τους θρύλους, τα τραγούδια και τους ηρωικούς αγώνες της Νάουσας.

Στην Πλάκα, καθώς και σ' όλα γενικά μέρη, γυρνούν στους δρόμους οι άνθρωποι μεταμφιεσμένοι, μικροί και μεγάλοι, μπαίνουν στα κέντρα, πίνουν, χορεύουν, πειράζονται και γλεντούν. Τα τελευταία χρόνια το Καρναβάλι του Μοσχάτου καταλαμβάνει τη πρώτη θέση μεταξύ των δήμων του λεκανοπεδίου Αττικής.

Τα έθιμα των Απόκρεων στην Ελλάδα.

Πλέκοντας κορδέλες στο Γαϊτανάκι!

Από τα πιο γνωστά πανελλαδικά έθιμα, που διατηρούνται αυτούσια ως τις μέρες μας, είναι το γαϊτανάκι. Το γαϊτανάκι είναι ένας χορός που δένει απόλυτα με το χρώμα και το κέφι της απόκριας.

Δεκατρία άτομα χρειάζονται γι' αυτόν το χορό. Ο ένας κρατά ένα μεγάλο στύλο στο κέντρο, από την κορυφή του οποίου κρέμονται 12 μακριές κορδέλες, διαφορετικού χρώματος η καθεμιά. Οι κορδέλες αυτές λέγονται γαϊτάνια και δίνουν το όνομά τους στο έθιμο. Οι υπόλοιποι δώδεκα χορευτές κρατούν από ένα γαϊτάνι και χορεύουν σε ζευγάρια. Καθώς κινούνται γύρω από το στύλο, κάθε χορευτής εναλλάσσεται με το ταίρι του κι έτσι πλέκουν τις κορδέλες πάνω του δημιουργώντας χρωματιστούς συνδυασμούς. Όταν πια οι κορδέλες τυλιχτούν στο στύλο και οι χορευτές χορεύουν όλο και πιο κοντά σε αυτόν, τότε ο χορός τελειώνει και το στολισμένο γαϊτανάκι μένει να θυμίζει το αποκριάτικο πνεύμα.

Το κάψιμο του Τζάρου στην Ξάνθη

Το έθιμο αυτό το έφεραν οι πρόσφυγες από το **Σαμακόβ** της Ανατολικής Θράκης και αναβιώνει κάθε χρόνο από τους κατοίκους του συνοικισμού, ο οποίος βρίσκεται στη γέφυρα του ποταμού **Κόσυνθου**. Ο **Τζάρος** ή **Τζάρους**, σύμφωνα με την τοπική παράδοση, ήταν ένα κατασκευασμένο ανθρώπινο ομοίωμα τοποθετημένο πάνω σε ένα σωρό από πουρνάρια.

Την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς καιγόταν σε κέντρο αλάνας, πλατείας ή σε υψώματα για να μην έχουν το καλοκαίρι ψύλλους. Η ονομασία «**Τζάρος**» προήλθε από τον ιδιόρρυθμο ήχο που δημιουργούσε η καύση του θάμνου «τζ,τζ,τζ...». Μετά την ολοκλήρωση του εθίμου, ακολουθεί ένα φαντασμαγορικό θέαμα με πυροτεχνήματα.

Οι Μπουμπούνες της Καστοριάς!

Την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς, στις πλατείες της Καστοριάς και στα χωριά στήνονται μεγάλες φωτιές, τηρώντας ένα προχριστιανικό έθιμο που ακούει στο όνομα **Μπουμπούνες**.

Οι μεγαλύτερες μπουμπούνες είναι της πλατείας **Ντουλτσού**, της γειτονιάς του **Απόζαρι**, της πλατείας Ομονοίας και της γειτονιάς του παλαιού Νοσοκομείου. Γύρω από την αναμμένη μπουμπούνα, οι παρευρισκόμενοι πίνουν και γεύονται εδέσματα της μέρας της Αποκριάς, που καταναλώνονται εν όψει της Καθαράς Δευτέρας. Λαϊκές ορχήστρες παίζουν τοπικούς

παραδοσιακούς σκοπούς και ακολουθεί χορός μέχρι να σβήσει η μπουμπούνα και να πάρει μαζί της τα κακά πνεύματα, ώστε ο εξαγνισμός της Σαρακοστής να ξεκινήσει χωρίς αυτά.

Στα σπίτια, οι νοικοκυραίοι τηρούν το έθιμο του “**Χάσκαρη**”. Είναι ένα συμβολικό έθιμο που πραγματοποιείται στα σπίτια της Καστοριάς επίσης την τελευταία Κυριακή της αποκριάς. Μετά το βραδινό φαγητό διασκεδάζουν όλοι με τις προσπάθειες που καταβάλουν όλα τα μέλη της οικογένειας για να “πιάσουν” με το στόμα ολάνοιχτο το βρασμένο αυγό που τους προσφέρεται με τη βοήθεια ενός ξύλινου ραβδιού και μιας κλωστής στην οποία δένεται το αυγό. Ο συμβολισμός του χάσκαρη έχει να κάνει με τη σαρακοστή. Με αυγό κλείνει το στόμα για την νηστεία, με αυγό ανοίγει ξανά το βράδυ της ανάστασης.

Ο “Φανός” της Κοζάνης

Η κοζανίτικη Αποκριά είναι το πιο γνήσιο, λαϊκό και αυθεντικό έθιμο της πόλης. Ένα ζωντανό έθιμο που στηρίζεται στην αυθόρμητη συμμετοχή των κατοίκων, αναβιώνοντας μια παράδοση, οι ρίζες της οποίας χάνονται στα βάθη του χρόνου. Γλέντι και ξεφάντωμα με φαγητό, κρασί, χορό, τραγούδι και αθυροστομία χωρίς όρια είναι τα χαρακτηριστικά των εκδηλώσεων.

«**Οι Φανοί**» είναι μεγάλες φωτιές που ανάβουν στις διάφορες γειτονιές της Κοζάνης και οι ντόπιοι τραγουδούν αποκριάτικα τραγούδια (στο τοπικό ιδίωμα), που σατιρίζουν καταστάσεις και πρόσωπα. Κατά τη διάρκεια της Αποκριάς, κάθε μέρα μια γειτονιά ανάβει τον δικό της «Φανό», ενώ το βράδυ της Κυριακής (της Μεγάλης Αποκριάς) ανάβουν όλοι οι «Φανοί» σ’ όλες τις γειτονιές και η πόλη ζει ένα ξέφρενο παραδοσιακό γλέντι ως το πρωί.

Σοχός

Οι «**Κουδουνοφόροι Τράγοι**» την περίοδο της Αποκριάς γεμίζουν τους δρόμους του **Σοχού**. Ομάδες μεταμφιεσμένων με μαύρες γιδοπροβιές, ζωσμένοι με τέσσερα ογκώδη σιδερένια κουδούνια, παρουσιάζονται από παντού, χοροπηδούν και σείουν τα κουδούνια τους ενώ τραγουδούν με γοερή φωνή.

Ο Καλόγερος στο Καλαμπάκι Δράμας

Την **Καθαρά Δευτέρα** στη **Δράμα** αναβιώνει ένα από τα πιο σημαντικά δρώμενα του ελληνικού ιστορικού χώρου, που οι ντόπιοι ονομάζουν «**Καλόγερο**». Οι ρίζες του ανάγονται σε πανάρχαιες τελετές, κατά τις οποίες οι άνθρωποι ζητούσαν από τις ανώτερες δυνάμεις να επενεργήσουν στη βλάστηση και να γονιμοποιήσουν τη γη. Στις μέρες μας, το έθιμο υπενθυμίζει και υπογραμμίζει την εξάρτηση του ανθρώπου από τη φύση. Ο Καλόγερος φορά δέρματα ζώων και μεταμφιέζεται σε ζώο ενώ στη μέση έχει δεμένα κουδούνια, ένα εκ των οποίων είναι σύμβολο γονιμότητας και επισκέπτεται μαζί με άλλους μεταμφιεσμένους όλα τα σπίτια του χωριού. Μετά τις επισκέψεις, ο «Καλόγερος» συνεχίζει με το μιμητικό όργωμα και τη σπορά των χωραφιών του χωριού, ενώ το αποκριατικό δρώμενο ολοκληρώνεται με τον εικονικό θάνατο και την ανάστασή του.

Το “Μπουρανί” του Τυρνάβου.

Στον **Τύρναβο** της **Λάρισας** αναβιώνει η γιορτή του **φαλλού** που συμβολίζει την αναπαραγωγή και τη γονιμότητα. Απομεινάρι των βακχικών εορτασμών είναι και το “**Μπουρανί**”. Την **Καθαρά Δευτέρα** οι ντόπιοι τιμούν το θεό της βλάστησης και της γονιμότητας πίνοντας, τραγουδώντας, χορεύοντας, κρατώντας ψεύτικους **φαλλούς** και τρώγοντας το “Μπουρανί”, το μυητικό έδεσμα! Το μπουρανί είναι μια αλάδωτη χορτόσουπα από τσουκνίδες και σπανάκι, την οποία φτιάχνουν οι άντρες στο δρόμο και την καταναλώνουν με συνοδεία άσεμνων τραγουδιών και τολμηρών χειρονομιών.

Γαλαξίδι, Αλευροπόλεμος.

Στο **Γαλαξίδι**, την **Καθαρή Δευτέρα** παίζουν «**αλευροπόλεμο**». Αυτό το έθιμο διατηρείται από το **1801**. Εκείνα τα χρόνια, παρόλο που το Γαλαξίδι τελούσε υπό την τουρκική κατοχή, όλοι οι κάτοικοι περίμεναν τις Αποκριές για να διασκεδάσουν και να χορέψουν σε κύκλους. Ένας κύκλος για τις γυναίκες, ένας για τους άντρες. Φορούσαν μάσκες ή απλώς έβαφαν τα πρόσωπά τους με κάρβουνο. Στη συνέχεια προστέθηκε το αλεύρι, το λουλάκι, το βερνίκι των παπουτσιών και η ώχρα. Στο μουντζούρωμα συμμετέχουν όλοι, ανεξαιρέτως ηλικίας.

Ο “βλάχικος γάμος” της Θήβας.

Κάθε **Καθαρή Δευτέρα** γίνεται αναπαράσταση του **Βλάχικου Γάμου**. Είναι ένα έθιμο που έχει τις ρίζες περίπου στο **1830**, μετά την απελευθέρωση των ορεινών περιοχών. Οι Βλάχοι, δηλαδή οι τσοπάνηδες από τη Μακεδονία, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τη Ρούμελη, εγκατέλειψαν τότε την άγονη γη τους και βρήκαν γόνιμο έδαφος νοτιότερα.

Η γιορτή ξεκινά την Τσικνοπέμπτη, συνεχίζεται την Κυριακή το απόγευμα με το χορό των συμπεθέρων και το προξενιό στην κεντρική πλατεία της πόλης. Την επόμενη γίνονται τα αρραβωνιάσματα του ζευγαριού, η παράδοση των προικιών, το ξύρισμα γαμπρού και το στόλισμα της νύφης.

Άλλες Αποκριάτικες Εκδηλώσεις.

- «**Του Κουτρούλη ο γάμος**» (Μεθώνη Πελοποννήσου)
- **Το έθιμο του καπετάνιου.** (Αμοργός)
- «**Κορδελάτοι και κουδουνάτοι.**» (Νάξος)
- «**Η τράτα** » (Σκόπελος)
- «**Αποκριάτικος Χορός**» (Τήνος)
- «**Λαϊκό Δικαστήριο Ανήθικων Πράξεων Την Καθαρή Δευτέρα**» (Κάρπαθος)
- «**Κηδεία Της Μάσκας**» (Ζάκυνθος)
- «**Το έθιμο του μπέη**» (Διδυμότειχο)
- «**Αναστενάρηδες, Μπαμπόγερος**» (Σέρρες)
- «**Μπούλες**» (Νάουσα Ημαθίας)
- «**Το στοιχειό της Χάρμυνας**» (Άμφισσα)
- «**Οι γέροι της Σκύρου**» (Σκύρος)
- «**Το έθιμο του Μακαρούνα**» (Κάρυστος)
- «**Η κρεμάλα**» (Μεσσήνη)
- «**Ο γάμος, Οι αρκουδιάρηδες, Λεράδες**» (Γέργερη Κρήτη)
- «**Η κυρά Σαρακοστή**» (Αρκαδία)

2.18.5 Τα Καρναβάλια.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω η λέξη καρναβάλι δεν είναι ελληνική αλλά ξένη και προέρχεται από το συνδυασμό των λέξεων **carne** που σημαίνει **κρέας** και την λέξη **vale** η οποία σημαίνει **περνώ**. Τα μεγαλύτερα ελληνικά καρναβάλια κατά κοινή ομολογία είναι τα εξής:

- **Πάτρινό Καρναβάλι** (Πάτρα)
- **Καρναβάλι Μοσχάτου, Νίκαιας, Ρέντη**, (Αττική)
- **Ξανθιώτικο Καρναβάλι** (Ξάνθη)
- **Κοζανίτικο Καρναβάλι** (Κοζάνη)
- **Καλαματιανό Καρναβάλι** (Καλαμάτα)
- **Τυρναβίτικο Καρναβάλι** (Τύρναβος)
- **Καρναβάλι Ρεθύμνου** (Ρέθυμνο)
- **Καρναβάλι Νάξου** (Νάξος)

2.18.6 Τα Κούλουμα και η Καθαρή Δευτέρα.

Με την ονομασία **κούλουμα** χαρακτηρίζεται ο υπαίθριος πανηγυρισμός της «Καθαρής Δευτέρας».

Η γιορτή αυτή είναι πανελλήνια και κατ' άλλους έχει αθηναϊκή καταγωγή, ενώ κατ' άλλους βυζαντινή. Στην Κωνσταντινούπολη γιορταζόταν έντονα από πλήθος κόσμου που συνέρρεε σε ένα από τους επτά λόφους της πόλης και συγκεκριμένα σ' εκείνο του ελληνικότατου οικισμού των «Ταταούλων».

Με την **Καθαρά Δευτέρα** ξεκινά η Σαρακοστή για την Ορθόδοξη εκκλησία, ενώ ταυτόχρονα σημάνει το τέλος των Απόκρεω. Η Καθαρά Δευτέρα ονομάστηκε έτσι γιατί οι Χριστιανοί "καθαρίζονταν" πνευματικά και σωματικά. Είναι μέρα νηστείας αλλά και μέρα αργίας για τους Χριστιανούς. Η νηστεία διαρκεί για **40** μέρες, όσες ήταν και οι μέρες νηστείας του Χριστού στην έρημο.

Η Καθαρά Δευτέρα εορτάζεται **48** ημέρες πριν την Κυριακή της Ανάστασης του Χριστού, το χριστιανικό Πάσχα.

Από παλιά η Καθαρή Δευτέρα, πέρασε στην συνείδηση του λαού, σαν μέρα καθαριού. Οι βυζαντινοί, την Καθαρή Δευτέρα την ονόμαζαν Απόθεση -Απόδοση, και τελούσαν δρώμενα. Τραγουδούσαν σχετικά άσματα, από τα οποία έχουν σωθεί μικρά μέρη μέχρι στις μέρες μας. «*Ίδε το έαρ το καλόν πάλιν επανατέλλει, φέρον υγείαν και χαρά και την ευημερίαν*». Το πέταγμα του χαρταετού, είναι ένα έθιμο μεταγενέστερο. Κούλουμα ονομάζεται η καθαροδευτεριάτικη έξοδος στην εξοχή και το πέταγμα του αετού. Οι χριστιανοί, παρέες παρέες βγαίνουν στην εξοχή, παίρνοντας μαζί τους νηστίσιμα φαγητά, και το ρίχνουν στην διασκέδαση και τον χορό. Τα κούλουμα από τόπο σε τόπο γιορτάζονται διαφορετικά, με διάφορες εκδηλώσεις. Παντού όμως επικρατεί κέφι, χορός και τραγούδι.

Για την ετυμολογία της λέξης κούλουμα υπάρχουν πολλές εκδοχές. Κατά τον **Νικόλαο Πολίτη**, πατέρα της ελληνικής λαογραφίας, η λέξη προέρχεται από το λατινικό *Cumulus* (κούμουλος) που σημαίνει **σωρός**, αφθονία αλλά και το τέλος. Εκφράζει δηλαδή το τέλος, τον επίλογο της Απόκριας. Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή προέρχεται από μια άλλη λατινική λέξη, την λέξη «*κόλουμα*» δηλαδή «*κολώνα*». Κι αυτό επειδή το πρώτο γλέντι της Καθαράς Δευτέρας στην Αθήνα, έγινε στους Στύλους του Ολυμπίου Διός.

Όποια όμως κι αν είναι η ρίζα της λέξης, απ' όπου κι αν προέρχεται, τα κούλουμα είναι μια καλή ευκαιρία για όλους να διασκεδάσουν κοντά στην φύση

2.18.7 Το Ελληνικό Πάσχα

Μπότιδες , Κέρκυρα

Στις 11 το πρωί τελείται η πρώτη Ανάσταση και μόλις τελειώνει η ακολουθία στη Μητρόπολη, χτυπούν οι καμπάνες των εκκλησιών και από τα σπίτια πετάνε στο δρόμο πήλινα δοχεία που λέγονται μπότιδες.

Λευκά Περιστέρια Στην Ζάκυνθο.

Λευκά περιστέρια στην Ζάκυνθο Το «ζακυνθινό μεγαλοβδόμαδο» είναι γεμάτο έθιμα που στο νησί αποκαλούνται «αντέτια». Από αυτά, ξεχωρίζουν τα άσπρα περιστέρια που αφήνει ο ιερέας κατά την Πρώτη Ανάσταση, ενώ οι νοικοκυρές ρίχνουν πήλινα κανάτια από τα μπαλκόνια, κατά τις προσταγές ενός εθίμου, αντίστοιχου με αυτό της Κέρκυρας. Το Ευαγγέλιο της Ανάστασης ψάλλεται με τον ιδιαίτερο «μουσικό» τρόπο της Επτανησιακής παράδοσης, ενώ η Αναστάσιμη ακολουθία πραγματοποιείται το βράδυ του Μεγάλου Σαββάτου μόνο στον Άγιο Μάρκο. Οι υπόλοιπες εκκλησίες αρκούνται στο χαρμόσυνο χτύπημα της καμπάνας και πραγματοποιούν την ακολουθία το πρωί της Κυριακής.

Ρουκετοπόλεμος , Βροντάδος

Από τα πιο γνωστά έθιμα, όπου γίνεται «μάχη» με παραδοσιακές «ρουκέτες» μεταξύ δύο εκκλησιών (Αγίου Μάρκου και Παναγίας Ερυθιανής) με στόχο η μία το καμπαναριό της

άλλης.

Το κάψιμο Του Ιούδα Στην Θράκη

Στις Μέτρες της Θράκης, τη Μεγάλη Πέμπτη συνηθίζεται τα παιδιά να φτιάχνουν το ομοίωμα του Ιούδα, το οποίο περιφέρουν στα σπίτια, ζητώντας κλαδιά για να τον κάψουν την επομένη ημέρα στον Επιτάφιο. Τη Μεγάλη Παρασκευή η πομπή του Επιταφίου φτάνει στο τέλος της έξω από ένα παρεκκλήσι, όπου εκεί βρίσκεται έτοιμη η φωτιά για να καεί ο

Ιούδας. Μόλις ο ιερέας ξεκινήσει να διαβάζει το σχετικό Ευαγγέλιο, ανάβουν τη φωτιά και ρίχνουν μέσα της το ομοίωμα, ενώ μόλις ολοκληρωθεί η καύση οι κάτοικοι συνηθίζουν να παίρνουν μια χούφτα από τη συγκεκριμένη στάχτη την οποία ρίχνουν στα μνήματα. Μπρρρ!

Μπουρλωτιέρηδες, Τυρός

Οι κάτοικοι του Τυρού Κυνουρίας τιμάνε τις τσακόνικες παραδόσεις τους, με τους Τσάκωνες

μπουρλωτιέρηδες να φωτίζουν τον ουρανό με εκατοντάδες πυροτεχνήματα τη στιγμή της Ανάστασης. Το κάψιμο του Ιούδα γίνεται πάνω σε ειδική σχεδία μέσα στη θάλασσα, συνοδεύει πυροτεχνημάτων.

«Του μαύρου νιου τ'αλώνι» Στη Χαλκιδική.

Στην... πολύπαθη **Ιερισσό**, ξεχωριστό χρώμα στις πασχαλινές εκδηλώσεις δίνει το έθιμο «Του μαύρου νιου τ' αλώνι» στους λόφους πάνω από την πόλη την Τρίτη του Πάσχα. Μετά την επιμνημόσυνη δέηση και την εκφώνηση του πανηγυρικού, οι γεροντότεροι αρχίζουν τον χορό. Στην συνέχεια συνοδεύουν και οι υπόλοιποι κάτοικοι, οι οποίοι τραγουδούν και χορεύουν όλα τα Πασχαλινά τραγούδια, ενώ τελειώνουν με τον «*Καγκέλευτο*» χορό, που είναι η αναπαράσταση της σφαγής **400** Ιερισσιωτών από τους Τούρκους, κατά την επανάσταση του **1821**. Ο χορός περνά κάτω από δάφνηνη αψίδα όπου υπάρχουν δύο νεαροί με υψωμένα σπαθιά και στη μέση του τραγουδιού «διπλώνεται» στα δύο με τους χορευτές να περνούν ο

ένας απέναντι από τον άλλο για τον τελευταίο χαιρετισμό. Κατά την διάρκεια της γιορτής μοιράζεται, καφές που βράζει σε μεγάλο καζάνι («ζωγραφίτικος»), τσουρέκια και αυγά.

Αερόστατα Λεωνίδιο

Ένα ακόμη πολύ φαντασμαγορικό έθιμο στο Λεωνίδιο Κυνουρίας. Την Ανάσταση μόλις ακουστεί το «Χριστός Ανέστη» δεκάδες «αερόστατα» πετάνε προς τον ουρανό, με το θέαμα

να γίνεται ακόμη πιο εντυπωσιακό όταν παίρνουν φωτιά κατά τη διάρκεια της πτήσης.

Χαλκούνια Αγρινίου

Λαμβάνει χώρα κάθε χρόνο το βράδυ της Μεγάλης Παρασκευής. Έχει τις ρίζες του στην εποχή της Τουρκοκρατίας και είναι ένα από τα χαρακτηριστικότερα πασχαλινά έθιμα της Ελλάδας.

Τα **χαλκούνια** είναι αυτοσχέδιες εκρηκτικές κατασκευές που αποτελούνται από έναν μεγάλο κύλινδρο γεμάτο με ένα μείγμα μπαρουτιού και ένα φυτίλι στο άκρο. Η ιστορία τους χάνεται στα χρόνια της Τουρκοκρατίας όταν οι Αγρινιώτες τα άναβαν κατά την περιφορά του Επιταφίου για να απομακρύνουν τους αλλόθρησκους. Συνέχισαν όμως να τα κατασκευάζουν

και μετά την απελευθέρωση της χώρας, στα πλαίσια τώρα ενός "πολέμου" που λάμβανε χώρα ανάμεσα σε 2 κυρίως ομάδες. Τη μια ομάδα αποτελούσαν οι ενορίες Αγίου Χριστοφόρου, **Αγίας Τριάδας** και **Αγίου Γεωργίου** και την άλλη οι ενορίες Αγίου Δημητρίου και Παναγίας. Οι επιτάφιοι από όλα τα σημεία της πόλης συναντώνταν στο κέντρο της και εκεί άρχιζε ο χαλκονοπόλεμος.

Το έθιμο της Κούνιας , Κύθνος

Η Πασχαλιά εξελίσσεται με παραδοσιακούς χορούς και τραγούδια με το **έθιμο της “Κούνιας” στην Κύθνο** να κερδίζει το ενδιαφέρον ντόπιων και ξένων, αλλά περισσότερο εκείνων που θέλουν να δείξουν την αγάπη τους σε κάποια νέα ή νέο του νησιού. Στην κεντρική πλατεία στήνεται μια μεγάλη ξύλινη κούνια,

στην οποία κουνιούνται αγόρια και κορίτσια ντυμένα με παραδοσιακές στολές. Σύμφωνα, λοιπόν, με το έθιμο, όποιος αποφασίσει να κουνήσει κάποιον, ουσιαστικά αναλαμβάνει δέσμευση ενώπιον Θεού και ανθρώπων, να τον παντρευτεί και να αφοσιωθεί στην κοινή τους ζωή και στη δημιουργία οικογένειας.

Ναύπακτος

Το βράδυ της **Μ. Παρασκευής**, πλήθος κόσμου, ντόπιοι και επισκέπτες, ακολουθούν την περιφορά του Επιταφίου, σχηματίζοντας πομπές, οι οποίες διέρχονται από το λιμάνι, όπου είναι αναμμένες δάδες ειδικά τοποθετημένες στις τάπες του Κάστρου, γύρω από το λιμάνι.

Στο μέσον της εισόδου του λιμανιού οι δάδες σχηματίζουν μεγάλο σταυρό, που φωταγωγεί ολόκληρο το λιμάνι παρουσιάζοντας μία φαντασμαγορική εικόνα. Το έθιμο συνδυάζει τη θρησκευτική μυσταγωγία με την ηρωική προσπάθεια του μπουρλοτιέρη **Ανεμογιάννη** να πυρπολήσει τη τουρκική ναυαρχίδα στο χώρο αυτό.

2.18.9 Η Πρωτομαγιά.

Πρωτομαγιά ονομάζεται η πρώτη μέρα του Μαΐου, η οποία είναι μέρα αργίας (η Πρωτομαγιά δεν είναι αργία, για το εργατικό κίνημα είναι απεργία) για πολλές χώρες του κόσμου. Τις περισσότερες φορές η Πρωτομαγιά είναι συνώνυμη με την Παγκόσμια Μέρα των Εργατών (Εργατική Πρωτομαγιά), την ημέρα δηλαδή που τιμώνται οι αγώνες του εργατικού κινήματος.

Ο εορτασμός όμως της Πρωτομαγιάς, έχει τις ρίζες του στις παγανιστικές εορτές του παρελθόντος. Πολλά από τα αρχαία έθιμα έχουν επιβιώσει μέχρι και σήμερα. Η σημασία της ημέρας της Πρωτομαγιάς για τους αρχαίους λαούς οφείλεται στο γεγονός πως ημερολογιακά (για το βόρειο ημισφαίριο) η πρώτη ημέρα του Μαΐου βρίσκεται ανάμεσα στην Εαρινή Ισημερία και το Θερινό Ηλιοστάσιο, τοποθετείται δηλαδή στην αρχή της άνοιξης.

Οι πρώτοι εορτασμοί της Πρωτομαγιάς ξεκίνησαν στην προ-χριστιανική Ευρώπη με γιορτές όπως το κέλτικο Μπελτέιν και την εωσφορική γιορτή της Νύχτας του Walpurgis στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη και γίνονται μέχρι σήμερα . Με τον εκχριστιανισμό όμως της Ευρώπης, πολλές από αυτές τις γιορτές είτε απαγορεύτηκαν, είτε έλαβαν χριστιανικό χαρακτήρα. Έτσι, ο εορτασμός της Πρωτομαγιάς έχασε τον θρησκευτικό του νόημα. Σήμερα, σε πολλές περιοχές της Ευρώπης επιβιώνουν έθιμα αυτής της εποχής όπως ο χορός γύρω από το Γαϊτανάκι. Σήμερα πολλές νεο-παγανιστικές ομάδες προσπαθούν να αναβιώσουν ανάλογα αρχαία έθιμα της Πρωτομαγιάς.

Για πολλές προ-χριστιανικές παγανιστικές κοινωνίες της Ευρώπης η Πρωτομαγιά εορτάζοταν ως η πρώτη ημέρα του καλοκαιριού. Έτσι το Θερινό Ηλιοστάσιο στις 21 Ιουνίου συνέπιπτε με τη μέση του καλοκαιριού.

Ο Μάιος, σύμφωνα με την παράδοση, πήρε το όνομά του από τη ρωμαϊκή θεότητα Maia (Μάγια), η οποία ονομάστηκε έτσι από την ελληνική λέξη Μαία που σημαίνει τροφός και μητέρα.

Η Μάγια ταυτίστηκε με την Ατλαντίδα νύμφη Μαία, τη μητέρα του Ερμή στον οποίο αφιερώθηκε ο μήνας Μάιος.

Ο Μάιος είναι ο 5ος μήνας του χρόνου, ο οποίος αντιστοιχεί στον αρχαίο μήνα Θωαργηλίωνα που γιορταζόταν με τα περίφημα Ανθεοφόρια. Ήταν αφιερωμένος στη θεά της γεωργίας Δήμητρα και την κόρη της Περσεφόνη, που τον μήνα αυτόν βγαίνει από τον Άδη κι έρχεται στη γη. Γιορτές γίνονταν και στην αρχαία Ρώμη που τις έλεγαν "ροσύλλια" τις οποίες διατήρησαν και οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες.

Έθιμα Πρωτομαγιάς.

Το πρωτομαγιάτικο στεφάνι.

Ένα από τα πιο γνωστά έθιμα που εξακολουθεί να μας συνδέει με την παραδοσιακή Πρωτομαγιά, μια γιορτή της άνοιξης και της φύσης με πανάρχαιες ρίζες, είναι το πρωτομαγιάτικο στεφάνι.

Στα Δωδεκάνησα, μαζεύουν ένα λουλούδι που το λένε "ανοιχτομάτη" και πιστεύουν πως όποιος το έχει είναι πάντα γερός και τυχερός.

Σε νησιά του Αιγαίου την Πρωτομαγιά, τα κορίτσια σηκώνονταν την αυγή και έπαιρναν μαζί τους τα λουλούδια, που είχαν μαζέψει από την παραμονή και πήγαιναν στα πηγάδια να φέρουν το «αμίλητο νερό» (αμίλητο γιατί το κουβαλούσαν χωρίς να μιλούν). Όταν το έφερναν στο σπίτι, πλένονταν όλοι με αυτό.

Στην Αγιάσο της Λέσβου, φτιάχνουν στεφάνια από όλα τα λουλούδια και βάζουν μέσα "δαιμοναριά", άγριο χόρτο με πλατιά φύλλα και κίτρινα λουλούδια για να δαιμονίζονται οι γαμπροί.

Στη Σέριφο, από το βράδυ της παραμονής, κρεμούν στην πόρτα ένα στεφάνι από λουλούδια τσουκνίδες, κριθάρι και σκόρδο.

Σε χωριά της Κέρκυρας, οι κάτοικοι περιφέρουν έναν κορμό κυπαρισσιού, σκεπασμένο με κίτρινες μαργαρίτες που γύρω του έχει ένα στεφάνι με χλωρά κλαδιά.

Με το μαγιόξυλο αυτό, οι νέοι εργάτες ντυμένοι με κάτασπρα παντελόνια και πουκάμισα και κόκκινα μαντήλια στο λαιμό βγαίνουν στους δρόμους, τραγουδώντας το Μάη.

Νέοι και γυναίκες μεγάλης ηλικίας μαζεύονται την παραμονή της Πρωτομαγιάς, μόλις δύσει ο ήλιος και ανάβουν φωτιές με ξερά κλαδιά που έχουν συγκεντρώσει αρκετές μέρες πριν. Όσο η φωτιά είναι αναμμένη οι γυναίκες χορεύουν κυκλικούς χορούς γύρω από τη φωτιά και τραγουδούν παραδοσιακά τραγούδια για την Πρωτομαγιά.

Τα νέα παιδιά, αφού βρέξουν τα μαλλιά και τα ρούχα τους, πηδούν πάνω από τις φωτιές σαν μία συμβολική πράξη που αποσκοπεί στο να διώξει τον χειμώνα και την αρρώστια. Στην συνέχεια όλοι παίρνουν έναν δαυλό από φωτιά και την πηγαίνουν στο σπίτι τους για να φύγουν όλα τα κακά.

Άλλα έθιμα της Πρωτομαγιάς.

- **Μαγιόπουλο ή Φουσκοδένδρι**(Ήπειρος)
- **Ζαφείρη** στη Θεσσαλία,
- **Το έθιμο του Κλήδωνα** (είδος λουλουδιού) στο δήμο Κόζιακα,
- **Το έθιμο της πιπεργιάς** στην Εύβοια,
- **Τα Ξόρκια της Πρωτομαγιάς για το διώξιμο των φιδιών** στην Ήπειρο, κ.λπ.

2.18.10 Η Γιορτή του Αγίου Πνεύματος.

Στον **Βόλακα Δράμας**, την παραμονή της γιορτής δύο παλικάρια, το ένα από τη μεριά του χωριού και το άλλο από την άλλη (από τον πάνω μαχαλά και τον κάτω μαχαλά όπως λένε), ξεκινάνε το απόγευμα και κάνουνε τον περίγυρο του χωριού έχοντας σαν τελικό προορισμό τους το εκκλησάκι του Αγίου Πνεύματος που βρίσκεται στο Φαλακρό. Με τον περίγυρο αυτό θέλουν να λάβει υπόψη του το Άγιο Πνεύμα ολόκληρο το χωριό και τα χωράφια τους, να τους φωτίσει και να τους βοηθήσει σε δύσκολες καταστάσεις.

Στον Δήμο **Τορώνης Χαλκιδικής**, γίνεται Πανηγύρι του Αγίου Πνεύματος καθώς γιορτάζει ο ιερός **ναός της Συκιάς**. Την προηγούμενη ημέρα πραγματοποιείται εσπερινή ακολουθία και περιφορά εικόνας.

Ανήμερα του **Αγίου Πνεύματος** αναβιώνει στη **Σίφνο** ένα από τα ομορφότερα ελληνικά έθιμα! Μετά από παράδοση 10 χρόνων, και φέτος το νησί αναβιώνει την επικοινωνία του δικτύου των αρχαίων πύργων-φρυκτωριών & ακροπόλεων της Σίφνου (6ου έως 3ου π. Χ. αι.), μέσω καπνού και κατόπτρων, των οποίων χρήση για αυτό τον σκοπό έγινε για πρώτη φορά πριν από δυόμισι χιλιάδες χρόνια

Στις **Σέρρες**, στο ομώνυμο χωριό **Αγίου Πνεύματος**, μετά το πέρας της Θείας Λειτουργίας, διοργανώνεται κάθε χρόνο την Κυριακή του Αγίου Πνεύματος παραδοσιακό πανηγύρι.

Άλλες εορτές Αγίου Πνεύματος.

- **Ταφικό έθιμο Θρυλορίου** στην Κομοτηνή
- **Ψυχοσάββατο προ της Δευτέρας Αγίου Πνεύματος**
- **Αλλαγή Μαντιλιού στα Μετέωρα**
- **Πρωινό Πανηγύρι Αλιμπίστας στην Αιτωλοακαρνανία**

2.18.11 Η κοίμησης της Θεοτόκου.

Η **Κοίμηση της Θεοτόκου** είναι μια Θεομητορική εορτή των Χριστιανικών Εκκλησιών, η οποία εορτάζεται στις 15 Αυγούστου με το Νέο Ημερολόγιο και στις 28 Αυγούστου με το Παλαιό (Παλαιοημερολογίτες). Στην Ορθόδοξη Χριστιανική Εκκλησία ο εορτασμός της Κοίμησης της Θεοτόκου περιλαμβάνει κατά πρώτο λόγο το θάνατο και την ταφή της Παναγίας και κατά δεύτερο την ανάσταση και τη μετάστασή της στους ουρανούς.

Στην Ελλάδα γιορτάζεται με ιδιαίτερη λαμπρότητα σε πολλά μέρη της χώρας, ονομάζεται δε και «**Πάσχα του καλοκαιριού**». Είναι μια από τις επίσημες αργίες στην Ελλάδα.

Σε πολλά νησιά του Αιγαίου (**Τήνος, Πάρος, Πάτμος**) στολίζουν και περιφέρουν επιτάφιο προς τιμήν της Παναγίας.

Σε πόλεις και χωριά ανά την επικράτεια, σε εκκλησίες αφιερωμένες στην Κοίμηση της Θεοτόκου διοργανώνονται παραδοσιακά πανηγύρια, που καταλήγουν σε γενικευμένο γλέντι.

Η **Κοίμηση της Θεοτόκου** δεν είναι ένα πένθιμο γεγονός για τον λαό, επειδή η Παναγία «μετέστη προς την ζωήν». Εξάλλου, τον Δεκαπενταύγουστο γιορτάζουν ο **Παναγιώτης**, η **Μαρία** και η **Δέσποινα**.

Έθιμα Δεκαπενταύγουστου στην Ελλάδα.

Ημαθία (Καστανιά)-Παναγία Σουμελά

Χιλιάδες πιστοί από όλη την Ελλάδα αλλά και το Εξωτερικό συρρέουν κάθε χρόνο και στις εκδηλώσεις που γίνονται στην Παναγία Σουμελά, την ιστορική εκκλησία που βρίσκεται στις πλαγιές του Βερμίου, κοντά στο χωριό Καστανιά. Στο αποκορύφωμα της μεγάλης γιορτής της χριστιανοσύνης, ποντιακά συγκροτήματα από την Μακεδονία προσφέρουν μοναδικές στιγμές με παραδοσιακούς σκοπούς και πολύωρο γλέντι.

Κοζάνη (Σιάτιστα) – Παναγία Μικρόκαστρο

Το **έθιμο των καβαλάρηδων** προσκυνητών έρχεται από την τουρκοκρατία, όταν αποτελούσε μια ευκαιρία στους σκλαβωμένους να δείξουν τη λεβεντιά και τον πόθο τους για λευτεριά. Στις **14 και 15 Αυγούστου** όλη η **Σιάτιστα** δονείται στους ρυθμούς των χάλκινων και του ασταμάτητου γλεντιού.

Το γλέντι συνεχίζεται στις πλατείες της **Χώρας** και της **Γεράνειας**, στην πλατεία του Δημαρχείου, αλλά και στις γειτονιές της Σιάτιστας μέχρι αργά το βράδυ.

Έβρος (Φέρες) – Παναγία Κοσμοσωτήρα

Και στις Φέρες Έβρου, η Παναγία έχει την τιμητική της, το απόγευμα του Δεκαπενταύγουστου όταν, με επίκεντρο την εκκλησία της Παναγίας της Κοσμοσώτηρας, τελείται μέγας πανηγυρικός εσπερινός.

Ιωάννινα (Ζαγοροχώρια)

Σε χωριά όπως η Βίτσα και το Τσεπέλοβο, οι εκδηλώσεις στη μνήμη της Κοίμησης της Θεοτόκου είναι τριήμερες και προσφέρουν την ευκαιρία για ατελείωτο γλέντι με παραδοσιακούς ηπειρώτικους χορούς.

Ιωάννινα (Παλαιόπυργος Πωγωνίου) Κοίμηση της Θεοτόκου

Στον Παλαιόπυργο, το πανηγύρι οργανώνει Πολιτιστικός Σύλλογος του χωριού. Σε χωριά όπως η Βίτσα και το Τσεπέλοβο, οι εκδηλώσεις στη μνήμη της Κοίμησης της Θεοτόκου είναι τριήμερες και προσφέρουν την ευκαιρία για ατελείωτο

Καβάλα(Θάσος) Παναγία Θάσου.

Μετά τη λιτάνευση της εικόνας, που συνοδεύεται από πολυμελή μπάντα, όλοι μαζεύονται στο προαύλιο της εκκλησίας, με σκοπό να φουντώσει το γλέντι, με χορούς από όλη την Ελλάδα.

Μαγνησία (Σκιάθος) – Επιτάφιος Παναγίας.

Στο νησί της **Σκιάθου** το Δεκαπενταύγουστο, χιλιάδες προσκυνητών συρρέουν από ολόκληρο το νησί αλλά και τα γειτονικά μέρη όπου την παραμονή της γιορτής, το βράδυ,

όπου γίνεται η έξοδος του επιτάφιου της Παναγίας μέσα σε μια ατμόσφαιρα μοναδικής κατάνυξης.

Λέσβος (Αγιάσος) - Παναγία Αγιασώτισσα

Στην **Αγιάσο τον Δεκαπενταύγουστο** συναντά κανείς όλα αυτά που συνθέτουν την εικόνα ενός τυπικού νησιώτικου πανηγυριού, πλανόδιους πωλητές, μουσικοχορευτικά συγκροτήματα και λαϊκές ορχήστρες, ενώ τα σκωπτικά πειράγματα δίνουν και παίρνουν, συντηρώντας μια παράδοση αιώνων. Με επίκεντρο της ξακουστή εκκλησία της **Παναγίας της Αγιάσου**, οι πιστοί, επισκέπτες και ντόπιοι, απολαμβάνουν ένα από τα ωραιότερα πανηγύρια του ανατολικού Αιγαίου.

Κυκλάδες (Τήνος) Παναγία της Τήνου

Το προσκύνημα στην **Παναγία της Τήνου** είναι, ίσως, το μεγαλύτερο θρησκευτικό προσκύνημα του Ελληνισμού.

Στο νησί που είναι απόλυτα ταυτισμένο με την Παναγία του, συγκεντρώνονται κάθε χρόνο χιλιάδες πιστοί, όχι μόνο από την Ελλάδα, για να προσκυνήσουν **την θαυματουργή εικόνα της Παναγίας**, στην Εκκλησία της **Μεγαλόχαρης** και ν' αποθέσουν τα τάματά τους. Η εικόνα των πιστών που ανεβαίνουν τα σκαλοπάτια, μέχρι την εικόνα, γονατιστοί είναι από τις πιο χαρακτηριστικές.

Το πανηγύρι διαρκεί έως τις **23 Αυγούστου**, στα εννιάμερα δηλαδή της Παναγίας, ενώ, παράλληλα με τις εκδηλώσεις για την **Κοίμηση της Θεοτόκου**, στο νησί γιορτάζεται και η επέτειος της **βύθισης του αντιτορπιλικού Έλλη** από τους Ιταλούς, που έγινε λίγο πριν ξεσπάσει ο πόλεμος με τους Ιταλούς, τον **δεκαπενταύγουστο του 1940**.

Κυκλάδες(Πάρος)Παναγία Εκατονταπυλιανή

Από τις εντυπωσιακότερες εκκλησίες του Αιγαίου, ο παλαιοχριστιανικός ναός της **Εκατονταπυλιανής**, βρίσκεται στην **Παροικιά**, την πρωτεύουσα της Πάρου και είναι από

τους αρχαιότερους και καλύτερα διατηρημένους χριστιανικούς ναούς. Σύμφωνα με την παράδοση, χτίστηκε εξαιτίας ενός τάματος της Αγίας Ελένης.

Στο λιμανάκι της **Νάουσας της Πάρου** η νύχτα γίνεται μέρα, όταν δεκάδες καΐκια προσεγγίζουν την προβλήτα με αναμμένα δαδιά. Οι συγκεντρωμένοι, εντυπωσιασμένοι από το θέαμα, περιμένουν την κορύφωση, με την άφιξη των «πειρατών» στο λιμάνι για την έναρξη της γιορτής με νησιώτικους χορούς, και πρώτο και καλύτερο τον **Μπάλο**.

Κυκλάδες (Κουφονήσια) – Με τα καΐκια στην Παναγιά

Μετά τη λειτουργία προσφέρεται φαγητό από τους κατοίκους και κατόπιν μεταφέρονται με τα καΐκια τα οποία κάνουν αγώνες για το ποιος θα περάσει τον άλλο στο Πάνω Κουφονήσι.

Δωδεκάνησα (Κάρπαθος) - Παναγία στην Όλυμπο

Εδώ, στην Όλυμπο, οι λειτουργίες είναι βαθιά συνδεδεμένες με το πένθος που χαρακτηρίζει αυτή την συγκυρία για τον Χριστιανισμό και το αποκορύφωμα του παραδοσιακού εορτασμού είναι ο χορός που γίνεται στη μικρή πλατεία, μπρος στην εκκλησιά της Παναγίας, με τους οργανοπαίκτες να παίζουν τον Κάτω Χορό, αργόσυρτο και με σοβαρή διάθεση. Ο χορός αργός και πάντα με σταθερό βήμα και κατανυκτική διάθεση, κρατά για ώρες και η όλη ατμόσφαιρα είναι από τις ωραιότερες που μπορεί να βιώσει ο πιστός στα πανηγύρια του Αιγαίου.

Δωδεκάνησα (Νίσυρος) – Παναγία Σπηλιανή

Εδώ γιορτάζεται το Νιάμερο της Παναγίας, που ξεκινά στις 6 Αυγούστου, γιορτή της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Το έθιμο είναι αφιερωμένο στην γυναίκα, καθώς οι μαυροντυμένες Εννιαμερίτισσες (γυναίκες ταγμένες στην Παναγία) αναλαμβάνουν πρωταγωνιστικό ρόλο στη λατρευτική δράση. Στην πραγματικότητα, διεξάγονται δύο παράλληλες λατρευτικές τελετουργίες, η επίσημη εκκλησιαστική από τους ιερείς και η ανεπίσημη με ιέρειες τις Εννιαμερίτισσες, που ακολουθούν αυστηρή νηστεία, κάνουν 300 μετάνοιες κάθε εικοσιτετράωρο και ψάλλουν. Την ημέρα του Δεκαπενταύγουστου, με τη λήξη της λειτουργίας, οι ιερείς λιτανεύουν την εικόνα της Παναγίας έως το χωριό για να

ευλογήσει το πανηγύρι. Οι Εννιαμερίτισσες, από την άλλη πλευρά, κρατούν τους δίσκους με τα κόλλυβα και προπορεύονται, ανοίγοντας το δρόμο για την ιερή εικόνα. Το γλέντι ξεκινά τη στιγμή που η εικόνα φτάνει στο χωριό, με τον τοπικό χορό της «κούπας», τραγούδια και άφθονο κρασί, ενώ οι Εννιαμερίτισσες αποσύρονται.

Δωδεκάνησα (Πάτμος) – Επιτάφιος Παναγίας

Στο νησί της **Πάτμου**, το **νησί της Ορθοδοξίας**, όπου τα πάντα περιστρέφονται γύρω από το ιστορικό μοναστήρι της **Αποκάλυψης**, οι μοναχοί του τηρούν το έθιμο του επιταφίου της Παναγίας, ένα έθιμο με βυζαντινές καταβολές. Ο χρυσοποίκιλτος επιτάφιος της Παναγίας περιφέρεται στα σοκάκια του νησιού σε μεγαλοπρεπή πομπή, ενώ οι καμπάνες του μοναστηριού και των άλλων εκκλησιών ηχούν ασταμάτητα.

Δωδεκάνησα (Κάσος) – Κοίμηση της Θεοτόκου

Εκατοντάδες **Κασιώτες** απ' όλη την Ελλάδα, αλλά και μετανάστες όλες τις γωνιές του κόσμου, συρρέουν στο νησί, μαζί με τους ξένους επισκέπτες, για να προσκυνήσουν στην Παναγία, να γλεντήσουν με τα πατροπαράδοτα έθιμα και να δοκιμάσουν **κασιώτικα ντολμαδάκια** και **πιάφι**.

Δωδεκάνησα (Λειψοί) – Παναγία του Χάρου .

Στο Μοναστήρι της Παναγίας στους **Λειψούς**, η Παναγία δεν κρατάει το Θείο Βρέφος αλλά τον Εσταυρωμένο Χριστό, σε μια εικόνα μοναδική στην χριστιανική παράδοση. Η **«Παναγία του Χάρου»** γιορτάζει στις **23 Αυγούστου**, δηλαδή στα **εννιάμερα της Παναγίας**. Σύμφωνα με το έθιμο, που τηρείται από το **1943**, τοποθετούνται την άνοιξη κρινάκια γύρω από την εικόνα τα οποία στη συνέχεια ξεραίνονται και ανθίζουν ξανά, τον Αύγουστο.

Κεφαλονιά – Παναγία η Φιδούσα

Πλήθος πιστών συγκεντρώνεται κάθε χρόνο στην αυλή της Ιεράς Μονής της Παναγίας της Φιδούς στην περιοχή **Μαρκόπουλου, Κεφαλονιάς** για να δουν τα «**φιδάκια της Παναγίας**». Κάθε 15 Αυγούστου τα μικρά φιδάκια εμφανίζονται στο καμπαναριό και η εκκλησιαστική επιτροπή τα μεταφέρει στο προαύλιο του Ιερού Ναού. Σύμφωνα με την παράδοση, τα φιδάκια φέρνουν καλή τύχη στο νησί και αν δεν εμφανιστούν, ο οiwνός είναι κακός, όπως έγινε, για παράδειγμα, την χρονιά των μεγάλων σεισμών, μερικές δεκαετίες πριν.

2.19. Το καρναβάλι της Πάτρας.

Το **Πατρινό Καρναβάλι** είναι η **μεγαλύτερη αποκριάτικη** εκδήλωση στην Ελλάδα. Μετρά **180 χρόνια** ιστορίας. Οι εκδηλώσεις αρχίζουν στις **17 Ιανουαρίου** με την αναγγελία της έναρξης από τον τελάλη και το βράδυ του Σαββάτου που ακολουθεί με την Τελετή Έναρξης του Πατρινού Καρναβαλιού, ενώ διαρκούν μέχρι την **Καθαρή Δευτέρα**.

Το Καρναβάλι της Πάτρας δεν είναι μόνο η μεγάλη παρέλαση της τελευταίας Κυριακής, που είναι γνωστή σε όλο τον κόσμο, αλλά ένα σύνολο εκδηλώσεων που περιλαμβάνουν **Χορούς, Παρελάσεις** (με συμμετοχή **40.000** περίπου καρναβαλιστών), **Κυνήγι Κρυμμένου Θησαυρού** (με συμμετοχή περίπου **90** πληρωμάτων), **Καρναβάλι των Παιδιών** (με συμμετοχή περίπου **12.000** παιδιών), **Θέατρο Δρόμου, Εκθέσεις, Κινηματογραφικό αφιέρωμα, Πανελλήνιο Φεστιβάλ Σάτιρας Ερασιτεχνικού Θεάτρου** κ.ά.

Κορυφώνεται το τελευταίο Σαββατοκύριακο της Αποκριάς με τη νυχτερινή παρέλαση των πληρωμάτων του Σαββάτου, τη φαντασμαγορική μεγάλη Παρέλαση αρμάτων και πληρωμάτων της Κυριακής και τέλος το τελετουργικό κάψιμο του βασιλιά καρνάβαλου στο μώλο της **Αγίου Νικολάου** στο λιμάνι της Πάτρας.

Ψυχή του καρναβαλιού αποτελούν οι δεκάδες χιλιάδες καρναβαλιστές Πατρινές, Πατρινοί, επισκέπτες και φίλοι του Πατρινού Καρναβαλιού άνθρωποι κάθε ηλικίας, οι οποίοι συμμετέχουν αυθόρμητα στις καρναβαλικές εκδηλώσεις, τόσο στις επίσημες, όσο και σε εκατοντάδες άλλες ανεπίσημες όπως αποκριάτικους χορούς, μπαλ μασκέ και γλέντια σε σπίτια, γειτονιές, κλαμπ, καφέ, εστιατόρια κτλ. εμπλέκοντας την πόλη όλη στους μεθυστικούς ιστούς του κεφιού.

Είναι ο πυρήνας και η ζωτική δύναμη και ενέργεια του Πατρινού Καρναβαλιού που, με αιχμή τη νεολαία, δίνουν τη φρεσκάδα και τη αύρα ενθουσιασμού στη μεγάλη γιορτή. Πλέον την διοργάνωση αναλαμβάνει αποκλειστικά ο **Δήμος Πατρέων** μέσω της **Κοινοφελούς Επιχείρησης Πατρινό Καρναβάλι** η οποία εποπτεύει και το καρναβαλικό εργαστήριο, μοναδικό χώρο στην Ελλάδα όπου κατασκευάζονται τα μεγαλειώδη άρματα του βασιλιά Καρνάβαλου και της συνοδείας του καθώς και άλλες κατασκευές που κοσμούν την πόλη στη διάρκεια της Αποκριάς.

2.19.1 Πατρινό Καρναβάλι - Ιστορική Αναδρομή.

Οι περισσότερες απόψεις συγκλίνουν στο ότι **αφετηρία** του Πατρινού Καρναβαλιού υπήρξε ο **πρώτος αποκριάτικος χορός μετά την απελευθέρωση**, που δόθηκε το **1829** στην οικία του εμπόρου **Μωρέττη**. Όμως το καρναβάλι, όπως και οι περισσότερες αποκριάτικες εκδηλώσεις στη Μεσόγειο και τα Βαλκάνια συνδέονται με **αρχαίες παγανιστικές** εκδηλώσεις και ιεροτελεστίες, όπως αυτές προς τιμή του **Διονύσου**. Μέσα στην καρδιά του χειμώνα, οι πιστοί με ειδικές γιορτές επικαλούνται τη θεότητα, η οποία ξαναγεννιέται για να φέρει και πάλι την Άνοιξη. Για να γυρίσουμε στη σύγχρονη περίοδο, ρόλο στην δημιουργία του Πατρινού Καρναβαλιού φέρονται να είχαν και οι γαλλικές δυνάμεις του στρατηγού **Μαιζών**, οι οποίες στάθμευαν στην πόλη μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους. Θεωρείται δηλαδή ότι μετέφεραν τα αποκριάτικα έθιμα της πατρίδας τους και τον καρναβαλικό τρόπο διασκέδασης τον οποίο προσέλαβαν οι ντόπιοι. Καθοριστική συνεισφορά στην εξέλιξη του θεσμού θεωρείται πως είχαν οι **Επτανήσιοι**, οι οποίοι συνέρρευσαν στην Πάτρα μετά την ένωση των **Ιονίων Νήσων** με την Ελλάδα το **1864**. Πιστεύεται ότι με το κέφι τους, την ευρηματική τους διάθεση και τη ζωντάνια τους οι νησιώτες έδωσαν άλλο χρώμα στις αποκριάτικες διασκεδάσεις στην Πάτρα, που λάμβαναν τότε χώρα σε ταβέρνες και καφενεία. Επιπλέον, η ίδια η θέση της πόλης με την αυξανόμενη ακμή του λιμανιού της και τις συχνές επαφές με τη **Δύση** και ιδίως με την **Ιταλία**, με τα περίφημα καρναβάλια της όπως αυτό της **Βενετίας** συνέβαλαν με τα χρόνια στη διαμόρφωση του καρναβαλιού ώστε ακόμα και σήμερα να διαθέτει αρκετά μεσογειακά και δυτικότερα χαρακτηριστικά.

Στη συνέχεια και ως συνέπεια της ευμάρειας της πόλης στα τέλη του **19ου** αιώνα οι καρναβαλικές εκδηλώσεις παίρνουν πιο σταθερά χαρακτηριστικά. Η εμφάνιση των **πρώτων καρναβαλικών αρμάτων** τοποθετείται χρονικά στη δεκαετία του **1870**. Αξίζει να σημειωθεί πως τα άρματα τότε ήταν αποκλειστικά κατασκευές ιδιωτών, μόνο αργότερα ανέλαβε ο Δήμος Πατρέων έναν μεγάλο αριθμό κατασκευών. Στην ίδια δεκαετία, το **1872** οικοδομείται με συνεισφορές πλούσιων σταφιδεμπόρων το **Θέατρο "Απόλλων"** και φιλοξενεί αποκριάτικους χορούς, όπως ακριβώς και σήμερα, που συνεχίζει να έχει κεντρικό ρόλο στις καρναβαλικές εκδηλώσεις. Το **1880** την ημέρα του **Αγίου Αντωνίου** κάνουν την εμφάνισή τους οι πρώτες **μπούλες** (ομάδες μεταμφιεσμένων που τριγυρίζουν στις γειτονιές και με χιουμοριστική διάθεση κάνουν πλάκα σε φίλους, γνωστούς αλλά και άγνωστους). Το έθιμο αυτό τείνει στις μέρες μας να εκλείπει. Όπως μαρτυρεί ο ιστορικός του Πατρινού Καρναβαλιού **Νίκος Πολίτης** την εποχή της **Μπελ Επόκ** διοργανώνονται ωραία καρναβάλια

όπως τις χρονιές **1900, 1907, 1909** με τη συμμετοχή για πρώτη φορά ατόμων κάθε κοινωνικής τάξης και καταγωγής. Την εποχή εκείνη τοποθετείται και η εμφάνιση του εθίμου του **αυγοπολέμου** με κέρινα αυγά γεμάτα κομφετί (κατασκευασμένα σε ειδικές μηχανές) τα οποία έριχναν οι καρναβαλιστές από τα μπαλκόνια. Αν και το έθιμο αυτό έχει εξαφανιστεί σήμερα, θεωρείται πως αποτελεί πρόδρομο του **σοκολατοπολέμου**. Την αμέσως επόμενη δεκαετία τα πράγματα δεν είναι ευνοϊκά για το καρναβάλι, οι συνεχείς πόλεμοι και συγκρούσεις (Βαλκανικοί πόλεμοι, Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Εθνικός Διχασμός, Μικρασιατική εκστρατεία) στέλνουν τους άνδρες στο μέτωπο και φέρνουν στην πόλη οικονομική στενότητα και δυστυχία. Στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια η κατάσταση δεν βελτιώνεται αισθητά, μόνο σποραδικές εκδηλώσεις μαρτυρούν την έλευση του Καρναβαλιού. Προφανή εξαίρεση αποτελούν τα εντυπωσιακότατα και ωραιότατα καρναβάλια των ετών **1938** και **1939**. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και ο συνακόλουθος εμφύλιος θα φέρουν μια δεκαετή αναγκαστική διακοπή.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1950 γίνονται οι πρώτες διστακτικές σκέψεις για **αναβίωση** του καρναβαλιού. Οι πλέον απαισιόδοξοι προεξοφλούν την αποτυχία: "τίποτα δεν θα είναι όπως παλιά". Κι όμως το καρναβάλι ξαναγεννιέται. Οι πρωτοπόροι μουσικοί όμιλοι "**Ορφέας**" και "**Πατραϊκή Μαντολινάτα**" έχουν τα ηνία της προσπάθειας.^[1] Το πατρινό καρναβάλι επιστρέφει στις ζωές των πατρινών αλλά και όλων των Ελλήνων, ιδίως όμως όσων είχαν την οικονομική δυνατότητα (κυρίως εύποροι Αθηναίοι) να ταξιδέψουν στην Πάτρα για να συμμετάσχουν στο καρναβάλι, όπως και στα περίφημα **μπουρμπούλια**. Την ίδια περίοδο ο κινηματογραφικός φακός αποτυπώνει στιγμιότυπα του καρναβαλιού σε ταινίες του ελληνικού κινηματογράφου. Ακόμα πιο ιστορικές σκηνές βέβαια υπάρχουν και σε ιστορικά προπολεμικά επίκαιρα. Το 1956 το καρναβάλι γίνεται **στόχος επιθέσεων χριστιανικών** ^[2] και άλλων **ηθικιστικών οργανώσεων**, που παραπληροφορημένες καταφθάνουν στην Πάτρα από άλλες περιοχές της Ελλάδας μεσούντος του καρναβαλιού για να καταγγείλουν όργια, διαφθορά, "Σόδομα και Γόμορρα" αλλά εμποδίζονται από την αστυνομία.^[3] Οι εντελώς ανυπόστατες κατηγορίες συναντούν την αδιαφορία ή την ενόχληση των Πατρινών και των επισκεπτών του καρναβαλιού. Είναι χαρακτηριστικό πως η τοπική εκκλησία δεν συμμαρτίζει τις απόψεις των ταραξιών αφού γνωρίζει πως το καρναβάλι είναι μια εντελώς αθώα ψυχαγωγική εκδήλωση. Ακόμα, την ίδια εποχή σε ορισμένες περιπτώσεις επιβάλλεται άνωθεν λογοκρισία σε ορισμένες καρναβαλικές κατασκευές των οποίων το καυστικό πνεύμα έθιγε τα κακώς κείμενα. Τέλος το **1964** χρονιά θανάτου του **βασιλιά Παύλου** το Καρναβάλι **θα ματαιωθεί**.

Οι λιγοστές παραφωνίες με κανέναν τρόπο δεν σκιάζουν τη μεγαλοπρέπεια του καρναβαλιού το οποίο γνωρίζει μια μέγιστη πανελλαδική καταξίωση ενώ προσελκύει και το βλέμμα ορισμένων διεθνών ΜΜΕ. Το 1966 το καρναβάλι **τίθεται σε νέες βάσεις**. Ο δημοσιογράφος **Νίκος Μαστοράκης** φέρνει στην Πάτρα το **Κυνήγι του Κρυμμένου Θησαυρού** στο οποίο παίρνουν μέρος **94** Πατρινοί και επισκέπτες με τα αυτοκίνητα τους. **Πρώτη νικήτρια** αναδεικνύεται η ομάδα ενός φίλου του καρναβαλιού από τη Θεσσαλονίκη, του Άλκη Στέα ο οποίος θα δεχτεί να παρουσιάσει το παιχνίδι την επόμενη χρονιά. Έτσι, ο αείμνηστος πια Στέας γίνεται για δεκαετίες ο θρυλικός παρουσιαστής του καρναβαλιού το οποίο μπαίνει σε κάθε ελληνικό σπίτι από τις τηλεοπτικές συχνότητες της ΕΡΤ. Εκφράσεις του όπως "**η καρναβαλούπολη της Ελλάδας**", για την Πάτρα και "**συνεχίστε να χορεύετε**" προς τους καρναβαλιστές θα μείνουν ιστορικές. Το 1974 ξεκινά η σύγχρονη φάση του καρναβαλιού, οι καρναβαλιστές πείθονται να εγκαταλείψουν τα αυτοκίνητά τους και να παρελάσουν πεζή στους δρόμους (**ως τότε μόνο τα άρματα παρήλυναν**). Το θέαμα κορυφώνεται, το καρναβάλι γιγαντώνεται και η Πάτρα κατακλύζεται από εκατοντάδες χιλιάδες επισκέπτες.

2.19.2 Ενδιαφέροντα στοιχεία για το Καρναβάλι της Πάτρας.

- Οι συνολικές άμεσες δαπάνες του Καρναβαλιού του **2009** εκτιμήθηκαν σε **20.467.208** ευρώ, με τα **16.906,113** ευρώ να προέρχονται από επισκέπτες, τα **2.483,038** ευρώ από συμμετέχοντες σε παρελάσεις και **το 1.078, 057** ευρώ από **το** Δήμο.
- **Το** συνολικό οικονομικό αντίκτυπο του Πατρινού Καρναβαλιού του 2009, εκτιμήθηκε στο ποσό των **48.262,977** ευρώ γεγονός που τεκμηριώνει **το** σημαντικό ρόλο **της** εκδήλωσης στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη.
- Η επίδραση του θεσμού σε κάθε νοικοκυριό **της** ευρύτερης περιοχής προσδιορίστηκε στα **750, 75%**.
- «.....Όσον αφορά τον βαθμό ενασχόλησης με **το Καρναβάλι, το 18,1%** (περίπου **27.000** δημότες) δηλώνουν αδιάφοροι μη έχοντας κανένα ενδιαφέρον για τον θεσμό καθώς δεν αισθάνονται ότι τους εκφράζει, δεν **το** παρακολουθούν και δεν συμμετέχουν,
- **το 52,7%** (περίπου **78.000** δημότες) είναι περιστασιακά εμπλεκόμενοι έχοντας συμμετάσχει κατά **το** παρελθόν
- και **το 29,2%** (περίπου **43.000** δημότες) είναι πιστοί θιασώτες.
- **Το 18,3%** συμμετείχε φέτος σε κάποιο πλήρωμα εκ των οποίων η πλειοψηφία (**64,1%**) αποτελείται από πιστούς θιασώτες.
- Παράλληλα, **το 81,7%** δεν συμμετείχαν σε κάποιο πλήρωμα.
- Ως σημαντικότερους λόγους πρόβαλλαν την έλλειψη διάθεσης και ενθουσιασμού (**17,5%**)
- και τις επαγγελματικές υποχρεώσεις (**11,3%**).
- Σημαντικό είναι επίσης **το** γεγονός ότι ποσοστό **11,3%** των δημοτών που δηλώνουν περιστασιακά εμπλεκόμενοι ή πιστοί θιασώτες αναφέρουν ότι δεν τους αρέσει να συμμετέχουν σε γκρουπ.
- Όπως σημείωσε ο κ. Λουλούδης **το 2009** η συμμετοχή στην μεγάλη παρέλαση του Καρναβαλιού έφτασε στις 38.000 ποσό ιδιαίτερα μεγάλο,
- ενώ όσον αφορά τον βαθμό πιστότητας, σύμφωνα με τα **στοιχεία το 16,5%** των δημοτών (περίπου **24.500 άτομα**) είναι φανατικοί υποστηρικτές του Πατρινού Καρναβαλιού,
- **το 22,7%** (περίπου **33.800 άτομα**) διασκεδάζουν σε εκδηλώσεις αλλά δεν συμμετέχουν σε γκρουπ,

- **το 40,9%** (περίπου **88.000** άτομα) είναι περιστασιακοί υποστηρικτές του Πατρινού Καρναβαλιού και
- **το 13,9%** (περίπου **20.700** άτομα) είναι αδιάφοροι. Σημαντικό είναι να δούμε και ποιοι συμμετέχουν σε πληρώματα.
- Έτσι **το 42,5%** είναι νέοι και φοιτητές (18 και άνω),
- **το 37,5%** κυρίως οικογένειες με παιδιά και
- **το 20%** οικογένειες με παιδιά και νέοι/φοιτητές (18 και άνω).
- Αύξηση παρουσιάζεται και στον βαθμό συμμετοχής σε εκδηλώσεις του Πατρινού Καρναβαλιού, όσον αφορά τις παρελάσεις του Σαββάτου και **της** Κυριακής με τα ποσοστά να φτάνουν **το 87%** και **το 89,1%** αντίστοιχα (σε σχέση με **το 1999** που σε ίδια έρευνα τα ποσοστά ήταν **78,4%** και για τις δύο παρελάσεις).
- Μικρή αύξηση παρουσιάζεται και στη συμμετοχή στις τελετές έναρξης και λήξης, ενώ μείωση βλέπουμε στη συμμετοχή στις εκδηλώσεις **της** Τσικνοπέμπτης και του Κρυμμένου Θησαυρού. Καθολική είναι και η συμμετοχή των πληρωμάτων στις δύο παρελάσεις αλλά και στην έκθεση καρναβαλικών στολών.....
- Οι συνολικές άμεσες δαπάνες του Καρναβαλιού του **2009** εκτιμήθηκαν σε **20.467.208** ευρώ.....
- Τουλάχιστον **30.000** άνθρωποι συμμετέχουν στις δύο μεγάλες του παρελάσεις, περισσότερα από **300.000** άτομα παρακολουθούν τις εορταστικές εκδηλώσεις, ενώ για **48 ώρες** στην πόλη δεν κοιμάται κανείς.

2.20 Φεστιβάλ Αθηνών Και Επιδαύρου.

Η ανώνυμη εταιρεία «Ελληνικό Φεστιβάλ» ιδρύθηκε το 1998 με σκοπό την **οργάνωση μουσικών, θεατρικών και άλλων καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, την έκδοση και διάθεση εντύπων, βιβλίων και άλλων εκδόσεων, καθώς και οπτικοακουστικών μέσων με θέματα που αφορούν στην προβολή των εκδηλώσεων της.**

Η εταιρεία διοικείται από **επταμελές διοικητικό συμβούλιο**, του οποίου η **θητεία είναι τριετής.**

Οι πόροι της εταιρείας προέρχονται από την επιχορήγηση του τακτικού προϋπολογισμού του Κράτους, το ποσοστό από τις εισπράξεις των καζίνων Πάρνηθας και Κέρκυρας, τις χορηγίες και τα έσοδα από τις παραστάσεις και τις παραχωρήσεις των χώρων της.

Από τον **Ιανουάριο του 2007**, μέτοχοι της εταιρείας είναι τα **Υπουργεία Πολιτισμού** (το οποίο είναι και ο εποπτεύων φορέας), **Οικονομίας και Οικονομικών.**

Μέχρι το **2005** το **Ελληνικό Φεστιβάλ** χρησιμοποιούσε ως χώρους παραστάσεων το **Ωδείο Ηρώδου Αττικού**, τα αρχαία θέατρα της **Επιδαύρου** (Θέατρο του Ασκληπιείου και Θέατρο Αρχαίας Πόλεως), και το θέατρο **Λυκαβηττού**. Από το καλοκαίρι του **2006** η εταιρεία ξεκίνησε ένα πρόγραμμα επέκτασης των χώρων στους οποίους πραγματοποιούνται οι παραστάσεις της: χάρη στην παραχώρηση της **Εθνικής Τράπεζας**, δημιούργησε ένα νέο θέατρο αναπαλαιώνοντας ένα κτήριο (**κτήριο Δ**) στο πρώην **εργοστάσιο Τσαούσογλου**, στην οδό **Πειραιώς 260**, ενώ χρησιμοποίησε για πρώτη φορά και άλλους χώρους μέσα στην πόλη, όπως «**Το Σχολείο**» της **Ειρήνης Παππά**, το **Θέατρο Κοτοπούλη**, το **Μουσείο Μπενάκη**, το **Ολυμπιακό Κλειστό Γυμναστήριο Φαλήρου**, το **Θέατρο Πόρτα** και άλλους. Το **2007** με συγχρηματοδότηση του Υπουργείου Πολιτισμού και του Ελληνικού Φεστιβάλ, μετά από ανακαίνιση του κτηρίου Η, δημιουργήθηκε ένα ακόμη θέατρο στην **Πειραιώς 260**.

Εκτός από τη δημιουργία νέων χώρων για τις παραστάσεις της, η εταιρεία στοχεύει στη διεύρυνση του κοινού που τις παρακολουθεί, στην ανάδειξη και προβολή του έργου νέων καλλιτεχνών, στην παρουσίαση μέσα από την πρόσκληση και τη συνεργασία με ενδιαφέροντα καλλιτεχνικά σχήματα των σύγχρονων τάσεων στο χορό, τη μουσική και το

θέατρο. Προσπάθεια γίνεται για να συντονίσει το βηματισμό της με τα σημαντικά, ομοειδή ευρωπαϊκά φεστιβάλ.

2.20.1 Φεστιβάλ Αθηνών Και Επιδαύρου – Ιστορική Αναδρομή.

Η ιστορία

Τι είναι το Φεστιβάλ Αθηνών; Μια μεγάλη γιορτή που συνεχίζεται για **56** καλοκαίρια, από την οποία έχουν περάσει μερικά από τα **μεγαλύτερα ονόματα** του **θεάτρου**, της **μουσικής**, του **χορού**. Από τον **Μητρόπουλο** και την **Κάλλας** μέχρι τον **Sain-Saens** και τον **Ροστρόποβιτς**, τον **Παβαρότι**, τον **Λεωνίδα Καβάκο** και τον **Δημήτρη Σγούρο**. Από τον **Θεοδωράκη** και τον **Χατζιδάκι** μέχρι τον **Σαββόπουλο**, την **Πρωτοψάλτη**, τον **Νταλάρα** και την **Μαρινέλλα**. Από τον **Ροντήρη** και τον **Κουν** μέχρι τον **Στρέλερ**, τον **Πίτερ Χολ**, το **Θέατρο Νο**, την **Όπερα του Πεκίνου**. Από τον **Μπαλανσίν** μέχρι την **Πίνα Μπάους** κι από τον **Νουρέγιεφ** και την **Φοντέιν** μέχρι τη **Συλβί Γκιλέμ**.

Πριν απ' όλα, όμως, είναι μια πνευματική περιπέτεια με πολλά σκαμπανεβάσματα, συχνά συνυφασμένα με την πρόσφατη ιστορία της χώρας. Μια περιπέτεια που επανάκτησε τα τελευταία καλοκαίρια νεανικό δυναμισμό και εξωστρέφεια. Τι προηγήθηκε, όμως, για να φτάσουμε ως εδώ;

Προοίμιο

Το **1955**, όταν **υπουργός Προεδρίας** στην **κυβέρνηση Παπάγου** ήταν ο **Γεώργιος Ράλλης**, αποφασίστηκε η διοργάνωση μιας γιορτής των τεχνών του υψηλού στην Αθήνα. Προς τούτο, μετακλήθηκε από την Αμερική ο διάσημος **σκηνοθέτης του θεάτρου Ντίνος Γιαννόπουλος**, που στην ουσία **ίδρυσε** και οργάνωσε με **απολύτως προσωπικά κριτήρια** και απόλυτη ελευθερία το **Φεστιβάλ Αθηνών**. Συστατικά του Φεστιβάλ ήσαν η μουσική και το θέατρο και **έδρα** του το **Ωδείον Ηρώδου του Αττικού**. Η μεγάλη στιγμή της πρώτης εκείνης διοργάνωσης σηματοδοτήθηκε από την παρουσία στην Αθήνα της σπουδαίας **Φιλαρμονικής Ορχήστρας** της **Νέας Υόρκης** με μαέστρο τον **Δημήτρη Μητρόπουλο**.

Το Δίλημμα: Επαρχία ή Δυτική Μητρόπολη

Η παρουσία της μεγάλης αυτής ορχήστρας έκανε αναπόφευκτες τις συγκρίσεις με τα ελληνικά σχήματα – και ιδίως με την **Κρατική Ορχήστρα Αθηνών**. Ο μουσικοκριτικός **Μίνως Δούνιας**, η γνώμη του οποίου είχε μεγάλη απήχηση, έγραφε στην Καθημερινή (10.11.1955): «*Μετά την επίσκεψη του Μητρόπουλου και της Φιλαρμονικής του, το έργο [...] της ορχήστρας μας είναι ολοφάνερα βαρύ και αχάριστο. [...] Δεν πρέπει να μείνουμε επ' άπειρον η τελευταία μουσική επαρχία της Ευρώπης*».

Στην πορεία του, το **Φεστιβάλ Αθηνών** πολλές φορές έδωσε αφορμές για τέτοιου είδους συγκρίσεις. Όποτε η περιρρέουσα ατμόσφαιρα το επέτρεπε, καθρέφτιζε το άνοιγμα της ελληνικής καλλιτεχνικής κοινότητας στον κόσμο. Όποτε πάλι τα πράγματα υπέκυπταν στην ελληνική εσωστρέφεια, θριάμβευε ο επαρχιωτισμός. Έτσι κι αλλιώς, μέσα από παλινωδίες, από τολμηρά βήματα και οδυνηρές υποχωρήσεις κινήθηκε η νεοελληνικής κουλτούρα. Μια συγκριτική ματιά στην πορεία των εκδηλώσεων του Φεστιβάλ και στα πολιτικά συμβάντα συμβάλλει στην ασφαλή περιοδολόγηση της διαδρομής του Φεστιβάλ Αθηνών μέσα στο χρόνο.

Οι Εποχές

Η εποχή του κοσμοπολιτισμού

Το Φεστιβάλ στήνεται γύρω από το Ηρώδειο επιχειρώντας να γεφυρώσει την ιστορική μνήμη με ό,τι συμβαίνει τώρα (ο **διάδοχος** του **Γιαννόπουλου** στα ηνία, **Νίκος Συνοδινός**, κινήθηκε με συνέπεια στο αρχικό πνεύμα του θεσμού). Επιχειρεί να αναπτυχθεί ως **θεσμός φιλοξενίας** εκδοχών της **τέχνης** του υψηλού, σε διάλογο με όσα σημαντικά συνέβαιναν κυρίως στη Δύση από τα οποία στη χώρα μας δεν έφτανε καν ο απόηχός τους.

Οι μεγάλες ορχήστρες και η προσπάθεια αναβίωσης και σύγχρονης ερμηνείας του θεατρικού ρεπερτορίου της κλασικής αρχαιότητας είναι οι δυο βασικοί άξονες της δραστηριότητάς του – αργότερα προστέθηκε και ο χορός. Χάρη και στην καταλυτική παρουσία του Μητρόπουλου, στην περιοχή της μουσικής καταρρίπτονται πολλά ταμπού. Μετακαλούνται μεγάλα

συγκροτήματα, σημαντικοί σολίστες, γίνεται προσπάθεια ανάδειξης σημαντικών Ελλήνων δημιουργών (όπως, π.χ., ο **Σκαλκώτας**, ορισμένους από τους Χορούς του οποίου παρουσίασε ο Μητρόπουλος στην πρώτη εκείνη ελληνική εμφάνισή του, και ο οποίος χρειάστηκαν πολλά χρόνια για να επανανακαλυφθεί και να δισκογραφηθεί, μάλιστα όχι στην Ελλάδα!).

Χάρη στην επίσης καταλυτική παρουσία του **Ροντήρη** στο **θέατρο**, από την άλλη, δομείται η κατ' αντιστοιχία με τον νεοκλασικισμό στερεότυπη, στομφώδης απόδοση του αρχαίου κειμένου, που για να αμφισβητηθεί χρειάστηκε ένα σκάνδαλο: η παρουσίαση των αριστοφανικών Ορνίθων από το Θέατρο Τέχνης του Καρόλου Κουν και η περιπετειώδης απόσυρσή τους από το Ηρώδειο το **1959**, επειδή ο αναχρονισμός τους θεωρήθηκε βλάσφημος και βέβηλος.

Το Φεστιβάλ Αθηνών έγινε το κεντρικό πεδίο της αέναης μάχης του μοντερνισμού με την κατεστημένη καλλιτεχνική έκφραση, καταλήγοντας να καταστείλει κάθε ανησυχία μετά το **1967**, αφού η επτάχρονη δικτατορία σταμάτησε (εκτός πολλών άλλων) κάθε διάλογο με το κοσμοπολίτικο πνεύμα του δυτικού κόσμου και περιόρισε τη δημόσια ζωή του τόπου στα όρια του επαρχιωτισμού.

Η εποχή της απομόνωσης

Η περίοδος της χούντας ήταν περίοδος απόλυτης εσωστρέφειας. Η διεθνής απομόνωση της χώρας, η περιφρόνηση του πνευματικού κόσμου της Δύσης προς το καθεστώς της **21ης Απριλίου** σε συνδυασμό με την απαιδευσία των πρωτεργατών του πραξικοπήματος, οδήγησε το **Φεστιβάλ Αθηνών** σε μαρασμό. Οι ελάχιστες εξαιρέσεις κατά τις οποίες παρουσιάστηκαν στην πρωτεύουσα ψήγματα καλλιτεχνικού μοντερνισμού ήταν μάλλον συμπτωματικές και δεν αρκούσαν να αλλάξουν τη γενική κατεύθυνση της επιδιωκόμενης και απόλυτης εσωστρέφειας.

Η εποχή του πληθωρισμού

Το κλίμα ελευθερίας που έπνευσε στη χώρα με τη μεταπολίτευση, οι εναλλακτικές επιλογές παρουσίασης καλλιτεχνικών δρώμενων που σιγά σιγά εμφανίστηκαν αλλά και το περιρρέον κλίμα επαναστατικότητας (ή και οι παρεξηγήσεις που το κλίμα αυτό καλλιέργησε) μικρή μόνο επιρροή άσκησαν στο Φεστιβάλ Αθηνών. Ο συνδυασμός της ανάθεσής του σε γραφειοκρατικούς μηχανισμούς του Ελληνικού Τουρισμού με μια όλο και μεγαλύτερη επεμβατικότητα στις επιλογές μανάτζερ της καλλιτεχνικής δημιουργίας, οδήγησαν το Φεστιβάλ Αθηνών σε έναν θολό υδροκεφαλισμό.

Ο στόχος χάθηκε γρήγορα και το Φεστιβάλ πορεύτηκε μέσα από ένα σύμφυρμα, όπου σημαντικές εκδηλώσεις γεινιάζαν με ασημαντότητες στο όνομα της κοσμικότητας ή της εφήμερης φήμης – κάποιες φορές και της μεταγενέστερης εξαργύρωσης μιας προϋπαρξιάς λάμπης. Ο καλλιτεχνικός πληθωρισμός, τελευταία, όρισε και το από χρόνια διαφαινόμενο αδιέξοδο.

Το Στοιχείο

Χρειαζόταν η ανατροπή. Η εκ νέου διεκδίκηση του μοντερνισμού, το συστηματικό άνοιγμα στο καινούργιο που παράγεται παγκοσμίως, η ανάδειξη των νέων εγχώριων δυνάμεων που μπορούν να μιλήσουν στο σύγχρονο κοινό. Η διάχυση της μεγάλης γιορτής της τέχνης σε ολόκληρη την πόλη, η αναζήτηση και άλλων, διαφορετικών κοινών, η δυνατότητα έκφρασης όλο και περισσότερων φιλότεχνων μέσα από τις επιλεγμένες δράσεις ενός σύγχρονου Φεστιβάλ. Μια καινούργια ταυτότητα – η οποία να συμπεριλαμβάνει, να καθρεφτίζει, να ξαναβάλει στο παιχνίδι τις ζωντανές δυνάμεις της κοινωνίας. Είναι το νέο στοιχείο – που μπήκε δυναμικά το **2006** και φαίνεται, πέντε καλοκαίρια μετά, να έχει κερδηθεί.

Φεστιβάλ Επιδαύρου

Κυριακή 11 Σεπτεμβρίου 1938

«Ανέζησε η Σοφόκλειος Τραγωδία, ανέζησε η Ηλέκτρα εμπρός εις το πολυάριθμον κοινόν που εξεκίνησε όχι μόνον από τας Αθήνας δια να παρακολουθήση την υψηλήν αυτήν μυσταγωγίαν αλλά και από πολλές γειτονικάς της Επιδαύρου γωνίας της Πελοποννήσου».

Με την **Ηλέκτρα του Εθνικού Θεάτρου**, σε σκηνοθεσία **Δημήτρη Ροντήρη** δίνεται η πρώτη, μετά την αρχαιότητα παράσταση στο «*ωραιότερο θέατρο του κόσμου*». Η **τραγωδία του Σοφοκλή** παίζεται στην αρχαία **ορχήστρα** της **Επιδαύρου**, χωρίς σκηνικά και φωτισμούς (ελλείπει ηλεκτροδότησης), με το φυσικό φως του απογεύματος. Τη μετάφραση υπογράφει ο **Ι.Ν. Γρυπάρης**, τις ενδυμασίες ο **Αντώνης Φωκάς** και την «εγκύμναση του χορού» η **Λουκία Σακελλαρίου**. Την **Ηλέκτρα** ερμηνεύει η **Κατίνα Παζινού**, ενώ τον ρόλο της **Κλυταιμνήστρας** υποδύεται η **Ελένη Παπαδάκη**.

Τη διοργάνωση της ιστορικής παράστασης είχε αναλάβει η **Περιηγητική Λέσχη**, με στόχο την καθιέρωση, στη συνέχεια, «**σεζόν Επιδαύρου**» αλλά η κήρυξη του **Β' Παγκοσμίου Πολέμου** και ο **Εμφύλιος Πόλεμος** που θα ακολουθήσει, θα αναστείλουν τα φιλόδοξα σχέδια.

Με τον **Ιππόλυτο** του **Ευριπίδη** σε σκηνοθεσία **Δημήτρη Ροντήρη** θα γίνει, το **1954**, η γενική δοκιμή του Φεστιβάλ Επιδαύρου. Η επίσημη έναρξη θα πραγματοποιηθεί το **1955** με την **Εκάβη** σε σκηνοθεσία **Αλέξη Μινωτή**. Η Επίδαυρος γίνεται το πεδίο της μέγιστης καλλιτεχνικής αναμέτρησης. Επί **μια εικοσαετία** συμμετέχει αποκλειστικά το **κρατικό θέατρο**.

Στις σκηνοθεσίες του Ροντήρη, τα μέλη του χορού, ως έκφραση συλλογικής συνείδησης, εκτελούν ομοιόμορφες κινήσεις και εκφέρουν τα χορικά ομαδικά. Στις επικρίσεις περί «**γερμανικής νοοτροπίας**» ο Ροντήρης απαντά πως εμπνέεται από τα μοιρολόγια και τη βυζαντινή μουσική. Ο **Αλέξης Μινωτής** θα διασπάσει –κατά δήλωσή του- την «**υποταγή στο γερμανικό Sprechchor**» και την ομοιομορφία της κίνησης.

Παρά τις διαφοροποιήσεις των εκάστοτε σκηνοθετών, διαμορφώνεται ένα ενιαίο, εν γένει, ύφος. Σημαντικοί ηθοποιοί (**Παξινού, Μινωτής**) και νέοι τραγωδοί (**Συνοδινού κ.α.**) αναδεικνύουν την κλασικίζουσα αισθητική γραμμή του Εθνικού Θεάτρου. Το εικαστικό μέρος υπογράφουν οι μόνιμοι «**διόσκουροι**» της κρατικής σκηνης: ο σκηνογράφος **Κλεόβουλος Κλεώνης** με τους αρχιτεκτονικούς όγκους του και ο (μνημένος στα μυστικά της υφαντικής από την **Εύα Σικελιανού**) ενδυματολόγος **Αντώνης Φωκάς** με τις ονομαστές πτυχώσεις των χιτώνων του.

Δεν θα απουσιάσει από το αργολικό θέατρο και η κορυφαία του λυρικού θεάτρου **Μαρία Κάλλας** για να ερμηνεύσει την **Νόρμα του Μπελλίνι (1960)** και τη **Μήδεια του Κερουμπίνι (1961)**.

Το **1957** το **Θέατρο του Πολυκλείτου** θα υποδεχτεί τον **Αριστοφάνη**. Το ύφος των παραστάσεων της αττικής κωμωδίας θα διαμορφωθεί από τον σκηνοθέτη **Αλέξη Σολομό** και τον σκηνογράφο **Γιώργο Βακαλό**. Νεοκλασικίζουσα κομψότητα, ζωγραφικό σκηνικό σε αισθητική ενότητα με τα κοστούμια, στοιχεία από τα αγγεία, τα ειδώλια και την αθηναϊκή αποκρία, ζωηρό αλλά εναρμονισμένο με το χώρο, χρώμα.

Ωστόσο, στις σκηνοθεσίες των τραγωδιών το αρχαιοπρεπές ύφος παγιώνεται. Κάποιες ευχάριστες εκπλήξεις που επιφυλάσσουν οι εκτάκτως συνεργαζόμενοι με το Εθνικό Θέατρο εικαστικοί καλλιτέχνες (**Ικέτιδες, 1964, σκηνοθεσία Αλ. Σολομού, με γλυπτά Γ. Παππά, κοστούμια Γ. Μόραλη**) δεν κατορθώνουν να επιβάλουν μια διαφορετική αισθητική. Όταν το **1967 ο Φωκάς** θα αποχωρήσει, θα υιοθετηθεί μάλλον ένα κακέκτυπο της τέχνης του. Η ψευδής εικόνα του «**ουμανιστικού πνεύματος**» (αφού επιλέγεται ερήμην των κοινωνικών ρήξεων και των καλλιτεχνικών ζυμώσεων) φαντάζει σ' όλη της την ένταση στα δύσκολα χρόνια των συνταγματαρχών.

Το **1975**, ένα καλοκαίρι μετά τη μεταπολίτευση, το **Φεστιβάλ Επιδαύρου** θα ανοίξει τις πύλες του στο **Θέατρο Τέχνης**, το θίασο που από την ίδρυσή του (**1942**) ταυτίστηκε με τη νεωτερικότητα και υπήρξε το αντίπαλον δέος του Εθνικού Θεάτρου. Θα παρουσιάσει τους θρυλικούς **Όρνιθες**, ένα αριστοφανικό «διονυσιακό μεθύσι», που εξισορροπεί το λυρισμό και το χιούμορ, το λαϊκό και το μοντέρνο, τον αρχαίο λόγο και τους αναχρονισμούς (**σκηνοθεσία Κουν, μετάφραση Ρώτα, σκηνικά – κοστούμια Τσαρούχη, μουσική Χατζιδάκι, χορογραφία Ζ. Νικολούδη**). Θα ακολουθήσουν οι περίφημοι **Πέρσες (1976)** σε σκηνοθεσία **Κουν** και μουσική **Χρήστου**.

Το '75 εντάσσεται, επίσης στα **Επιδαύρια** το **ΚΘΒΕ**, με την **Ηλέκτρα** του **Σοφοκλή** σε σκηνοθεσία **Μίνου Βολανάκη**. Στη συνέχεια το κατώφλι του Φεστιβάλ θα περάσουν ο **ΘΟΚ** και το Αμφιθέατρο του **Σπύρου Ευαγγελάτου**. Συν τω χρόνω, όλοι οι θίασοι έχουν πλέον θέση στην Επίδαυρο. Ορισμένες φορές θα κληθούν και ξένα θεατρικά σχήματα. Καλλιτέχνες της νεότερης γενιάς θα κάνουν την εμφάνισή τους. Οι ακαδημαϊκές παραστάσεις εναλλάσσονται με κάποιες απόπειρες διαφοροποίησης. Ο θεσμός του Φεστιβάλ δέχεται επικρίσεις για άμβλυνση των κριτηρίων επιλογής των θιάσων και στασιμότητα.

Πολιτική της νέας Διεύθυνσης του Ελληνικού Φεστιβάλ (**2006**) είναι να γίνει η Επίδαυρος πιο διεθνής, αφενός φιλοξενώντας στην αρχαία σκηνή της διάσημους καλλιτέχνες και αφετέρου οργανώνοντας συμπαραγωγές με σημαντικά φεστιβάλ και θεατρικούς οργανισμούς του εξωτερικού.

2.20.2 Φεστιβάλ Αθηνών –Αριθμητικά Στοιχεία.

- Το **Φεστιβάλ Αθηνών** ολοκληρώθηκε στις **11 Αυγούστου 2012** ενώ διήρκησε **65** βραδιές.
- Το φεστιβάλ παρακολούθησαν **132.000** θεατές.
- Το καλοκαίρι του **2012** το φεστιβάλ ήταν μικρότερο σε διάρκεια (**8/6 – 11/8**), περιελάμβανε λιγότερες εκδηλώσεις (**57**) και ήταν χωροταξικά πιο περιορισμένο.
- Η επισκευσιμότητα στην **Πειραιώς 260** ήταν αυξημένη σε σχέση με πέρυσι, σε αντίθεση με τον αριθμό των θεατών που παρακολούθησαν τα θεάματα στο Αρχαίο Θέατρο της Επιδαύρου και στο Ωδείο Ηρώδου Αττικού, που ήταν μειωμένος.
- Στο σύνολο των **118** παραστάσεων, **26** παραστάσεις είχαν πληρότητα **100%** και **30** παραστάσεις είχαν πληρότητα μεγαλύτερη από **80%**.
- Οι εισπράξεις του Φεστιβάλ ανήλθαν στο ποσό των **2.325.000€**.
- Υπήρξαν **2** παραστάσεις που έκαναν την «**πρώτη**» τους στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Αθηνών και θα συνεχίσουν τη διαδρομή τους σε μεγάλες πρωτεύουσες του εξωτερικού (**Πρώτη Ύλη και Η μπαλάντα του γέρο ναυτικού**).
- Στο πλαίσιο του Φεστιβάλ, πραγματοποιήθηκε μετά από **37** χρόνια παράσταση στο **Αρχαίο Θέατρο των Δελφών**, παρουσία σημαντικών καλλιτεχνών που είχε πληρότητα **100%**.
- Το **Φεστιβάλ Αθηνών 2012** έδωσε έμφαση στους έλληνες δημιουργούς, παρουσιάζοντας στο σύνολο των **25** θεατρικών παραστάσεων, **19** ελληνικές παραγωγές και μόνο **6** ξένες.
- **10** παραστάσεις είχαν ως κοινό χαρακτηριστικό τους την -με απολύτως προσωπικό τρόπο- δραματουργική επεξεργασία ενός γνωστού θέματος (μύθου, ιστορικού γεγονότος, μαρτυριών, ποιήματος) (**Erofilii Synopsis, Δον Κιχότης, Ο Λάμπρος, La commune grecque, Κουαρτέτο Βούτσεκ, Αθανάσιος Διάκος - Η επιστροφή, Γιου και Κόρες, Επίδαυρος/Ένα ντοκιμαντέρ, Η επιστροφή του Οδυσσέα, The rime of the Ancient Mariner**).
- Σχεδόν όλες οι παραστάσεις ενθάρρυναν τη συνομιλία του θεάτρου με τις νέες τεχνολογίες, τον κινηματογράφο, τις εικαστικές τέχνες.
- **2** σκηνοθέτες ερμήνευσαν με το δικό τους τρόπο τη **Δεσποινίδα Τζούλια** του Αυγούστου Στρίντμπεργκ (**Λιγνάδης – Katie Mitchell**)

- 4 έργα του **Αριστοφάνη** (**Νεφέλες, Ιππείς, Εκκλησιάζουσες, Όρνιθες**) και 2 τραγωδίες του **Σοφοκλή** (**Οιδίπους Τύραννος, Αντιγόνη**) παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο του **Φεστιβάλ Επιδαύρου**
- Υπήρξαν παραστάσεις που προκάλεσαν έντονες συζητήσεις ανάμεσα στους θεατές και τους κριτικούς (**Δον Κιχώτης, Insenso/Όπερα, Αθανάσιος Διάκος - Η επιστροφή, DE ΚΟΕ – Βρίζοντας το κοινό, Gólgota Picnic**)
- Υπήρξαν παραστάσεις που κατεξοχήν προώθησαν το διάλογο για το σύγχρονο θέατρο (**Δεσποινίς Ζυλί της Katie Mitchell, Η επιστροφή του Οδυσσέα του David Marton**).
- Οι θεατές είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν 9 παραστάσεις χορού, από καλλιτέχνες που επέστρεψαν στο Φεστιβάλ με καινούργιες προτάσεις (**Sasha Waltz, Alain Buffard, Δημήτρης Παπαϊωάννου, Μαριάννα Καβαλλιεράτου**) και από άλλους που συμμετείχαν για πρώτη φορά (**Ali & Hedi Thabet, Μαρία Γοργιά-Αμάγαλα, Γεωργία Βαρδαρού, Ομάδα ΖΗΤΑ - Ιρις Κάραγιαν, Μπαλέτα της Όπερας του Πεμμ**).
- Στο φετινό Φεστιβάλ πραγματοποιήθηκαν 13 συναυλίες που κάλυψαν ένα ευρύτατο φάσμα ειδών μουσικής: συμφωνική μουσική (4 συναυλίες), όπερα (3), οπερέτα (1), ρεμπέτικο (1), ελληνική παραδοσιακή μουσική (1), Έλληνες τραγουδοποιούς (1), μελοποιημένη ποίηση (1).
- Στην ενότητα των εικαστικών τεχνών, πραγματοποιήθηκαν: 1 Αφιέρωμα (**Θωμαδάκη / Κλωνάρη**), 3 ατομικές εκθέσεις (**Ιντυ Φέργκουσον, Γιάννης Κουνέλλης, Ούγκο Ροντινόνε**), 2 ομαδικές εκθέσεις (**Ευρώπη Κρίση ή Δύση**, καθώς και **A gathering**). Οι εκθέσεις πραγματοποιήθηκαν σε συνεργασία με το Μουσείο **Μπενάκη**, το Μουσείο **Κυκλαδικής Τέχνης** και το **ΔΗΜΕΡΓΟΝ Ίδρυμα Πολιτισμού και Ανάπτυξης Δασκαλόπουλου**, στο Μουσείο **Μπενάκη**, στο Μουσείο **Κυκλαδικής Τέχνης** και στην **Πειραιώς 260**.
- Στο πλαίσιο του **Φεστιβάλ Αθηνών** πραγματοποιήθηκε επανάληψη της προβολής του ντοκιμαντέρ του Γιώργου Σκευά "**Γυμνά χέρια**", ένα ντοκιμαντέρ για το Δημήτρη Μητρόπουλο.

Κάποια ακόμα στοιχεία.....

Παρά τις ιδιαιτερότητες της φετινής χρονιάς, η επισκεψιμότητα του ιστοχώρου του

Φεστιβάλ Αθηνών και Επιδαύρου υπήρξε απόλυτα ικανοποιητική, συγκρίσιμη με τις αντίστοιχες περσινές επιδόσεις.

- Πιο συγκεκριμένα, από την **1 Μαΐου 2012** έως τις **12 Αυγούστου 2012** το greekfestival.gr δέχτηκε **389,394** επισκέψεις από **218,962** μοναδικούς επισκέπτες, οι οποίοι πλοηγήθηκαν σε συνολικά **2,203,489** σελίδες του ιστοχώρου (μέσος όρος **5,66** σελίδες ανά επίσκεψη). Η μέση διάρκεια επίσκεψης κυμάνθηκε στα **4 λεπτά και 2 δευτερόλεπτα**, ενώ το ποσοστό εγκατάλειψης (bounce rate – δηλ. οι χρήστες που επισκέφθηκαν κάποια σελίδα του ιστοχώρου και έφυγαν χωρίς να μεταβούν σε δεύτερη) θεωρείται ικανοποιητικό, καθώς περιορίζεται στο **29,72%**.
- Έντονη είναι επίσης η παρουσία του Φεστιβάλ στις υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης, αφού η σελίδα στο Facebook είχε φτάσει στις **20 Αυγούστου 2012** τα **12.884 likes**, ενώ στο **Twitter** το **@athensfestival** (με tweets στα **Ελληνικά**) και το **@greek_festival** (με tweets στα **Αγγλικά**) είχαν **1.211** και **986 followers** αντίστοιχα.
- Τέλος, το **Φεστιβάλ Αθηνών και Επιδαύρου** διαθέτει μία σημαντικότερη βάση ηλεκτρονικών διευθύνσεων από ανθρώπους που έχουν επιλέξει να ενημερώνονται για τα νέα του μέσω **e-mail**. Έτσι, στις **20 Αυγούστου 2012** η ελληνική έκδοση του **newsletter** του Φεστιβάλ είχε φτάσει τους **7.606** συνδρομητές, ενώ η αντίστοιχη αγγλική έκδοση τους **1.677**, προσεγγίζοντας έτσι, συνολικά, **9283** ανθρώπους.

3.ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.

3.1 Ο Καταλυτικός Ρόλος των Φεστιβάλ στην Προώθηση του Τουρισμού.

Τα τελευταία χρόνια, τα φεστιβάλ έχουν αναδειχθεί σε έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τύπους τουριστικών εκδηλώσεων (*Crompton & McKay, 1997, Getz, 1997, Thrane, 2002*), καθώς δίνουν το έναυσμα για «τουριστικές επιδρομές» (*HLND FSTVL, 2002:11*), δικαιολογώντας το χαρακτηρισμό τους ως τουριστικού καταλύτη (*Mohr, Backman, Gahan & Backman, 1993*) και ως παγκόσμιου τουριστικού φαινομένου (*Chakko & Schaffer, 1993, Getz, 1991, Grant & Paliwoda, 1998, Rolfe, 1992, Getz & Frisby, 1998, Janiskee, 1990*), επηρεάζοντας άμεσα την τουριστική βιομηχανία (*Litvin & Fetter, 2006*) και διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στην προσέλκυση και διατήρηση διεθνούς τουρισμού (*McKercher, Mei & Tse, 2006*). Πέραν των διαχρονικών, τοπικών, πολιτιστικών ή θρησκευτικών γεγονότων που έχουν αναβιώσει ή επαναχωροθετηθεί ως τουριστικά γεγονότα, νέα φεστιβάλ επινοούνται και προωθούνται με αποκλειστικό σκοπό την προσέλκυση νέων επισκεπτών σε μια πόλη ή περιοχή (*Felsenstein & Fleischer, 2003:385*) και την ενίσχυση της τουριστικής έλξης των δυνητικών επισκεπτών (*Uysal & Gitelson, 1994*), στο πλαίσιο μιας ευρύτερης στρατηγικής μάρκετινγκ. Η διοργάνωση φεστιβάλ αποτελεί δημοφιλή πρακτική τόσο στις αστικές περιοχές όσο και στην ύπαιθρο, καθώς πέραν της κοινωνικής ανάπτυξης, συμβάλλει στην προσέλκυση τουριστών (*Higham & Ritchie, 2001:39*), μέσω του επανασχεδιασμού της εικόνας των μικρών πόλεων για την τουριστική τους προώθηση (*Janiskee & Drews, 1998:158, Getz & Frisby, 1998, Janiskee, 1990, Janiskee & Drews, 1998*). Όταν ένα φεστιβάλ είναι μικρό σε μέγεθος και πραγματοποιείται σε μια μικρή περιοχή, ο έλεγχος και η διοργάνωση του επιτυγχάνεται ευκολότερα, τα κόστη ελαχιστοποιούνται ενώ τα οφέλη μεγιστοποιούνται (*Higham & Ritchie, 2001:39*).

Ελλοχεύει, βέβαια, πάντα ο κίνδυνος η εμπορευματοποίηση να αμαυρώσει το εορταστικό πνεύμα (*Getz, 1994:313, Janiskee & Drews, 1998, United Kingdom Business Information Centre, 1995*), καθώς δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις εκείνες που πόλεις και φεστιβάλ έχουν μετατραπεί σε προϊόντα που διαφημίζονται από τα τουριστικά γραφεία, αγοράζονται δηλαδή και πωλούνται όπως τα υπόλοιπα προϊόντα (*Gotham, 2002:1751*). Τα φεστιβάλ συχνά προσελκύουν «σοβαρούς» τουρίστες που επιζητούν την αναψυχή και που ενεργά καταναλώνουν το «οικείο» ως μορφή τέχνης ή κοινωνικών σχέσεων (*Prentice & Andersen, 2005:7-8*). «Σοβαροί τουρίστες» θεωρούνται αυτοί για τους οποίους η καλλιτεχνική αναζήτηση αποτελεί τρόπο συγκρότησης ταυτότητας, προέκταση της γενικής αναψυχής και συστηματική αναζήτηση όπως η αναζήτηση

καριέρας (Stebbins,-1996:948).

Οι κυριότεροι λόγοι για τους οποίους τα τοπικά φεστιβάλ είναι δημοφιλή ως εργαλεία τουριστικής προώθησης είναι η ικανότητά τους να αυξάνουν τη ζήτηση για τον τοπικό τουρισμό (Smith & Jenner,1998) και η συμβολή τους στην αναμόρφωση της εικόνας ενός τόπου και την προβολή ενός προορισμού που φιλοδοξεί να αναδειχθεί στον τουριστικό χάρτη (Kotler, Haider & Rein,1993). Επιπρόσθετα, η στρατηγική τοποθέτηση ενός φεστιβάλ στο τοπικό τουριστικό ημερολόγιο μπορεί να συμβάλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου (Getz,1997). Λειτουργούν, επίσης, ως μοναδικοί τουριστικοί πόλοι έλξης μιας και δεν βασίζονται σε κοστοβόρα φυσική ανάπτυξη, αλλά η επιτυχία τους εξαρτάται περισσότερο από τον ενθουσιασμό της τοπικής κοινωνίας και των διοργανωτών παρά από σπάνια φυσικά ή τεχνητά θέλγητρα (Getz,1993, Janiskee, 1994, Turko & Kelsey, 1992). Οι επιδράσεις των φεστιβάλ στον τοπικό τουρισμό διακρίνονται σε δύο κύριες σφαίρες: την οικονομική και την περιβαλλοντική (Felsenstein & Feleischer, 2003:386). Η μεν πρώτη και προφανέστερη περιλαμβάνει τις προσδοκίες αύξησης του τοπικού εισοδήματος και αύξησης της απασχόλησης λόγω του υψηλού αριθμού τουριστών που συχνά υποβιβάζουν τις αρνητικές οικονομικές επιδράσεις (μετάθεση της ζήτησης, αισχροκέρδεια στην αγορά ακίνητης περιουσίας και άνοδος των τιμών. (Felsenstein & Feleischer, 2003:386). Η δε δεύτερη περιλαμβάνει κυρίως όχληση που προκαλείται από τα φεστιβάλ (προετοιμασία του εδάφους, νέες τουριστικές υποδομές (Felsenstein & Feleischer, 2003:386), αλλά και τις βελτιώσεις στις υποδομές που προκύπτουν λόγω των φεστιβάλ. Παρόλα αυτά, σε πολλές περιπτώσεις η ανάλυση αναλώνεται στην εκτίμηση των τοπικών πολλαπλών αποτελεσμάτων χωρίς να προχωρά ένα βήμα πιο πέρα και να παρουσιάζει πώς αυτά μεταφράζονται σε όρους τοπικής οικονομικής ανάπτυξης (Gazel & Schwer, 1997, Kim et al., 1998, Long & Perdue, 1990). Ένας υψηλός, τοπικός, βασιζόμενος στις δαπάνες δείκτης που χαρακτηρίζει ένα φεστιβάλ δεν αποτελεί αξιόπιστο μέτρο του τοπικού οφέλους (Felsenstein & Feleischer, 2003:385). Τα φεστιβάλ μια κοινότητας λόγω της ιδιότητάς τους να ανανεώνουν περιοδικά το ρου της ζωής της και να κυρώνουν τους θεσμούς της (Falassi, 1987:3), εξυμνούν τόσο την ταυτότητα της ομάδας που τα διοργανώνει όσο και της περιοχής στην οποία λαμβάνουν χώρα. Κατά συνέπεια, πέρα από τα οφέλη που αποκομίζει η περιοχή από τη διοργάνωση κάποιου φεστιβάλ, όπως η αναζωογόνηση και ο εμπλουτισμός της εικόνας της, σημαντικά είναι τα οφέλη και για την ίδια την κοινότητα.

Με τη συμμετοχή της σε κάποιο φεστιβάλ, τα μέλη της κοινότητας βιώνουν τη συντροφικότητα στο πλαίσιο της κοινωνικής ζωής. Παράλληλα ως βασικές διαστάσεις της κατανάλωσης των φεστιβάλ η κοινωνικοποίηση και η επαφή με την οικογένεια καταγράφονται συχνά ως κίνητρα συμμετοχής (Backman, Backman, Uysal & Sunshine, 1995, Formica & Uysal, 1996, 1998,

Getz, 1991, Kerstetter & Mowre, 1998, Krausse, 1998, Mihalik & Ferguson, 1994, Scott, 1996, Uysal, Gahan & Martin, 1993, Willems- Braun, 1994). Ειδικά για τα φεστιβάλ που διοργανώνουν αυτόχθονες, το σημαντικότερο κίνητρο για τη συμμετοχή των επισκεπτών θεωρείται η πολιτιστική αναζήτηση (Chang, 2006:1232).

Αναφορικά δε με τις αντιλαμβανόμενες επιδράσεις των φεστιβάλ στην κοινότητα, προκύπτει από ερευνητικά δεδομένα, ότι τα μέλη του πληθυσμού που ταυτίζονται με το θέμα του γεγονότος, έχουν τις περισσότερες πιθανότητες να έχουν θετικές αντιλήψεις ως προς τις επιδράσεις του στην κοινότητα, ενώ οι κάτοικοι που συμμετέχουν σε αυτό είναι πιθανότερο να διαμορφώσουν θετική αντίληψη για τις επιδράσεις των γεγονότων (Fredline & Faulkner, 2002b). Πέραν όμως από τα οφέλη που πιστεύει ότι αποκομίζει η κοινότητα από τα φεστιβάλ και τη στάση απέναντι σε αυτά, σημαντικός είναι ο ρόλος των φεστιβάλ ως μέσων κοινωνικού ελέγχου (Hughes, 1999), αλλά και ως μέσων προάσπισης του κοινού καλού, το οποίο προκύπτει από την αύξηση των εσόδων που προέρχονται από τον τοπικό τουρισμό, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την αναβάθμιση της αισθητικής του χώρου και πιθανώς την κοινωνική αρμονία (Foley & McPherson, 2007:154). Ταυτόχρονα, προκύπτει ότι ενισχύουν την αυτοπεποίθηση της κοινότητας (Getz, 1989, Light, 1996, Mules, 1993, Ritchie, 1984, Roche, 1994, Sanders, 2005) και συμβάλλουν ενεργά στην αύξηση του πολιτιστικού και εν γένει κοινωνικού οφέλους (Dwyer et al., 2000, Gitelson et al., 1995).

3.2 Ποίοι επιλέγουν τον πολιτιστικό τουρισμό.

Ένας ολοένα αυξανόμενος αριθμός επισκεπτών γίνονται ταξιδιώτες ειδικών ενδιαφερόντων που περιλαμβάνουν τις τέχνες, την πολιτιστική κληρονομιά και άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες, ως μία από τις πέντε κορυφαίες αιτίες για να ταξιδέψουν.

Είναι γεγονός πώς ο τουρίστας ο οποίος επισκέπτεται μια χώρα κατά κύριο για πολιτιστικούς λόγους θα λέγαμε ότι μέσα του είναι πολύ ξεκάθαρος ως προς το τι θέλει να του συμβεί και τι περιμένει από την χώρα την οποία επιλέγει και αυτό συμβαίνει γιατί ο συγκεκριμένος τουρίστας είναι τουρίστας με άποψη. Συνήθως ο συγκεκριμένος τύπος τουρίστα επιλέγει μόνος του την χώρα των διακοπών του –χωρίς δηλαδή να του την προτείνει κάποιο τουριστικό πρακτορείο εξυπηρετώντας εμπορικούς σκοπούς- εφόσον νωρίτερα έχει φροντίσει να εξοικειωθεί με κάποιο τρόπο με την χώρα επιλογής του. Έτσι λοιπόν τον πολιτιστικό τουρίστα τον χαρακτηρίζουν η θέληση και η κατανόηση για σοβαρή εκτίμηση του βασικού χαρακτήρα ενός τόπου αλλά και του πολιτισμού του ως σύνολο περιλαμβάνοντας παράλληλα:

- Την ιστορία και την αρχαιολογία του
- Την μορφολογία της περιοχής
- Την κοινωνική ,οικονομική καθώς και πολιτική δομή
- Τον τρόπο ζωής των κατοίκων της περιοχής αλλά και την πολιτισμική εξέλιξη
- Τις τέχνες και την αρχιτεκτονική
- Την τοπική γαστρονομία
- Τα σχετικά φεστιβάλ όπως και πολιτιστικές εκδηλώσεις ή πανηγύρια.

Τελικά ο πολιτιστικός τουρίστας είναι εκείνος ο οποίος εκτός του γεγονότος ότι θέλει να κατανοήσει ένα τόπο έχει πραγματικά την ανάγκη να νιώσει την ιστορία του και παράλληλα αναζητά να ζήσει σε έναν άλλο πολιτισμό, και ταυτόχρονα διψάει για την εμπειρία μιας πολιτιστικής περιπέτειας. Είναι εκείνος ο οποίος συνειδητά θέλει να συγκρίνει το σήμερα με το χθές και να κατανοήσει τους λόγους και τις αιτίες των αλλαγών και της εξέλιξης.

Σύμφωνα με τις έρευνες, το προφίλ των πολιτιστικών τουριστών (σε σχέση με εκείνων οι οποίοι ακολουθούν τον μαζικό τουρισμό) παρουσιάζει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Έχουν ηλικία από **45** έως **64** ετών
- Οι γυναίκες είναι περισσότερες από τους άνδρες
- Είναι ανώτερου μορφωτικού επιπέδου
- Διαθέτουν υψηλότερο εισόδημα
- Ξοδεύουν **10** έως **15%** περισσότερα για κάθε ημέρα ταξιδιού

Ενώ διακρίνεται στους παρακάτω τύπους

- Ο **τυχαίος** πολιτιστικός τουρίστας (The incidental cultural tourist)
- Ο **πολιτιστικός** τουρίστας με συγκεκριμένο σκοπό (The purposeful cultural tourist).
- Ο **περιηγητικός** πολιτιστικός τουρίστας (The sightseeing cultural tourist).
- Ο **εξερευνητικός** πολιτιστικός τουρίστας (The serendipitous cultural tourist).
- Ο **συνηθισμένος** πολιτιστικός τουρίστας (The casual cultural tourist).

Σύμφωνα με έρευνα της Travel Industry Association of America που δημοσιεύτηκε το **2002** και αφορά τις Ηνωμένες Πολιτείες

- το 65% των Αμερικανών ενηλίκων τουριστών σχεδίασαν μία τουλάχιστο πολιτιστική δραστηριότητα για τις διακοπές τους.
- Το 21% των τοπικών προσωπικών ταξιδιών για διασκέδαση ή δουλειά περιλαμβάνει μία ιστορική ή πολιτιστική δραστηριότητα.
- Ο όγκος των πολιτιστικών ταξιδιών αυξήθηκε κατά 10% από το 1996.
- Το 80% των πολιτιστικών τουριστών που πραγματοποίησαν τα ταξίδια αυτά είναι ώριμοι με παιδιά, αυτό που αποκαλούν οι Αμερικανοί «baby boomers».
- Οι ταξιδιώτες αυτοί σε μέσους όρους ξοδεύουν περίπου 38% περισσότερα, είναι 2 χρόνια μεγαλύτεροι και συνεπώς περισσότεροι από αυτούς συνταξιούχοι, έχουν λίγο μεγαλύτερο αριθμό πτυχιούχων μεταξύ τους, παραμένουν στον προορισμό σημαντικά μεγαλύτερο χρονικό διάστημα (50%) και επιλέγουν το αεροπλάνο σε σχέση με άλλα μέσα λίγο περισσότερο από τους υπολοίπους.

Το κύριο συμπέρασμα που μπορούμε να βγάλουμε από τα στοιχεία αυτά είναι ότι όσον αφορά τον Αμερικανό πολιτιστικό τουρίστα είναι είτε πλουσιότερος είτε προθυμότερος να ξοδέψει περισσότερα και να έχει ένα ανετότερο σε διάρκεια και κατά τη μετάβαση ταξίδι, με άλλα λόγια ένας σαφώς καλύτερος πελάτης για τους επαγγελματίες του χώρου.

3.3 Τάσεις Οι Οποίες Θα Επηρεάσουν Την Πολιτιστική Τουριστική Αγορά Στο Άμεσο Μέλλον.

- **Αυξανόμενη καταναλωτική αφθονία στο Δυτικό τουλάχιστο κόσμο.** Το πλαίσιο αυτό διευκολύνει την αναζήτηση ποιοτικού τρόπου ζωής και κάνει να φαίνεται λιγότερο δαπάνη πολυτελείας ένα ταξίδι με πολιτιστικό περιεχόμενο.
- **Αυξάνεται ο αριθμός των συνταξιούχων που ζουν για πολλά χρόνια,** σχετικά υγιείς, με άφθονο ελεύθερο χρόνο για ταξίδια
- **Ο ρόλος των γυναικών στην οικονομία ανέρχεται.** Συνήθως οι γυναίκες στις οικογένειες προγραμματίζουν τις διακοπές. Θα πρέπει λοιπόν, ν αναμένουμε περισσότερο «γυναικείες» επιλογές στον τουρισμό.
- **Μείωση του χρόνου ανάπαυσης για τα νέα, δυναμικά και οικονομικά επιτυχημένα κοινωνικά στρώματα λόγω των αναγκών της επαγγελματικής ζωής.** Αυτό σημαίνει ότι θα δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στα μικρά ταξίδια, τις μικρές διακοπές, τις

αποδράσεις του Σαββατοκύριακου, αντί των μεγάλων θερινών διακοπών μέχρι σήμερα.

- **Ταχύτατη τεχνολογική εξέλιξη στην πληροφορική και τις επικοινωνίες.** Ο τουρισμός θα διευκολυνθεί αλλά μήπως γίνει εικονικός, «virtual»;
- **Θα αυξηθεί η ευαισθησία σε κοινωνικά και οικολογικά θέματα** ως συνέπεια της συνειδητοποίησης της συνύπαρξης στο «πλανητικό χωριό», ότι δηλαδή όλοι ζούμε στο ίδιο περιβάλλον και οι αλληλεπιδράσεις δεν αφήνουν κανένα σε αδιάφορη ιδιότητα. Είναι εύλογο να αναμείνουμε από τον τουρισμό να αξιοποιήσει τέτοιες αναφορές.

3.4 Τουριστική Ανάπτυξη Και Πολιτισμικές Επιπτώσεις.

Η σύγκρουση των οικονομικών και πολιτιστικών συμφερόντων, προκειμένου να προωθηθεί τουρισμός και να δημιουργηθεί επιπλέον οικονομική αξία μπορεί να οδηγήσει σε αρνητικές επιπτώσεις για τον πολιτισμό και πιο συγκεκριμένα στη δημιουργία προβλημάτων όπως:

- **εμπορευματοποίηση των παραδοσιακών**
- **πολιτιστικών εκδηλώσεων**
- **παράνομο εμπόριο ιστορικών αντικειμένων και ζώων**
- **παράνομες αρχαιολογικές ανασκαφές**
- **υποβάθμιση ή ακόμη και εξαφάνιση της**
- **παραδοσιακής τέχνης/τεχνογνωσίας και των αισθητικών αξιών**
- **δημιουργία ψευδοκουλτούρας κλπ.**

Δεν υπάρχει αμφιβολία λοιπόν ότι ο τουρισμός αν δεν ελεγχθεί μπορεί να γίνει έως και επικίνδυνος. Ευαίσθητες τοποθεσίες, όπως τα σπήλαια για παράδειγμα, απλά δεν μπορούν δεχτούν την πλημμυρίδα των τουριστών χωρίς να αλλάξει το μικροκλίμα τους και να καταστραφούν οι βραχογραφίες τους.

Ανάλογη επίδραση έχει και στη σύγχρονη πολιτιστική παραγωγή. Άμεσα με την εμφάνιση μιας αγοράς, της οποίας η μεγάλη ζήτηση, μπορεί να μετατρέψει την καλλιτεχνική δημιουργία σε βιομηχανία σουβενίρ. Έμμεσα με την εισαγωγή ξένων πολιτιστικών στοιχείων τα οποία, μπορεί βέβαια να γονιμοποιήσουν νέες δημιουργικές δυνάμεις, μπορεί όμως και να εκτοπίσουν τις μορφές και τις ιδιαιτερότητες που δημιουργούν την ταυτότητα κάθε τόπου.

Έτσι, κρίνεται απαραίτητη η προστασία και η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς των τουριστικών προορισμών και κάθε τύπου καθώς και η ενασχόληση με τέτοιου είδους προβλήματα.

Παρ' όλα αυτά, στις περιπτώσεις όπου υπάρχει καλή τουριστική οργάνωση και σεβασμός στο φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον, ο τουρισμός μπορεί να επηρεάσει θετικά τις επαφές ανάμεσα στον εγχώριο πληθυσμό και στους επισκέπτες.

Πιο συγκεκριμένα:

- **Ο τουρισμός δημιουργεί ευκαιρίες για εισόδημα και απασχόληση.** Για περιοχές όπου οι παραδοσιακές δραστηριότητες βρίσκονται σε ύφεση, αποτελεί πρότυπο ανάπτυξης και προώθησης (ιδιαίτερα σε φτωχές και μη βιομηχανοποιημένες περιοχές). Π.χ. σε πολλές χώρες της Καραϊβικής, ο τουρισμός υποκαθιστά την καλλιέργεια ζαχαρότευτλων παρέχοντας τη δυνατότητα στις τοπικές κοινωνίες να διατηρήσουν τη συνοχής τους, επιβραδύνει την αστικοποίηση προστατεύοντας έτσι την παράδοση και τον τρόπο ζωής τους. Επιπλέον υποβαθμισμένες περιοχές, χωρίς τουριστική κίνηση, αναβαθμίζονται μέσω της ανάδειξης της πολιτιστικής τους κληρονομιάς και της δημιουργίας μουσείων.
- **Ο τουρισμός πολλές φορές στηρίζεται στις αξίες των κοινωνιών οι οποίες δίνουν έμφαση στις δραστηριότητες που απαιτούν ποιοτικό περιβάλλον (δραστηριότητες αναψυχής & ξεκούραση), όπως συμβαίνει στις Σκανδιναβικές χώρες.**
- **Στην περίπτωση όπου υπάρχει σωστό τουριστικό μάνατζμεντ, ο τουρισμός συνδράμει στη διατήρηση περιοχών εξαιρετική φυσικής ομορφιάς με αισθητική και πολιτιστική αξία όπως για παράδειγμα τα Εθνικά Πάρκα στις ΗΠΑ, το Έιερς Ροκ στην Αυστραλία κλπ.**
- **Όταν υπάρχει σεβασμός στις τοπικές ιδιομορφίες, στην παραδοσιακή κληρονομιά και στο περιβάλλον, ο τουρισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο «αναζωογόνησης» αστικών περιοχών, όπως η Γλασκόβη στη Σκωτία.**
- **Σε πολλές περιπτώσεις ο τουρισμός μπορεί να συντελέσει στη διατήρηση και στη αναβίωση της τοπικής τέχνης και χειροτεχνίας, καθώς των παραδοσιακών πολιτιστικών δραστηριοτήτων σε προστατευμένες περιοχές, όπως οι αθλοπαιδείες στα Χάιλαντς της Σκωτίας.**
- **Επίσης, ο τουρισμός μπορεί να συμβάλλει στην ανανέωση της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής του ντόπιου πληθυσμού, ενισχύοντας την τοπική**

κοινότητα,προσελκύνοντας νέους ανθρώπους στον τόπο και ευνοώντας τις τοπικές δραστηριότητες.

Πέρα από τις αρνητικές κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού, υπάρχουν και θετικές για τον τοπικό πληθυσμό όπως:

- **Η ανταλλαγή ιδεών, πολιτισμικών συνηθειών και αντιλήψεων η οποία μπορεί ευνοήσει την επαφή των τουριστών με τον ντόπιο πληθυσμό και να μειωθούν οι παρεξηγήσεις.** Η ανάπτυξη του τουρισμού των νέων μπορεί να αποβεί ωφέλιμη, διότι μπορεί να επαναλάβουν τα ταξίδια τους και θα είναι σε θέση να κατανοήσουν καλύτερα τις πολιτισμικές διαφορές. Ο εσωτερικός τουρισμός δεν έχει τις επιπτώσεις του διεθνή καθώς το πολιτιστικό υπόβαθρο, η γλώσσα και η θρησκεία των ντόπιων τουριστών τους επιτρέπει να ενσωματωθούν στον πληθυσμό του προορισμού.

Πέρα από τη σχέση κόστους – οφέλους, θα πρέπει η τουριστική ανάπτυξη να αντιμετωπιστεί μακροπρόθεσμα, μέσω της συμμετοχής της τοπικής κοινότητας στο σχεδιασμό και στη διαχείρισή της, αρκεί βέβαια κοινότητα και ηγεσία να μην «απέχουν» όπως συμβαίνει σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες σε αντίθεση με τις δυτικές, δημοκρατικές χώρες. **Κατά τον τουριστικό σχεδιασμό, η προστασία των συμφερόντων της τοπικής κοινότητας μπορεί να εξασφαλίσει μακροχρόνια θετική υποδοχή και αποδοχή των τουριστών** (Lickorish and Jenkins, 2004). Αν και οι οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού γίνονται αντιληπτές βραχυπρόθεσμα, οι κοινωνικές και πολιτισμικές επιπτώσεις είναι λιγότερο εμφανείς ή γίνονται αντιληπτές μακροπρόθεσμα και είναι δύσκολα μετρήσιμες.

3.5 Η Πολιτιστική Εκδοχή της Τοπικής Ανάπτυξης

Απαραίτητη προϋπόθεση της ανάπτυξης και δη της τοπικής ανάπτυξης είναι η πολιτιστική διάσταση της τελευταίας, καθώς τα αντικείμενα που αγγίζει και τα μέσα που χρησιμοποιεί συντελούν (Ψύλλα 1992, 60) :

- **στην προώθηση της πολιτιστικής κουλτούρας του λαού μέσα από διαδικασίες συμμετοχής ενημέρωσης και πληροφόρησης,**

- στην καλύτερη ενσωμάτωση στο κοινωνικό σύνολο μέσα από διαδικασίες ευαισθητοποίησης, προώθησης της επικοινωνίας, επιμόρφωσης και επαγγελματικής απασχόλησης στον πολιτιστικό τομέα,
- στην αναβάθμιση του πνευματικού επιπέδου του λαού μέσα από την οργάνωση καλλιτεχνικών και επιμορφωτικών εκδηλώσεων και τη δημιουργία χώρων (βιβλιοθηκών, μουσείων κτλ) καλλιτεχνικής και πνευματικής έκφρασης,
- στην ψυχαγωγία του κοινού μέσα από την προώθηση συμμετοχής σε ομάδες εργασίας, με στόχο την καλύτερη εκμετάλλευση του ελεύθερου χρόνου.

Με τον τρόπο αυτό, ο πολιτισμός συνδέεται με τις τοπικές προτεραιότητες, τις τοπικές αναπτυξιακές ανάγκες καθώς και με τα τοπικά συγκριτικά πλεονεκτήματα που μπορούν να αξιοποιηθούν. Σε άλλες, μεγαλύτερες και πιο ανεπτυγμένες περιοχές, είναι προϋπόθεση για την καλλιέργεια της αυτοπεποίθησης του τοπικού πληθυσμού και του τοπικού δυναμικού.

Τέλος, σε όλες τις περιοχές της χώρας, αποτελεί προϋπόθεση για ανάπτυξη (Βενιζέλος 1999, 141). Η πολιτιστική ανάπτυξη, με την ευρεία έννοια του όρου, αποτελεί μια μακροχρόνια και αναντικατάστατη επένδυση για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, που στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των ψυχικών, πνευματικών, πολιτιστικών και πνευματικών δυνατοτήτων του ανθρώπου. Συμβάλλει καθοριστικά στη διαμόρφωση της κοινωνικής ζωής καθώς και στην ενίσχυση της παραγωγικής διαδικασίας και της ανάπτυξης σε οικονομικό επίπεδο (Ιωαννίδης 2002, 78).

Επιπλέον των ανωτέρω, η πολιτιστική ανάπτυξη, μέσω της διενέργειας πολιτιστικών δραστηριοτήτων, δύναται να δημιουργήσει δορυφορικές ενέργειες με οικονομικό αποτέλεσμα. Για παράδειγμα, η εγκατάσταση ενός μουσείου σε μια περιοχή μπορεί να προκαλέσει την ίδρυση επιχειρήσεων τουρισμού και αναψυχής στην περιμέτρο του, ενισχύοντας έτσι την τοπική οικονομία με αύξηση της απασχόλησης, της αγοράς αγαθών κτλ.

Σε ορισμένες μάλιστα περιοχές, όπου αναπτύχθηκαν πυρήνες καινοτομικών επιχειρήσεων (π.χ. Τεχνοπόλεις), οι πολιτιστικές δραστηριότητες συνετέλεσαν στην προσέλκυση νέων επενδύσεων και εξειδικευμένων επιστημόνων για τη στελέχωση επιχειρήσεων και ερευνητικών κέντρων (Κόνσολα 2003, 13-14).

Από μια άλλη οπτική γωνία, η πραγματοποίηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων και των σχετικών δρωμένων προσδίδει αξία και αναδεικνύει την ποιοτική διάσταση του φαινομένου της οικονομικής μεγέθυνσης. Έμφαση δίνεται στους τομείς της ποιοτικής βελτίωσης των διαθέσιμων πολιτιστικών πηγών και της αναγέννησης της εικόνας που προβάλλεται ως αντιπροσωπευτική κάθε πόλης. Στρατηγικής επίσης σημασίας για την πολιτιστική ανάπτυξη είναι η βελτίωση της ποιότητας της ζωής και η ανάγκη για αυτό-έκφραση και αυτό-προσδιορισμό του ατόμου και των κοινωνικών ομάδων.

Ωστόσο, σε πλήθος περιπτώσεων, ο ποιοτικός παράγοντας έχει αντιμετωπιστεί ως δευτερεύουσας σημασίας (Ιωαννίδης 2002, 78).

Σε πλήθος περιπτώσεων, η πολιτιστική ανάπτυξη αποτέλεσε και αποτελεί τον πυρήνα βελτίωσης της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Σκοπός άλλωστε της πολιτιστικής ανάπτυξης είναι η επίτευξη αποδοτικότητας σε αριθμητικά μεγέθη (οικονομική ανάπτυξη) και η ανάπτυξη του ίδιου του ατόμου ως προσωπικότητας από κοινωνική σκοπιά (κοινωνική ανάπτυξη). Με τον τρόπο αυτό ενθαρρύνονται τα πεδία έκφρασης, επικοινωνίας και κοινωνικοποίησης, δημιουργώντας αίσθημα κοινωνικής συνοχής.

Επιπρόσθετα, η ανάπτυξη μέσων και μεθόδων επικοινωνίας και διαλόγου συμβάλλει στην προώθηση της δημιουργικότητας και της ανθρώπινης ολοκλήρωσης, μέσω κυρίως της γνωριμίας και της συναναστροφής με άλλες απόψεις, κουλτούρες και της ανταλλαγής στοιχείων πολιτιστικής ταυτότητας με διαφορετικά κοινωνικο-πολιτιστικά σύνολα. **Η έννοια της πολιτιστικής ανάπτυξης, άλλωστε, καλλιεργεί στα άτομα μια ισχυρή αίσθηση εντοπιότητας και συνείδηση της ταυτότητάς τους, δηλαδή την αίσθηση ότι ανήκουν σε μια ξεχωριστή ομάδα ή κοινότητα, μια ομάδα με ιδιαίτερη φυσιογνωμία και χαρακτήρα (Ιωαννίδης 2002, 78).**

Εκφράζεται ωστόσο και η άποψη ότι η έννοια της ανάπτυξης σε πολιτιστικό επίπεδο υπερτερεί εκείνης σε επίπεδο οικονομικό, καθότι βάσει των αξιών επηρεάζονται και διαμορφώνονται θεσμοί και οικονομικά δεδομένα (Κόνσολα 2003).

Στον τομέα της τοπικής πολιτιστικής ανάπτυξης σημαντική είναι η συμβολή τόσο της τοπικής αυτοδιοίκησης, όσο και ενός συνόλου φορέων και παραγόντων, των οποίων χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα κινήματα που δραστηριοποιούνται σε έναν τόπο, οι επιχειρήσεις και οι δυνάμεις της αγοράς, οι πολιτιστικές οργανώσεις και οι οργανώσεις εθελοντικής πρωτοβουλίας και δράσης, δηλαδή ένα σύνολο αποθεματικών δυνάμεων του τοπικού επιπέδου. Οι ανωτέρω αποτελούν επίσης παράγοντες σχεδιασμού και εφαρμογής πολιτιστικής πολιτικής (Ιωαννίδης 2002, 80).

Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή συντονισμένων δράσεων για την επίτευξη της τοπικής πολιτιστικής ανάπτυξης αποτελεί επίσης μια ε των κύριων συνιστωσών ενός μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης, μόνο στις περιπτώσεις που συντονίζεται με τις πολιτικές για την εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση, το περιβάλλον, την αρχιτεκτονική, την έρευνα και την ανάπτυξη. **Παράλληλα, έμφαση δίδεται στο γεγονός ότι κύριο στόχο της τοπικής πολιτιστικής ανάπτυξης αποτελεί η επίτευξη ποιότητας και η βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης των πολιτών ενός τόπου (Ιωαννίδης 2002, 81).**

3.6 Πολιτιστικός Προγραμματισμός Στην Ελλάδα

Η συνειδητοποίηση της ανάγκης για ανάπτυξη τις τελευταίες δεκαετίες και η προσπάθεια

σταδιακής ενίσχυσης ορισμένων τομέων (συμπεριλαμβανομένων και των πολιτισμικών δράσεων) στην Ελλάδα, συνδέθηκε για χρόνια, με την εφαρμογή ενισχυτικών προγραμμάτων, γνωστών ως πενταετή προγράμματα. Μέσα από τα προγράμματα αυτά ακολουθήθηκε μια εξελικτική πορεία, πιο συγκεκριμένα:

Έγινε μια βαθμιαία προσπάθεια για την συσχέτιση αρχικά των πολιτιστικών δραστηριοτήτων

με την ανάπτυξη της χώρας, με το πενταετές πρόγραμμα 1978-1982 (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 1979). Ακολούθησε το πενταετές πρόγραμμα 1983-1987, οπότε και προωθήθηκε σε ικανοποιητικό βαθμό η Πολιτιστική αποκέντρωση, με την κινητοποίηση της

Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον Πολιτιστικό τομέα (ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ., δημιουργία Πολιτιστικών Κέντρων, δημοτικές αναπτυξιακές εταιρείες πολιτισμού, προγραμματικές συμβάσεις ΥΠ.ΠΟ. και Ο.Τ.Α.), ενώ η Τοπική Αυτοδιοίκηση παρουσίασε μια πιο συντονισμένη δράση (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 1984 και ΚΕΠΕ: 1992). Αυτή η δημιουργική πορεία δεν συνεχίστηκε καθώς, το επόμενο πρόγραμμα 1988-1992, δεν εφαρμόστηκε ποτέ, λόγω της τότε παραγμένης πολιτικής κατάστασης (ΚΕΠΕ 1992).

Στη δεκαετία του '90 και με το νέο δεδομένο της χρηματοδότησης από το Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, η άποψη για τις πολιτιστικές δραστηριότητες αλλάζει και πλέον θεωρείται

ο κλάδος αυτός, δυναμικός κλάδος οικονομικής δραστηριότητας (ΚΕΠΕ 2000) και σημαντικός παράγων κοινωνικής συνοχής. Στην περίοδο αυτή ξεκίνησε και το Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων με τη σύμπραξη του Υπουργείου Πολιτισμού και των ΟΤΑ. Στο δε Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης εντάσσεται ο τομέας του πολιτισμού στην ενότητα του τουρισμού. Αντίθετα στο Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000-2006, ο Πολιτισμός αποκτά για πρώτη φορά αυτοτελές Πρόγραμμα και στον άξονα του σύγχρονου πολιτισμού επιδιώκεται η άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων, με την ενίσχυση υποδομών και τη δημιουργία δικτύων στην περιφέρεια.

Στην προσπάθεια ένταξης της χώρας μας σε αναπτυξιακή διαδικασία εντάσσεται, μεταξύ άλλων, και η ψήφιση αναπτυξιακών νόμων, προκειμένου να δοθούν τα κίνητρα για την ανάπτυξη της περιφέρειας (Ευθυμιοπούλου Θ, 27). Ο πρώτος αναπτυξιακός Νόμος που ψηφίστηκε ήταν ο 1262/82, και στην πορεία ακολούθησαν κι άλλοι τροποποιητικοί αυτού νόμοι. Με το νόμο αυτό δόθηκαν τα κίνητρα για τη σύσταση δημοτικών αναπτυξιακών επιχειρήσεων, προκειμένου να καλυφθούν οι υπάρχουσες κοινωνικές ανάγκες και να υπάρξει αποτελεσματική παρέμβαση, μέσω των επιχειρήσεων αυτών, στην οικονομική ανάπτυξη των

τοπικών κοινωνιών.

Οι ανωτέρω επιχειρήσεις ετύγχαναν προνομιακής μεταχείρισης και επιδοτούνταν με ισχυρότερα κίνητρα σε σχέση με τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, όπως για παράδειγμα λήψη επιχορηγήσεων, επιδότηση επιτοκίου κ.α. (Μπιτσάκη 2002, 194). Έτσι δόθηκε η δυνατότητα στους ΟΤΑ να ξεκινήσουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένου του πολιτισμού, με μικρό αρχικό κεφάλαιο και με τη δυνατότητα λήψης επιχορηγήσεων και χορηγιών από τα εταιρικά αυτά μορφώματα.

Την περίοδο αυτή εμφανίστηκε, σε όλη την ελληνική επικράτεια, πλήθος αναπτυξιακών δημοτικών εταιριών πολιτισμού, οι οποίες ανέπτυξαν έντονη πολιτισμική δράση κυρίως με τη διοργάνωση γιορτών, εκδηλώσεων και τοπικών φεστιβάλ, χωρίς όμως οι περισσότερες από αυτές να καταφέρουν να ενταχθούν σε αναπτυξιακά κίνητρα και να μπορέσουν να υποστηρίξουν την πολιτιστική δράση από άλλες παράλληλες κερδοφόρες επιχειρήσεις επιδοτούμενες για την κάλυψη των ζημιών τους από τους δήμους (Μπιτσάνη 2002, 195/196). Ωστόσο, η πολιτισμική δράση των δήμων και στις μέρες μας συνεχίζει να υλοποιείται από τις επιχειρήσεις αυτές ή από τα Πνευματικά Κέντρα των Δήμων, σε ό,τι αφορά στη χάραξη πολιτιστικής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο.

Σε εθνικό επίπεδο η πολιτιστική πολιτική χαράσσεται από το Υπουργείο Πολιτισμού, το οποίο επιλαμβάνεται των θεμάτων της πολιτιστικής κληρονομιάς, των καλών τεχνών, του λαϊκού πολιτισμού και των πολιτιστικών εκδηλώσεων (Μπιτσάνη 2002, 204). Το Υπουργείο Πολιτισμού είναι υπεύθυνο για την έγκριση επιχορηγήσεων σε πολιτιστικούς φορείς, σε οργανισμούς και σε ΟΤΑ. Ο τομέας των φεστιβάλ, που θα μας απασχολήσει παρακάτω, γενικά υπάγεται στη Διεύθυνση Πολιτιστικών Δράσεων, όπου υπάρχει τμήμα Φεστιβάλ και Πολιτιστικών Εκδηλώσεων, η δε ανωτέρω Διεύθυνση υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Σύγχρονου Πολιτισμού.

Οι Πολιτιστικές Δράσεις καλύπτουν πρωταρχικά την οικονομική ενίσχυση, την οργανωτική συνεργασία και κυρίως τον έλεγχο της παραγωγής εκδηλώσεων όλων των πολιτιστικών φορέων Ο.Τ.Α και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης καθώς επίσης και όλων των πνευματικών και κοινωνικών ιδρυμάτων, πνευματικών κέντρων και σχετικών οργανισμών που εκπροσωπούν την πολιτιστική δημιουργία της περιφέρειας.

Η Διεύθυνση Πολιτιστικών Δράσεων καλείται να διαδώσει την ελληνική πολιτιστική παράδοση ενισχύοντας διάφορες εκδηλώσεις με μόνιμο χαρακτήρα (φεστιβάλ, εκθέσεις, ετήσια συνέδρια κλπ.), υποστηρίζοντας μ' αυτόν τον τρόπο την πολιτιστική αποκέντρωση.

Παράλληλα, το Τμήμα Πολιτιστικών Κέντρων, Σωματείων και Ιδρυμάτων συγκεντρώνει, παρακολουθεί και επιχορηγεί το μεγαλύτερο μέρος των συλλόγων, σωματείων, οργανισμών

και εταιρειών, δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου με σκοπό τη μέριμνα της συνεχούς ενεργής πολιτιστικής τους παρουσίας. Με υπεύθυνο συντονισμό το Τμήμα Φεστιβάλ και Πολιτιστικών Εκδηλώσεων, η Διεύθυνση εποπτεύει το Δίκτυο Πολιτιστικής Διαχείρισης, το οποίο είναι θεσμός ανάπτυξης και συγκρότησης της παραγωγής όλων των πολιτιστικών φορέων της χώρας.

3.7 Τοπική Αυτοδιοίκηση Και Φεστιβάλ

Οι ΟΤΑ και τα Νομικά τους Προσώπα (δημοτικές αναπτυξιακές επιχειρήσεις και Πνευματικά Κέντρα) διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της πολιτιστικής πολιτικής εν γένει στην περιφέρεια. Μέρος του πολιτιστικού αυτού έργου αποτελεί και η διοργάνωση των φεστιβάλ.

Τα φεστιβάλ των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης αναντίρρητα επιτελούν σημαντικό ρόλο, προς όφελος τόσο του ίδιου του διοργανωτή όσο και της κοινωνίας στην οποία πραγματοποιούνται. Η διοργάνωση των φεστιβάλ αποτελεί μια σημαντική έκφραση της ευρύτερης πολιτιστικής πολιτικής που σχεδιάζει και υλοποιεί ο κάθε Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τις κρατικές επιχορηγήσεις για την οικονομική στήριξή τους, αποτέλεσαν τους δύο βασικούς συντελεστές που έφεραν την ραγδαία αύξησή των φεστιβάλ, την τελευταία εικοσαετία, σε όλη την Ελληνική επικράτεια. Η ενεργή παρουσία και η εξέλιξη των τοπικών φεστιβάλ κρίθηκε αναγκαία, για μια πλειάδα λόγων, όπως η εδραίωση της πολιτιστικής αποκέντρωσης με την ενίσχυση της περιφερειακής πολιτιστικής ανάπτυξης και η ευαισθητοποίηση των κατοίκων της περιφέρειας.

Ωστόσο, συγκεκριμένοι αρνητικοί παράγοντες εμπόδισαν την περαιτέρω ενδυνάμωση των φεστιβάλ, έτσι ώστε να μπορούν αυτά να συμβάλλουν ουσιαστικά στην πολιτιστική αποκέντρωση και την περιφερειακή πολιτιστική ανάπτυξη.

Τέτοιοι παράγοντες είναι:

- **οι ελλείψεις στην χάραξη, στην εφαρμογή και στους συντονιστικούς μηχανισμούς μιας συμπαγούς κεντρικής πολιτιστικής πολιτικής του Υπουργείου Πολιτισμού,**
- **η απουσία σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο εφαρμογής μακροπρόθεσμης τοπικής πολιτιστικής πολιτικής,**

- η απουσία καταγεγραμμένων και διαφανών κριτηρίων κατά τη διαδικασία εγκρίσεων των κρατικών επιχορηγήσεων,
- η σταδιακή μείωση των επιχορηγήσεων, σε συνδυασμό με την περιορισμένη
- οικονομική δυνατότητα των Ο.Τ.Α. και την ευρύτερη οικονομική εξάρτησή τους από την κεντρική διοίκηση,
- η μη χάραξη χορηγικού σχεδιασμού, η αποσπασματική και μη συντονισμένη προσπάθεια εύρεσης χορηγών από την πλευρά των διοργανωτών των τοπικών φεστιβάλ,
- η αντιμετώπιση των χορηγών, όχι σαν μία αυτόνομη περίπτωση οικονομικής συνεργασίας από τους ΟΤΑ, με στόχο την ανάπτυξη πολιτιστικής πολιτικής, αλλά σαν μία νέα χρηματοδοτική λύση, ελλείψει κρατικής οικονομικής στήριξης,
- η γραφειοκρατική δομή των τοπικών φορέων και η ανάθεση της διαχείρισης των πολιτιστικών δραστηριοτήτων σε μη ειδικευμένο προσωπικό,
- η έλλειψη υποδομών και εγκαταστάσεων για τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων,
- η απουσία στοιχείων νεωτερικότητας και πρωτοτυπίας και η έλλειψη καινοτόμων εκδηλώσεων, στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη πλειοψηφία των τοπικών φεστιβάλ
- η απουσία ευρωπαϊκού προσανατολισμού και η περιορισμένη τάση διεθνοποίησης των φεστιβάλ, μέσω συμμετοχής σε διεθνή πολιτιστικά δίκτυα ή καθιέρωσης
- συνεργασιών με ευρωπαϊκά και διεθνή φεστιβάλ.

Πέραν της κεντρικής διοίκησης, σημαντικό μερίδιο της ευθύνης για την αναχαίτιση της ουσιαστικής άνθισης των φεστιβάλ θα πρέπει να αποδοθεί στην νοοτροπία των ίδιων των διοργανωτών (Ο.Τ.Α.), που στη συντριπτική τους πλειονότητα εξαρτούν την βιωσιμότητα των πολιτιστικών διοργανώσεων από την, συνήθως, πενιχρή αυτοχρηματοδότηση και, κυρίως, από την ύπαρξη της κρατικής επιχορήγησης, θέτοντας σε κίνδυνο την ίδια τη δυνατότητα υλοποίησης της πολιτιστικής διοργάνωσης.

3.8 Ο Θεσμός Της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας Της Ευρώπης.

Ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας αποτελεί από το 1985, όταν και πρωτοξεκίνησε με πρωτοβουλία της Μελίνας Μερκούρη, εορτασμό των πολιτιστικών

δεσμών που συνδέουν και ενώνουν τους Ευρωπαίους και δίνει ώθηση στη διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής «πολιτότητας». Η Αθήνα είναι η πρώτη πόλη που κατέκτησε τον τίτλο και μια πόλη της Κύπρου θα πάρει τη σκυτάλη το **2017**, **32** χρόνια αργότερα!

Η Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης είναι μια πόλη που ορίζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για περίοδο ενός χρόνου στη διάρκεια του οποίου της δίνεται η ευκαιρία να επιδείξει την πολιτιστική της ζωή και την πολιτιστική της ανάπτυξη. Αρκετές Ευρωπαϊκές πόλεις έχουν χρησιμοποιήσει την χρονιά **Πολιτιστικής Πόλης** για να μεταμορφώσουν ολοκληρωτικά την πολιτιστική τους βάση, και κατ' επέκταση την εικόνα τους στο διεθνή χώρο. Η έννοια της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πόλης συνελήφθη ως ένας τρόπος αλληλοπροσέγγισης των Ευρωπαίων κατοίκων και ξεκίνησε στις **13 Ιουνίου 1985** από το **Συμβούλιο Υπουργών** με πρωτοβουλία της *Ελληνίδας Υπουργού Πολιτισμού Μελίνας Μερκούρη*. Από τότε, η πρωτοβουλία έχει καταστεί όλο και περισσότερο επιτυχής μεταξύ των Ευρωπαίων κατοίκων και έχει αποκτήσει έναν αυξανόμενο πολιτιστικό και κοινωνικό-οικονομικό αντίκτυπο με τους πολυάριθμους επισκέπτες που έχει προσελκύσει.

Κάθε χρόνο, οι πόλεις στις οποίες απονέμεται ο τίτλος της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας μας υπενθυμίζουν τον πλούτο και την πολιτιστική ποικιλομορφία των λαών της Ευρώπης και τα χαρακτηριστικά τα οποία μοιραζόμαστε ως Ευρωπαίοι Πολίτες.

Στόχος του θεσμού αυτού είναι να κάνει όλους τους πολίτες μιας πόλης να αγκαλιάσουν και να αναμειχθούν στη διοργάνωση του, γιατί πάνω απ' όλα είναι ένας θεσμός που αφορά αυτούς τους ίδιους. Ας τονιστεί, ότι μια Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα προκειμένου να είναι επιτυχημένη δεν χρειάζεται να είναι μεγάλη αλλά χρειάζεται να είναι σε θέση να επιτύχει και να επιδείξει την τόσο την Μοναδικότητα της, όσο και την Ευρωπαϊκή της Διάσταση.

Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης: 1985-2012

Οι Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης από το έτος **1985** που ξεκίνησε ο Θεσμός, μέχρι το έτος **2012**, είναι με χρονολογική σειρά οι εξής:

1985: Αθήνα – Ελλάδα

1986: Φλωρεντία – Ιταλία

- 1987:** Άμστερνταμ – Ολλανδία
- 1988:** Δυτικό Βερολίνο -Δυτική Γερμανία
- 1989:** Παρίσι – Γαλλία
- 1990:** Γλασκόβη - Ηνωμένο Βασίλειο
- 1991:** Δουβλίνο – Ιρλανδία
- 1992:** Μαδρίτη – Ισπανία
- 1993:** Αμβέρσα – Βέλγιο
- 1994:** Λισσαβόνα – Πορτογαλία
- 1995:** Λουξεμβούργο – Λουξεμβούργο
- 1996:** Κοπεγχάγη – Δανία
- 1997:** Θεσσαλονίκη – Ελλάδα
- 1998:** Στοκχόλμη – Σουηδία
- 1999:** Βαϊμάρη – Γερμανία
- 2000:** Ρέυκιαβικ – Ισλανδία, Μπέργκεν – Νορβηγία, Ελσίνκι – Φινλανδία, Βρυξέλλες – Βέλγιο, Πράγα – Τσεχία, Κρακοβία – Πολωνία, Σαντιάγο ντε Κομποστέλα – Ισπανία, Αβινιόν – Γαλλία, Μπολόνια - Ιταλία
- 2001:** Ρότερνταμ – Ολλανδία, Πόρτο - Πορτογαλία
- 2002:** Μπρυζ – Βέλγιο, Σαλαμάνκα - Ισπανία
- 2003:** Γκρατζ - Αυστρία
- 2004:** Γένοβα – Ιταλία, Λίλ - Γαλλία
- 2005:** Κορκ - Ιρλανδία
- 2006:** Πάτρα - Ελλάδα
- 2007:** Λουξεμβούργο – Λουξεμβούργο, Σιμπίου - Ρουμανία
- 2008:** Λίβερπουλ - Ηνωμένο Βασίλειο, Σταβάνγκερ - Νορβηγία
- 2009:** Βίλνιους – Λιθουανία, Λιντζ - Αυστρία
- 2010:** Έσσην – Γερμανία, Πεκς - Ουγγαρία, Κωνσταντινούπολη - Τουρκία
- 2011:** Τουρκού – Φινλανδία, Ταλίν - Εσθονία
- 2012:** Γκιμαράες – Πορτογαλία, Μάριμπορ – Σλοβενία

Προφανώς και ο ρόλος του θεσμού της πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης θα μπορούσε να εμπνεύσει κατά κάποιο τρόπο την Ελληνική Πολιτεία δημιουργώντας ένα θεσμό εξίσου υποστηρικτικό με διεθνή προβολή, για την προώθηση του Ελληνικού πολιτιστικού τουρισμού.

3.9 Τρόποι Προσέλκυσης Πολιτιστικών Τουριστών Στην Ελλάδα.

- Η ιεραρχημένη αναβάθμιση του μουσειακού, μνημειακού και αρχαιολογικού κεφαλαίου της χώρας.
- Η εξασφάλιση της προσβασιμότητας, της επισκεψιμότητας και οργάνωσης των
- αρχαιολογικών χώρων και μνημείων που θα ενταχθούν σε τουριστικά δίκτυα.
- Η δημιουργία θεματικών πάρκων που αφορούν στον πολιτιστικό πόρο της
  - εκάστοτε περιοχής.
- Η ενίσχυση δράσεων τύπου RI-SE (μεταξύ άλλων προωθείται η σύνδεση
  - καινοτομίας-πολιτισμού), για τη δημιουργία πολυχώρων ψηφιακής
  - αναπαράστασης ιστορικών, μυθολογικών και άλλων πολιτιστικών σεναρίων.
- Η ενίσχυση, προβολή και καθιέρωση φεστιβάλ, πολιτισμικών θεσμών και άλλων
  - σχετικών εκδηλώσεων.
- Η ανάπτυξη του γαστριμαργικού τουρισμού και η ένταξη του στο τουριστικό
  - προϊόν (ανάπτυξη βιολογικών προϊόντων, συστημάτων διασφάλισης της
  - ποιότητας τους και πιστοποίησης της αξίας και της μοναδικότητας τους).
- Δημιουργία κινήτρων για την προσέλκυση επισκεπτών σε νέους προορισμούς, διαφορετικούς από τους κλασικούς, στους οποίους το βασικό αίτημα είναι απλά φυσικό κάλλος και συνθήκες ξεκούρασης και διασκέδασης.

- Η κάλυψη των αναγκών πλέον απαιτητικών τουριστών, οι οποίοι βλέπουν στις διακοπές τους σαν δημιουργική διαδικασία, που θα προάγει και θα βελτιώσει την προσωπικότητά και τις γνώσεις τους, δηλ. γενικά το πολιτιστικό τους επίπεδο, παράλληλα με την διατήρηση ή βελτίωση της φυσικής τους κατάστασης.
- Η μέσα από την ορθή πληροφόρηση των επισκεπτών προστασία της πολιτιστικής μας παράδοσης, την σημασία της οποίας έχουν κατανοήσει άλλες χώρες και σπεύδουν να την οικειοποιηθούν ή σφετερισθούν.
- Η πνευματική και συναισθηματική σύνδεση των τουριστών με τη χώρα μας και η ανάπτυξη επιθυμίας να επανέλθουν.
- Η σημαντική και μέχρι διπλασιασμού επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
- Η αξιοποίηση και ανάπτυξη μειονεκτικών περιοχών, αλλά και η ενδυνάμωση περιοχών υψηλού μαζικού τουρισμού, όπου όμως η υπερεκμετάλλευση έχει οδηγήσει σε κορεσμό και σε ενδεχόμενη μείωση του τουριστικού προϊόντος.
- Η εμπλοκή της ακαδημαϊκής κοινότητας στην διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης μέσω του τουρισμού υψηλής ποιότητας.
- Η δυνατότητα ανάπτυξης περιοχών με σημαντικές μεν αρχαιότητες, τις οποίες όμως οι επισκέπτες απλά επισκέπτονται και αποχωρούν αυθημερόν.
- Η δημιουργία συνεργειών ή clusters επιχειρήσεων ή δημοσίων οργανισμών και επιχειρήσεων.
- Η βελτίωση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών, που απευθύνονται πλέον σε επισκέπτες με υψηλές απαιτήσεις, για τις οποίες είναι πρόθυμοι να πληρώσουν.
- Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.
- Η επιμόρφωση τουριστικών στελεχών.
- Η εισαγωγή προηγμένων τεχνολογιών και η παραγωγή πολυμέσων ως αποδοτικών μέσων μάθησης

3.10 Παράγοντες που θα Επηρεάσουν τον Τουρισμό στο Μέλλον.

Ο τουρισμός, ως τμήμα του ευρύτερου οικονομικού και κοινωνικού συστήματος, επηρεάζεται από τις εξελίξεις και τη δυναμική του συστήματος. Κατά συνέπεια, οι παράγοντες που θα επηρεάσουν την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη στο μέλλον είναι – μεταξύ άλλων - αυτοί οι οποίοι θα επηρεάσουν και την τουριστική ανάπτυξη. Η αναπτυξιακή φάση στην οποία βρίσκεται ο κάθε τουριστικός προορισμός, σε συνδυασμό με τη γενικότερη ανταγωνιστικότητα της οικονομίας που τον περιβάλλει, διαμορφώνουν διαφορετική ένταση και μορφή επιρροής. Σε κάθε περίπτωση όμως, υπάρχει ένα ελάχιστο πλήθος παραγόντων που θα επηρεάσουν στο μέλλον όλους τους τουριστικούς προορισμούς.

Η αναφορά που ακολουθεί σκοπεύει να δώσει «τροφή» για σκέψη και προβληματισμό στους ασχολούμενους με τον τουρισμό. Όσο πιο έγκαιρα γίνει αντιληπτό από τους επιχειρηματίες,

τους επαγγελματίες και την πολιτεία το υπό διαμόρφωση σκηνικό, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες για ταχεία ανταπόκριση σε αυτό, διασφαλίζοντας τη βιωσιμότητα και την αειφορία του τουριστικού προορισμού Ελλάδα.

Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι παρακάτω παράγοντες:

- **Κλιματικές Αλλαγές**
- **Δημογραφικές Εξελίξεις**
- **Τεχνολογία**
- **Παγκοσμιοποίηση Ανταγωνισμού**
- **Ασφάλεια**
- **Μεσαία Τάξη**
- **Αντιλήψεις περί «Πολυτέλειας**

3.11 Σύνδεση Πολιτιστικού Τουρισμού Με Άλλες Μορφές Τουρισμού

Είναι γεγονός πώς όπως όλα τα είδη του τουρισμού διαθέτουν μια χαρακτηριστική ευελιξία το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με τον πολιτιστικό τουρισμό. Παρακάτω

διακρίνονται τα σχήματα τα οποία προκύπτουν έπειτα από την σύμπραξη διαφορετικών μορφών τουρισμού.

- Σχέση Πολιτιστικού Τουρισμού και **αγροτουρισμού**
- Σχέση Πολιτιστικού Τουρισμού και **Θρησκευτικού Τουρισμού**
- Σχέση Πολιτιστικού Τουρισμού, **περιπατικού και τουρισμού υπαίθρου**
- Σχέση Πολιτιστικού Τουρισμού και **οικοτουρισμού**
- Σχέση Πολιτιστικού Τουρισμού και **τουρισμό πόλεων**
- Σχέση Πολιτιστικού Τουρισμού με τον **μαζικό παράκτιο τουρισμό**
- Σχέση Πολιτιστικού Τουρισμού επαγγελματικού και **αθλητικού τουρισμού**
- Σχέση Πολιτιστικού Τουρισμού με τον **τουρισμό υγείας**

Οι παρακάτω σχέσεις λοιπόν δεν θα ήταν υπερβολή να χαρακτηριστούν και ως προτάσεις για την δημιουργία ενός ευέλικτου στρατηγικού σχεδίου πολιτιστικού τουρισμού στο μέλλον

3.12 Ερωτήματα που προάγουν την εξέλιξη του Πολιτιστικού Τουρισμού.

1. Τις σχέσεις αγωγής, παιδείας, θεσμικού πλαισίου, πολιτισμού, περιβάλλοντος και τουρισμού. Μπορούμε να έχουμε φιλοδοξίες για τον τουρισμό μας χωρίς ένα πολιτισμικό υπόβαθρο και χωρίς αντίστοιχη παιδεία των ανθρώπων που τον προσφέρουν και τον υποδέχονται;
2. Ποιος ο ρόλος του πολιτισμού σε μία κοινωνία όπου στην κλίμακα αξιών το χρήμα και η κατανάλωση είναι ιδιαίτερα υψηλά, παρουσιάζει παρακμιακά φαινόμενα και συγχρόνως ψάχνει να αγκιστρωθεί από σταθερά σημεία αναφοράς;
3. Υπάρχει σήμερα **ομογενοποίηση** στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης και πολιτισμική υποβάθμιση; Μπορούμε να προσεγγίσουμε τον πολιτισμό με άλλο τρόπο;

4. Το αποστεωμένο αρχαιολογικό περιβάλλον -που ίσως είναι αναγκαστικά περιχαρακωμένο- πως μπορεί να γίνει κομμάτι της περιήγησης και της καθημερινής ζωής;
5. Πως μεταλαμπαδεύεται η εμπειρία και πως συνδέεται ο μύθος με το σήμερα;
6. Ποια είναι η σχέση μεταξύ **βραχυχρόνιου** και **μακροχρόνιου** σχεδιασμού για τις τουριστικές επιχειρήσεις και ποια για τον πολιτισμό; Υπάρχουν αντικρουόμενα συμφέροντα; Πως ορίζεται ο ρόλος της ποιότητας και της ισορροπίας στον πολιτισμό;
7. Οι τουριστικές επιχειρήσεις πρέπει να είναι ανταγωνιστικές και να επιδιώκουν το κέρδος. Λειτουργούν σωστά; Λειτουργεί ο ανταγωνισμός; Ποια είναι η σχέση των τουριστικών επιχειρήσεων με τον πολιτισμό; Ποια είναι η σχέση του χρόνου ανάμεσα στις υπηρεσίες του **Υπουργείου Πολιτισμού** και της ανάγκης ανταγωνιστικότητας των σημερινών επιχειρήσεων;
8. Στις τουριστικές επιχειρήσεις συχνά υπάρχει «ανάλωση» του περιβάλλοντος. Ισχύει αυτό για τον πολιτισμό; Υπάρχει η έννοια της **αιφορίας** στον πολιτισμό;
9. Ποια είναι η σχέση ανάμεσα στην αμφισβήτηση, τη διαβούλευση και την αποτελεσματικότητα της δημοκρατίας, που είναι ζητούμενα της κοινωνίας, με την ανταγωνιστικότητα των τουριστικών επιχειρήσεων; Πως λαμβάνονται κρίσιμες αποφάσεις; Ποιος ο ρόλος των τοπικών κοινωνιών;
10. Ποια είναι η σχέση εξουσιαστικών μηχανισμών και οικονομίας της αγοράς, που έχουν κυρίως να κάνουν με τον τουρισμό και της **Κοινωνίας των Πολιτών**, που έχει κυρίως να κάνει με τον πολιτισμό;
11. Πως ο πολιτισμός συμβάλει στον εμπλουτισμό, στην αναγέννηση και στην ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος στα πλαίσια της αιφόρου ανάπτυξης; Πως συνδέεται με την παραγωγή σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο;

12. Εγκλωβίζει ο ιστορικός πολιτιστικός πλούτος το σημερινό άνθρωπο στην αδράνεια όταν λαμβάνεται σαν δεδομένος; Έχουμε αναπτύξει τον πολιτισμικό μας πλούτο όσο μπορούμε; Μπορεί να υπάρξει ποιότητα ζωής και ισορροπίας στον άνθρωπο χωρίς πολιτιστική δραστηριότητα;

Συμπεράσματα Εργασίας.

Ο ελληνικός πολιτισμός αποτελούσε ανέκαθεν τον **ακρογωνιαίο λίθο** του ελληνικού τουρισμού. Ο τουρισμός σαν φαινόμενο κυρίως ψυχαγωγικό, κοινωνικό και οικονομικό «επέτρεψε» στον πολιτισμό να λειτουργήσει μαζί του συμπληρωματικά αλλά και υποστηρικτικά εκμεταλλευόμενος τα πολλαπλά οφέλη (**ψυχαγωγικά, οικονομικά, κοινωνικά, κ.α**) τα οποία έχει την δυνατότητα να προσφέρει ο πολιτισμός σε μια χώρα, ειδικά στην Ελλάδα όπου ο πολιτιστικός πλούτος και τα οφέλη του δεν χωρούν αμφισβήτησης.

Ήδη οι μετακινήσεις συναντώνται από τον **19^ο** αιώνα ωστόσο όπως προαναφέρθηκε στην παρούσα εργασία οι μετακινήσεις με σκοπό την αναψυχή παρουσιάστηκαν ως φαινόμενο ταξικό.

Στην Ελλάδα ο τουρισμός **οργανώθηκε** ήδη από το **1950** διαφοροποιήθηκε τα επόμενα χρόνια, σταθεροποιήθηκε το **1963** ενώ από τότε μέχρι σήμερα έχουν κάνει δειλά την εμφάνιση τους νέες μορφές τουρισμού όπως *οικοτουρισμός, αθλητικός τουρισμός, τουρισμός περιπέτειας, εναλλακτικός τουρισμός, ιαματικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός.*

Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι πράγματι όπως και η λέξη πολιτισμός όροι καινούργιοι με έννοιες διαφορετικές κυρίως λόγω των πολλαπλών συνιστωσών οι οποίες απαιτούνται για την απόδοση του εννοιολογικού περιεχομένου του παραπάνω όρου, παράλληλα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου τουρισμού όπως:

- η ταχεία ανάπτυξή του σε συνδυασμό με τον κορεσμό ο οποίος έχει προέλθει από τον μαζικό τουρισμό
- η δυνατότητα συνδυασμού του προαναφερθέντος είδους τουρισμού με άλλα νέα ή ακόμη και παλαιά είδη τουρισμού
- η έμμεση άλλα ταχεία συνεισφορά του στην αύξηση του Α.Ε.Π της χώρας ως κεντρικός άξονας της βαριάς βιομηχανίας της χώρας μας
- η δυνατότητα του πολιτιστικού τουρισμού να προσελκύει ποιοτικούς τουρίστες
- το πλεονέκτημα να προσελκύει νέους τουρίστες αλλά παράλληλα να διατηρεί και τους παλαιούς

- η ευελιξία στην οργάνωση με αποτέλεσμα να μεγιστοποιούνται τα οφέλη
- η συνεισφορά στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
- η ιδιότητα να χρησιμοποιεί φυσικούς πόλους έλξης

συνδυαστικά με την μοναδική και μακραίωνη πολιτιστική παράδοση και ιστορία καθιστούν τον πολιτιστικό τουρισμό ίσως το πιο βιώσιμο είδος τουρισμού και το πιο αντιπροσωπευτικό του Ελληνικού Έθνους.

Έρθε λοιπόν η ώρα η Ελλάδα να 'απεξαρτηθεί από το μοντέλο **ήλιος – θάλασσα**.

Ας γίνουν λοιπόν τα **15.000 χλμ** παραλίας με τις **190.000** ακτές και τα **6000** ελληνικά νησιά μαζί με τον ήλιο και την θάλασσα ο καμβάς και τα πολύτιμα υλικά τα οποία θα συμπληρώσουν και θ'αναδείξουν τον πολιτιστικό τουρισμό.

Τα **40** Ελληνικά Αεροδρόμια ας γίνουν πύλη εισόδου προς στην ελληνική ιστορία και κουλτούρα και στα **9.670** ξενοδοχεία ανά την χώρα ας φιλοξενηθούν γνήσιοι λάτρες του ελληνικού πολιτισμού .

Εάν δεν είναι λοιπόν ο πολιτιστικός τουρισμός εκείνος οποίος θα καταφέρει να προσελκύσει πάνω από 20.000.000 κάθε χρόνο στη χώρα μας τότε πώς αλλιώς θα μπορούσε να συμβεί

- Η ιεραρχημένη αναβάθμιση του μουσειακού, μνημειακού και αρχαιολογικού κεφαλαίου της χώρας.
- Η εξασφάλιση της προσβασιμότητας, της επισκεψιμότητας και οργάνωσης των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων που θα ενταχθούν σε τουριστικά δίκτυα.
- Η δημιουργία θεματικών πάρκων που αφορούν στον πολιτιστικό πόρο της εκάστοτε περιοχής.
- Η ενίσχυση δράσεων τύπου RI-SE (μεταξύ άλλων προωθείται η σύνδεση καινοτομίας-πολιτισμού), για τη δημιουργία πολυχώρων ψηφιακής αναπαράστασης ιστορικών, μυθολογικών και άλλων πολιτιστικών σεναρίων.
- Η ενίσχυση, προβολή και καθιέρωση φεστιβάλ, πολιτισμικών θεσμών και άλλων σχετικών εκδηλώσεων.
- Η ανάπτυξη του γαστριμαργικού τουρισμού και η ένταξη του στο τουριστικό

προϊόν (ανάπτυξη βιολογικών προϊόντων, συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας τους και πιστοποίησης της αξίας και της μοναδικότητάς τους).

Όλες οι παραπάνω προτάσεις είναι μόνο ελάχιστες οι οποίες προτείνονται και θα μπορούσαν να διευκολύνουν το στόχο .

Ολοκληρώνοντας αξίζει να σημειωθεί και ο υποστηρικτικός ρόλος του κράτους. Πολιτιστικές Δραστηριότητες όπως *Το Καρναβάλι της Πάτρας Και Της Ξάνθης, Τα Διεθνή Φεστιβάλ ,Τα Πανηγύρια, Οι Μπούλες ,Τα Ραγκουσάρια, Οι κολόνιες* και οτιδήποτε αποτελεί ένδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να υποστηριχθεί και να διατηρηθεί ζωντανό για πολλά χρόνια ακόμη.

Βιβλιογραφία.

Νίκος Γ. Ηγουμενάκης, *Τουριστική Πολιτική* (1999,1997,1990) Δεύτερη Έκδοση, INTERBOOKS

Δημήτρης Λαλούμης, *Hotel Management Διοίκηση Ξενοδοχείων* (Αθήνα 2002) Εκδόσεις Σταμούλης Αθ.

Νίκος Γ. Ηγουμενάκης, Κώστας Ν. Κραβαρίτης, Περικλής Λύτρας, Εισαγωγή στον Τουρισμό(1999,1998) INTERBOOKS

J.Christopher Holloway and Chris Robinson, *Τουριστικό Μάρκετινγκ* (1995) Τρίτη Αγγλική Έκδοση Εκδόσεις Κλειδάριθμος

Stephen J. Page , *ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ Το τουριστικό Μάνατζμεντ στον 21^ο αιώνα*

(Αθήνα

2006)Εκδόσεις Παπαζήση

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία.

www.larissanet.gr

www.citybranding.gr

www.3comma14.g

www.in2life.gr

www.pass2greece.gr

www.real.gr

www.sansimera.gr

www.investingreece.gr

www.tovima.gr

festivalmania.wordpress.com

www.traveltimes.gr

www.imerisia.gr

ellinwnparadosi.blogspot.gr

efimeridasporades.blogspot.gr

www.carnivalpatras.gr

www.culturenow.gr

www.greekfestival.gr

www.inews.gr

www.festivalolympou.gr

www.cretazine.com

www.gnto.gov.gr

www.visitgreece.gr

el.wikipedia.org/wiki/Τουρισμός

www.sete.gr

www.greektourism2020.gr

www.touristiki-agera.gr

www.seteconferences.gr

www.filmfestival.gr

www.kalamatadancefestival.gr

www.dramafilmfestival.gr

www.nafplionfestival.gr

www.antiracistfestival.gr

www.veriaguitarfestival.gr

www.efa-aef.eu/en/festivals/

www.yppo.gr

www.corzufestival.gr

www.elculture.gr

www.culture.gr

www.cretevents.gr

traveldailynews.gr

www.touristikiekpaideysi.gr/documents/culturaltourism.pdf

www.newsbomb.gr

www.lifo.gr

www.europeanbusiness.gr

www.mypublics.com

culturearea.blogspot.gr

el.thefreedictionary.com

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΑΦΙΣΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ

ΑΝΤΙΡΑΤΣΙΣΤΙΚΟ

ΦΕΣΤΙΒΑΛ

2 ΜΕΡΕΣ ΑΛΛΗΛΕΓΥΗΣ

για ένα κόσμο χωρίς διακρίσεις

29 - 30 Ιουνίου 2012

Πάρκο Ματσόπουλου, Τρίκαλα

Η **live2** παρουσιάζει
www.live2.gr

 34°

River party

1/8 - 5/8

2012

ΝΕΣΤΟΡΙΟ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ

το μυστικό το πήρε το ποτάμι!

www.riverparty.org

ΠΥΡΓΟΣ | PYRGOS > 1-8.12.2012

15ο Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου

Ολυμπίας ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΥΣ

15th OLYMPIA INTERNATIONAL FILM FESTIVAL
FOR CHILDREN AND YOUNG PEOPLE

 12η Ευρωπαϊκή Συνάντηση Νεανικής
Δημιουργίας CAMERA ZIZANIO

«Ο σύγχρονος κόσμος
της κρίσης μέσα από
τα μάτια των παιδιών
και των νέων»

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ | ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου | Δήμος Πύργου

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ: ΤΕΙ Πάτρας - ΤΕΙ Μεσολογγίου | Εκδόσεις Πατάκη | Ελληνική Εθνική Επιτροπή της UNICEF

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ: ECFA | CIFER

ΧΟΡΗΓΟΙ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΧΟΡΗΓΟΣ
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗΣ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ
ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ MEDIA
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

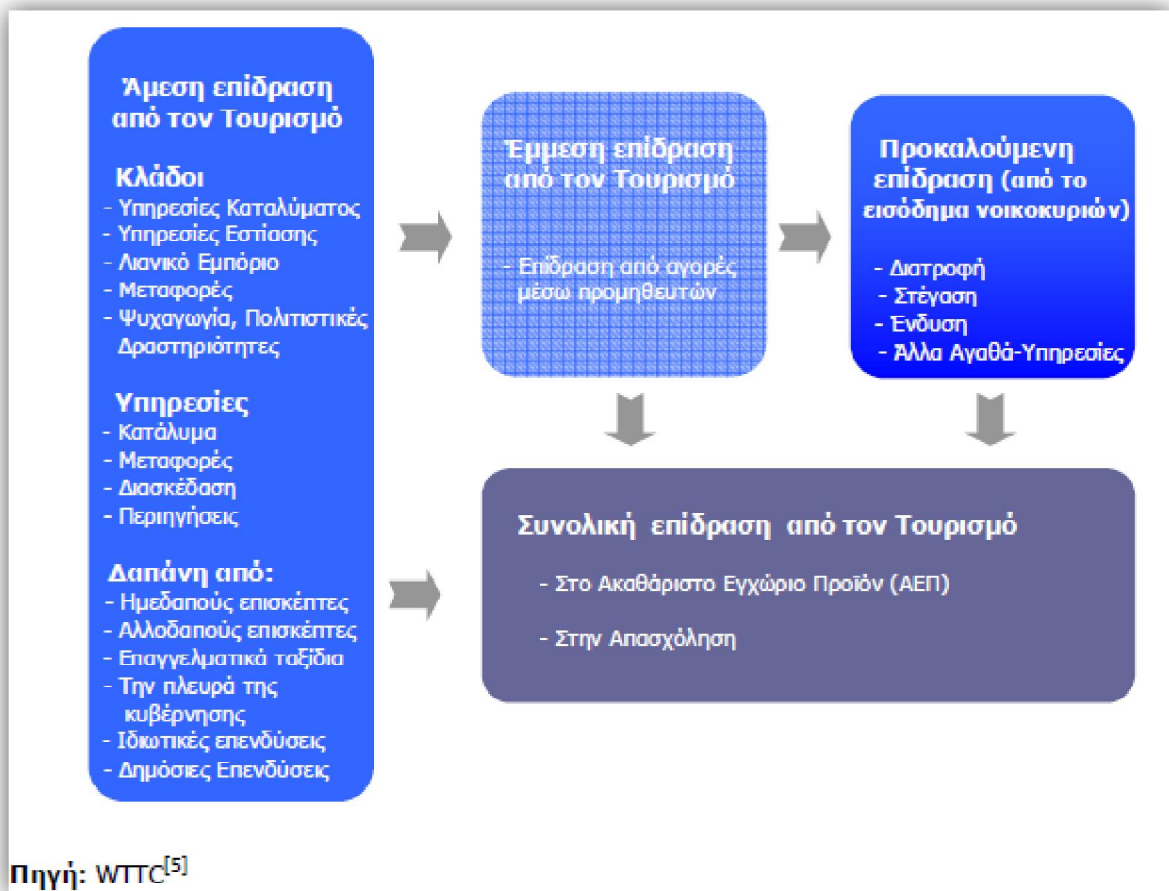
ΔΙΕΘΝΕΣ
ΦΕΣΤΙΒΑΛ
ΠΕΤΡΑΣ
2012

Μαΐος - Σεπτέμβριος

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Μορφές επίδρασης (άμεση, έμμεση, προκαλούμενη) από την ανάπτυξη του τουρισμού στην οικονομία

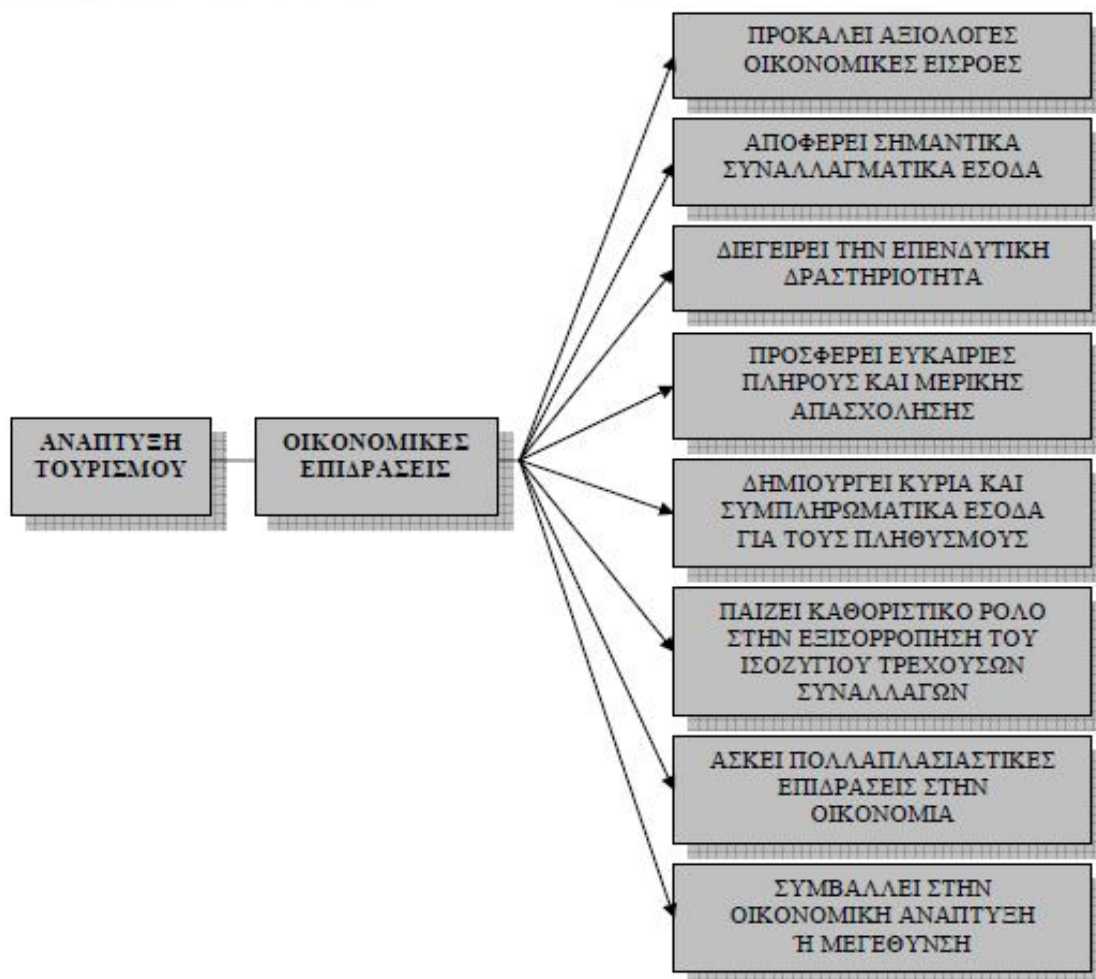

Διάγραμμα 1

Διάγραμμα 2

Διάγραμμα 2.1: Σημαντικές οικονομικές επιδράσεις από την ανάπτυξη του τουρισμού

Διάγραμμα 3

Επιδράσεις των εκδηλώσεων	Θετικές	Αρνητικές
Κοινωνικές και πολιτιστικές	• Κοινή ανταλλαγή εμπειριών	• Αλλοτρίωση της κοινότητας
	• Αναγέννηση των παραδόσεων	• Χειραγώγηση της κοινότητας
	• Παγίωση/ Ενδυνάμωση της τοπικής υπερηφάνειας	• Αρνητική εικόνα για την κοινότητα
	• Επισήμοποίηση των κοινοτικών ομάδων	• Κακή συμπεριφορά
	• Αυξημένη συμμετοχή των κατοίκων και φορέων της κοινότητας	• Κατάχρηση ουσιών
	• Εισαγωγή νέων και με ενδιαφέρον ιδεών	• Κοινωνική αποδιάρθρωση
	• Επέκταση των πολιτιστικών προοπτικών	• Απώλεια άνεσης και αναψυχής
Πολιτικές	• Διεθνές κύρος	• Κίνδυνος αποτυχίας της εκδήλωσης
	• Βελτίωση του προφίλ της κοινότητας	• Κακή κατανομή των κεφαλαίων
	• Προώθηση των επενδύσεων	• Έλλειψη ευθύνης
	• Κοινωνική συνοχή	• Προπαγάνδα
	• Ανάπτυξη των διοικητικών δεξιοτήτων	• Απώλεια ελέγχου της κοινότητας
		• Νομιμοποίηση της ιδεολογίας
		• Περιβαλλοντική φθορά
Περιβαλλοντικές	• Ανάδειξη του περιβάλλοντος	• Μόλυνση
	• Προετοιμασία υποδομών	• Καταστροφή κληρονομιάς
	• Αύξηση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης	• Ηχορύπανση
	• Κληρονομιά των υποδομών	• Κυκλοφοριακή συμφόρηση
	• Βελτίωση μεταφορών και συστημάτων επικοινωνιών	
	• Αστική μεταμόρφωση και ανανέωση	
Τουριστικές και οικονομικές	• Προώθηση του προορισμού και αυξημένη επισκεψιμότητα τουριστών	• Αντίσταση της κοινότητας στον τουρισμό
	• Εκτεταμένη διάρκεια παραμονής	• Απώλεια αυθεντικότητας
	• Υψηλότερες αποδόσεις	• Ζημιά της φήμης
	• Αύξηση φορολογικών εσόδων	• Αισχροκέρδεια
	• Επιχειρηματικές ευκαιρίες	• Αυξημένες τιμές
	• Εμπορική δραστηριότητα	• Ευκαιριακά κόστη
	• Δημιουργία θέσεων εργασίας	• Κακή διαχείριση των οικονομικών
	• Οικονομικές απώλειες	

Πίνακας 3: οι επιδράσεις των εκδηλώσεων (Πηγή: Hall 1989)

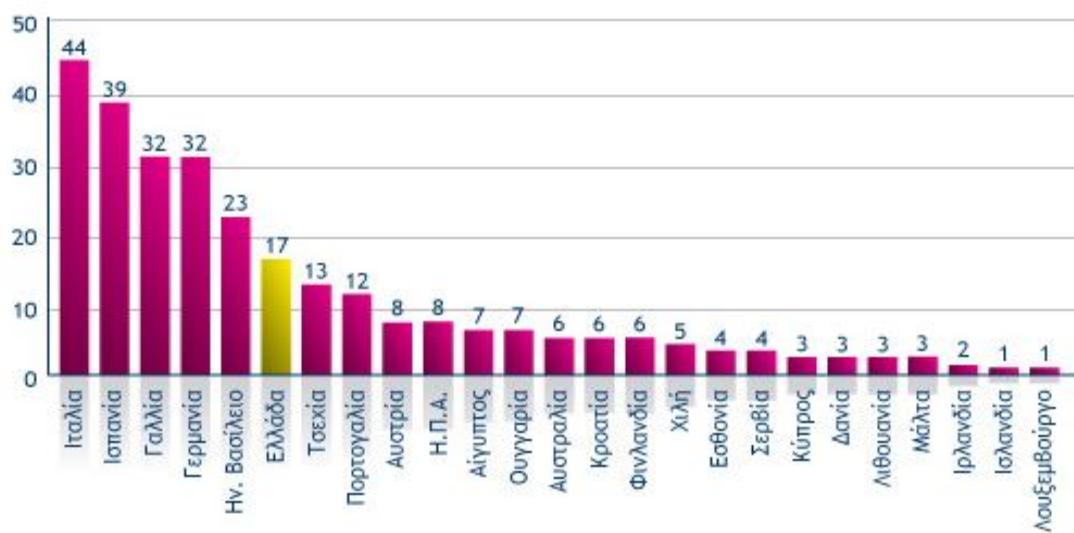
Τουριστικές Αφίξεις

Πηγή: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού και Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος

Διάγραμμα 4

Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτισμικής Κληρονομιάς

Διάγραμμα 5